

TIETO & TRENDIT

Tilastokeskus

Talous- ja hyvinvointikatsaus

4•2016

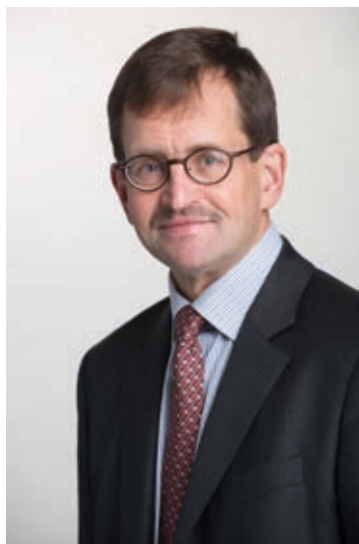
Johtuvatko Suomen
vaikeudet eurosta?

Huonot ajat näkyvät
nuorten veloissa

Työaikojen vertailu
ei ole helppoa

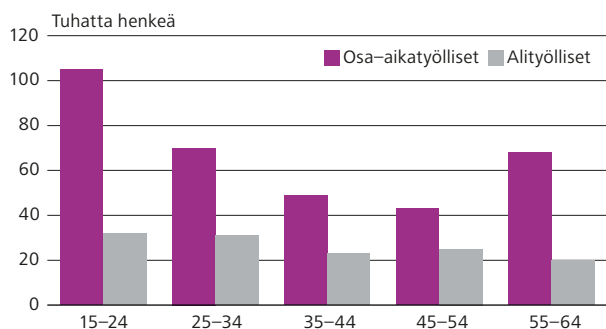
21

Vesa Vihriälä:
 ”Työmarkkinoiden huono sopeutuminen eurojäsenyyteen on ollut Suomen ongelmana vähintään yhtä paljon kuin eurojäsenyys sinänsä”.

16

Alityöllisiä erityisesti nuorissa naisissa

18

Virallinen työttömyysaste antaa EU-maiden nuorten työttömyydestä liian synkän kuvan

PÄÄKIRJOITUS

- 5** Lisävauhtia digiloikkaan
Hannele Orjala

TRENDIT

- 6** Bkt:n kasvu hidasta koko EU:ssa
7 Suomen kausitasoitettu tuotanto kasvoi 0,5 prosenttia heinäkuussa
7 Blogi: Suhdannekuva tarkentuu nyt parempaan päin
Ida Peltonen
9 Kuluttajat näkevät valoa
9 Uusia autoja
10 Väkiluku kasvoi vain maahanmuutosta
10 Asunto-osakeyhtiöiden hoitokulut nousivat
11 Enemmän matkailijoita kotimaasta
12 Työaika – helpommin tehty kuin sanottu
Pertti Taskinen
16 Alityöllisten määrä on kasvanut viime vuosina
Pertti Taskinen
18 Nuorten vaihtelevat elämäntilanteet haastavat työttömyyden mittaamista
Piia Holappa
21 Eurojäsenyys Suomen vaikeuksien syy?
Vesa Vihriälä

TEEMA: VELKAANTUMINEN

- 24 Yritysten veloista suuri osa on yritysten välisiä
Eero Savolainen
- 30 Kotitalouksien velkojen nopein kasvu taittunut
Timo Matala
- 36 Kertaluonteiset maksuvaikeudet oire
ylivelkaantuneisuudesta
Marie Reijo
- 42 Velkajärjestelyä hakevien määrä kasvaa
Sami Fredriksson ja Ohto Kärkkäinen
- 47 Opintolaina osaksi opiskelijoiden tuloja?
Kaisa-Mari Okkonen

24

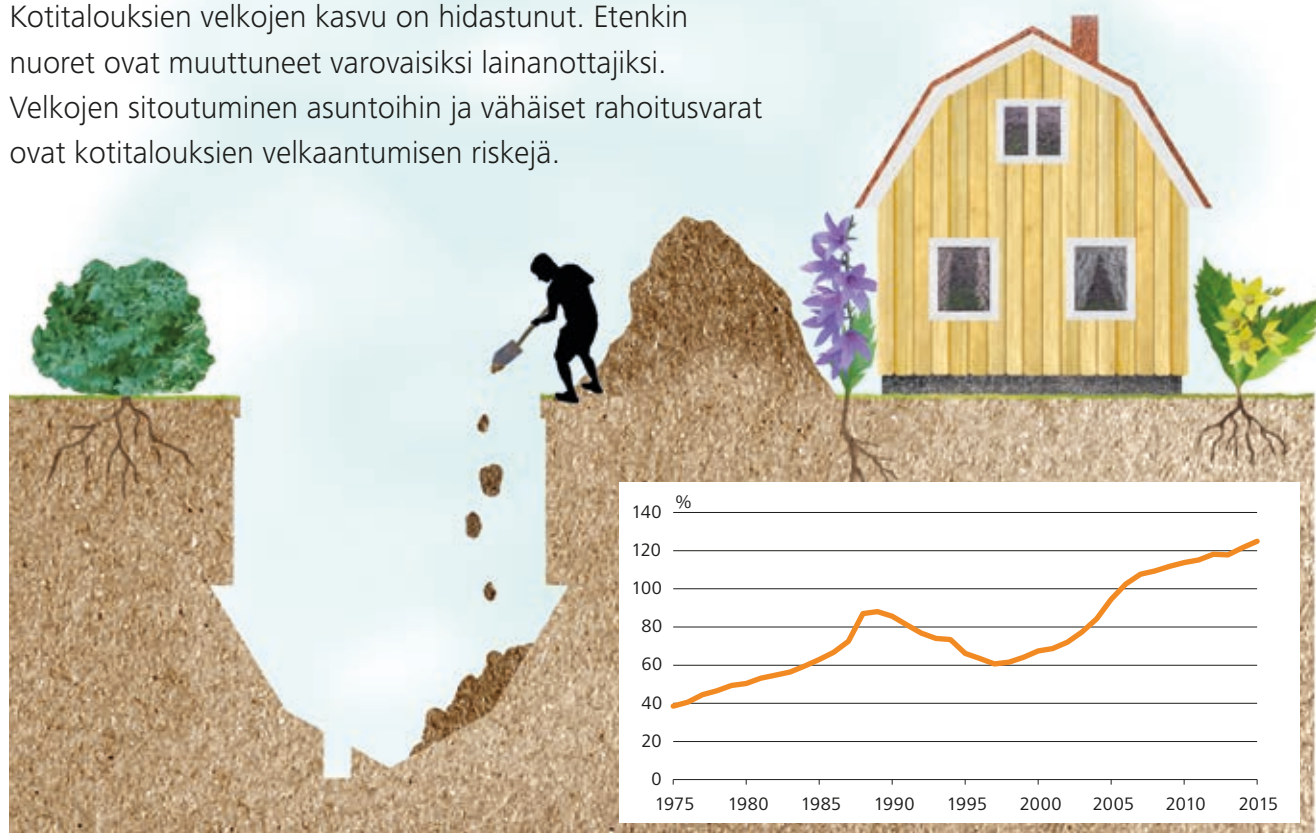
Yritysten ulkomaisista veloista suurin osa on konsernin sisäisiä

47

Opintotuen muuttaminen
lainapainotteiseksi pakottaisi miettimään,
millä tavoin opiskelijoiden tuloja tulisi
tilastoida. Tutustu vaihtoehtolaskelmiin!

30

Kotitalouksien velkojen kasvu on hidastunut. Etenkin
nuoret ovat muuttuneet varovaisiksi lainanottajiksi.
Velkojen sitoutuminen asuntoihin ja vähäiset rahoitusvarat
ovat kotitalouksien velkaantumisen riskejä.

54

Yksin asuvat ikääntyneet eivät mahdu yhteen muottiin

- 52** Yhä useampi ikääntynyt asuu kotona
Netta Hiitola
- 54** Yksin asuvat ikääntyneet eivät mahdu yhteen muottiin
Marjut Pietiläinen ja Laura Asikainen

KIRJOJA

- 60** Muutosta talousajatteluun
Anu Rajjas
- 62** Hyvä kirja median historiasta
Jussi Melkas
- 64** KOTIMAAN KATSAUS

KESKUSTELE BLOGISSA

TIETOTRENDITBLOGI.STAT.FI

Enemmän nuoria työn ja koulutuksen ulkopuolella – ei sentään viidennestä

Riittävätkö rahat? – arviointi vaatii kulutustutkimusta

Salainen agentti ja tietosuoja

Iloisia ruokauutisia Suomesta

Tilastokeskus

JULKAISIJA

Tilastokeskus
www.tilastokeskus.fi/tietotrendit
Työpajankatu 13, 00022
Tilastokeskus
tietotrendit@stat.fi
etu.sukunimi@stat.fi
ISSN 1795–9799 (print)
ISSN 2343–2497 (pdf)

PÄÄTOIMITTAJA Hannele Orjala puh. 029 551 3582 **TOIMITUS:** Kirsti Ahlqvist, Jouni Kotkavuori, Päivi Linna-Koski, Maija Metsä, **GRAAFINEN ILME JA TAITTO** Riikka Turunen **PAINATUS** Grano Oy **TILAUSEHDOT:** Tieto&trendit – talous- ja hyvinvointikatsaus ilmestyy viisi kertaa vuodessa. Kestotilauksen hinta on 98 euroa vuodessa. Tilaus alkaa heti seuraavasta numerosta ja jatkuu kestitilauksena ilman eri ilmoitusta. Irtonumeron hinta on 22 euroa. **TILAUKSET:** Edita Publishing Oy, puh. 020 450 05, asiakaspalvelu.publishing@edita.fi tai tietotrendit@stat.fi **TOIMITUSNEUVOSTO:** Timo Koskimäki, Jaana Huhta, Marjaana Järvensivu, Johanna Laiho-Kauranne (Luke), Aura Pasila, Pekka Räsänen (Turun yliopisto), Olli Savela, Eero Savolainen (Suomen Pankki), Tuukka Tammi (THL).
Julkaisun artikkelit eivät ole Tilastokeskuksen kannanottoja vaan niistä vastaavat tekijät. Julkaisun tietoja saa lainata, lähde mainiten.

HANNELE ORJALA
PÄÄTOIMITTAJA

Lisävauhtia digiloikkaan

Maailmassa arvioidaan olevan vähintään 8 tset-tatavun verran digitaalista tietoa. Se on lähes tuhat tavua maapallon jokaisen ihmisen elämän jokaiselle sekunnille. On arvioitu, että jopa 98 prosenttia kaikesta datasta olisi jo tallennettu digitaalisesti, eikä digitaalisen tiedon määrän kasvulle ole näkyvissä loppua.

Arviot eivät välttämättä osu oikeaan, mutta näyttävät kehityksen suunnan. Tieto ja siihen perustuva tietämys lisääntyvät ennennäkemättömällä nopeudella. Tieto ei kuitenkaan ole automaattisesti luotettavaa eikä sen lisääntyminen johdonmukaisesti luo järjestystä entistä kompleksempaan globaaliin toimintaympäristöömme.

Kansalaiselle tiedon tulva näkyy parhaimmillaan ajan-tasaisen tiedon lisääntymisenä, mutta pahimmillaan kuva todellisuudesta pirstaloituu irrallisiksi yksittäistiedoiksi. Luotettavasta tiedosta onkin tullut välttämättömyshyödyke ja tiedon lukutaidosta merkittävä kansalaistaito.

Digitalisaatio ja uudet tietolähteet haastavat tilastoviranomaisia maasta riippumatta. Elokuussa järjestetty Pohjoismainen tilastokokous syventyi meneillä olevaan muutokseen teemalla ”Tilastot muuttuvassa maailmassa – kohti vuotta 2020 ja eteenpäin”. Yli 350 asiantuntijaa kokoontui Tukholmaan keskustelemaan ja vaihtamaan kokemuksiaan tilastojen roolista yhteiskunnassa, vuorovaikutuksesta tiedonkäyttäjien kanssa, uusista tietolähteistä ja tilastotuotannon tehostamisesta. Puheenvuorot pureutuivat myös teknologian ja digitalisaation uusiin mahdollisuuksiin.

Tilastotoimen ulkopuolelta tullut viesti oli kannustava. Tilastojen tekijöitä tarvitaan luotettavan tiedon tuottamiseen, analyysiin ja tulkintaan. Samalla meitä rohkaitiin vahvistamaan tilastojen lukutaitoa ja ymmärrystä siitä, miten yksittäinen kansalainenkin voi käyttää tilastotietoa arkielämän päätösten tukena.

Tilastoalalta odotetaan myös nykyistä enemmän rohkeutta ja uusien teknologioiden haltuunottoa. Kaivataan uskallusta tilastotiedon tarjoilemiseen ja esittämiseen uusin tavoin: avoimena datana, interaktiivisina karttoina, helposti ymmärrettävinä visualisointeina, paketoituina tarinoina tai vaikkapa tuhansina valokuvina. Esimakua saatiin GapMinderin Dollar Street -projektista, joka yhdistää datan ja valokuvat. Tuloeroista eri puolilla maailmaa kerro-

LUOTETTAVASTA
TIEDOSTA ON TULLUT
VÄLTTÄMÄTTÖMYSHYÖDYKE
JA TIEDON LUKUTAIDOSTA
MERKITTÄVÄ KANSALAISTAITO.

taan kuvin, joista avautuu niin vähävaraisten kuin varakkaiden ihmisten arki: esimerkiksi vessat, keittiöt, olohuoneet, hammasharjat ja ulko-ovet.

Tieto&trendit – talous- ja hyvinvointikatsauksen digiloikka etenee lisäämällä edelleen verkkojulkaisemista blogikirjoituksilla ja verkkoartikkeleilla <http://tietotrenditblogi.stat.fi/>. Blogi toimii ajankohtaisena vuorovaikutteisen viestinnän kanavana, ja on saanut lukijoilta myönteistä palautetta ja medianäkyvyyttä.

Tässä numerossa hyvinvoinnin ja talouden teemaa avataan muun muassa velkaantumisen kautta. Talouskriisi on jättänyt jälkensä. Epävarmat tulevaisuuden näkymät ovat vaikuttaneet niin yritysten investointeihin kuin kotitalouksien arkeen, halukkuuteen ottaa velkaa ja mahdollisuuksiin suoriutua veloista.

Kotitalouksien velkojen nopein kasvu on toistaiseksi takana ja suomalaisten velat ovat eurooppalaista keskitasoa, kuten Timo Matala artikkelissaan toteaa. Marie Reijon artikkelista käy lisäksi ilmi, ettei ylivelkaisuus ole toistaiseksi yleistynyt. Huolestuttavaa on kuitenkin Reijon esille nostamat pienituloisten lisääntyneet maksuvaikeudet sekä Sami Fredrikssonin ja Ohto Kärkkäisen huomio velkajärjestelyn kohdistumisesta enenevässä määrin huonosaisiin väestöryhmiin.

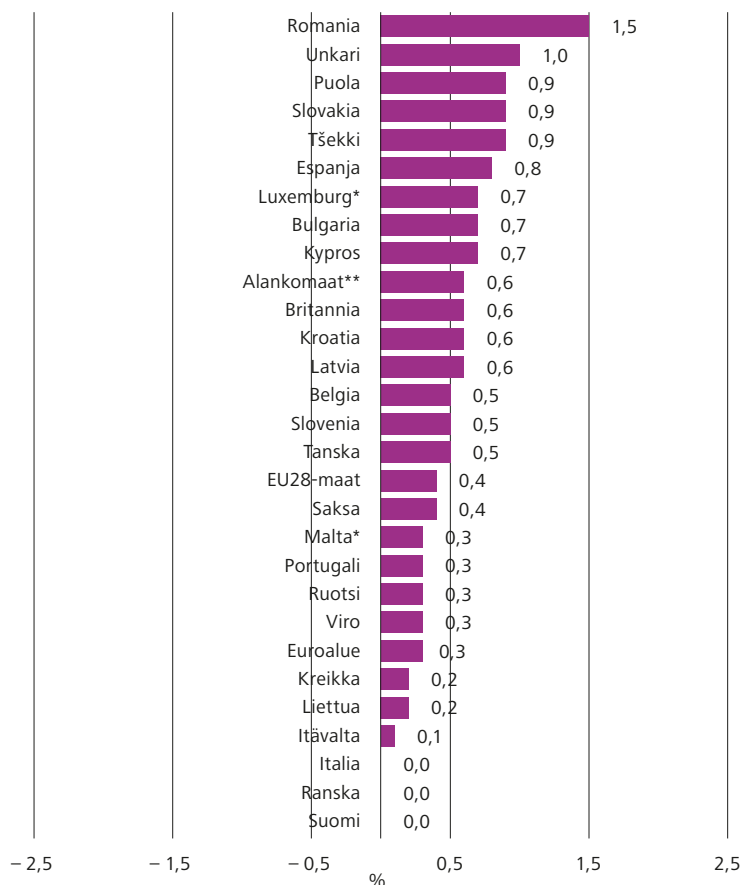
	Bkt:n vuosi- muutos, %	Teollisuus- tuot. vuosi- muutos, %	Yhdenmuk. inflaatio v. muutos %	Työttö- myys- aste, %
	2. nelj. 2016	2. nelj. 2016	elok. 2016	heinäk. 2016
Suomi	1,1	2,6	0,5	9,1
Alankomaat	2,3e	2,4	0,1	6,0
Belgia	1,4	1,2	2,0	8,3
Espanja	3,1e	2,2	-0,3	19,6
Irlanti	4,1	0,7	-0,4	8,3
Italia	1,1	0,5	-0,1	11,4
Itävalta	1,2	2,3	0,6	6,0
Kreikka	-0,4e	7,3	0,4	23,4*
Kypros	2,9	6,2	-0,6	11,6
Latvia	2,1	4,6	-0,1	9,5
Liettua	1,9	-1,0	0,5	8,8
Luxemburg	4,5*	0,5	-0,2	6,2
Malta	3,0	-5,2	1,0	3,9
Portugali	0,8	-1,8	0,8	11,1
Ranska	2,0	0,3	0,4	10,3
Saksa	3,1	0,8	0,3	4,2
Slovakia	3,7	7,8	-0,8	9,7
Slovenia	2,7	7,2	-0,2	7,9
Viro	0,8	0,4	1,1	7,0*
Euroalue	2,2	1,1	0,2	10,1
Britannia	0,4	2,8	0,6	4,8*
Bulgaria	2,9e	2,3	-1,1	7,9
Kroatia	2,8	4,1	-1,5	13,2
Puola	3,0	6,0	-0,5	6,1
Romania	6,0e	1,6	0,3	6,1
Ruotsi	4,4	-0,1	1,2	7,1
Tanska	1,0	2,6	0,0	6,2
Tšekki	3,6	2,4	0,6	4,2
Unkari	2,6	3,4	-0,1	5,1*
EU28	2,0	1,5	0,3	8,6
Norja	2,5	-5,0	4,5	4,8*
Sveitsi	0,7*	-1,1*	0,0	3,1
Venäjä	-0,6	0,1*	6,9	5,3
Kiina	6,7	6,8*	1,3	4,1
Intia	7,1	-3,4*	5,1	4,9*
Japani	0,8	-4,2*	-0,4*	3,0
Yhdysvallat	1,2	-0,4*	0,0*	4,9

Lähteet: Eurostat, Tradingeconomics.com
(e) ennakkoluku

* POIKKEUKSET:

Bkt: Luxemburg, Sveitsi 1. nelj. 2016
Teollisuustuotanto, työpäiväkorjattu: Sveitsi kesäk. 2016;
Venäjä, Kiina, Yhdysvallat elok. 2016; Intia, Japani heinäk.
2016
Yhdenmuk. inflaatio: Japani, Yhdysvallat heinäk. 2016
Työttömyysaste: Kreikka, Viro, Britannia, Unkari, Norja
kesäk. 2016; Intia 2013

Bkt:n neljännesmuutos, toinen neljännes 2016, %

*Malta ja Luxemburg, 1. neljännes
** Alankomaat vuosimuutos 2. neljännes
Lähde: Eurostat, newsrelease 6.9.2016

Bkt:n kasvu hidasta koko EU:ssa

Euroalueen bkt kasvoi 0,3 prosenttia vuoden toisella neljänneksellä ensimmäiseen neljännekseen verrattuna. Edellisellä neljänneksellä bkt kasvoi 0,5 prosenttia niin euroalueella kuin koko EU:ssa. EU28-maiden kasvu jäi 0,4 prosenttiin toisella neljänneksellä. Vuodentakaiseen verrattuna bkt kasvoi 1,6 prosenttia euroalueella ja 1,8 prosenttia EU28-maissa. Yhdysvalloissa toisen

neljänneksen kasvu oli 0,3 prosenttia ja vuosimuutos 1,2 prosenttia.

Suomessa talouskasvu jäi nolnaan toisella neljänneksellä, samoin kuin Ranskassa ja Italiassa. ■

Lähde:
Eurostat, newsrelease 6.9.2016

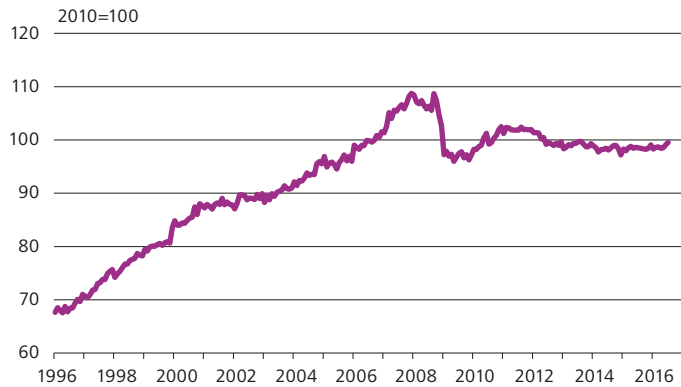
Heinäkuun kausitasoitettu tuotanto oli 0,5 prosenttia korkeampi kuin kesäkuussa ja työpäiväkorjattu tuotanto 1,5 prosenttia korkeammalla tasolla kuin vuotta aiemmin. Kesäkuun työpäiväkorjattu tuotanto nousi tarkentuneiden tietojen mukaan 0,7 prosenttia (oli 0,5) edellisvuoden kesäkuusta. Tarkentuminen johtuu tietojen täsmäyttämisen neljännesvuositilinpitoon.

Työpäiväkorjattuna alkutuotanto lasi prosentin vuodentakaisesta. Jalostus nousi seitsemän prosenttia vuoden 2015 heinäkuusta ja palvelut pysyi edellisvuoden tasolla.

Alkutuotannolla tarkoitetaan maariista-, metsä- ja kalataloutta. Jalostus sisältää teollisuuden ja rakentamisen. Palvelut sisältää kaupan, majoitus- ja ravitsemistoiminnan, liikenteen, liike-elämän palvelut sekä kiinteistö-, vuokraus- ja tutkimuspalvelut, rahoitus- ja vakuustuotoiminnan ja julkiset palvelut.

Tuotannon suhdannekuvaajan sarjat työpäiväkorjataan ja kausitasoitetaan Tramo/Seats-menetelmällä. Kausi- ja satunnaisvaihteluista tasoitettujen sarjojen (kausitasoitettu ja trendisarja) viimeiset

Tuotannon suhdannekuvaaja 1996–2016 (kausitasoitettu)

Lähde: Tilastokeskus, tuotannon suhdannekuvaaja

Suomen kausitasoitettu tuotanto kasvoi 0,5 prosenttia heinäkuussa

havainnot tarkentuvat uusien havaintojen myötä kausitasoitustimenetelmissä. Tarkentumiset voivat etenkin suhdannekäänteissä olla suuria. ■

Lähde:

Tilastokeskus, tuotannon suhdannekuvaaja

IDA PELTONEN

Suhdannekuva tarkentuu nyt parempaan päin

Tilastojen revisiot nousevat puheenaiheeksi erityisesti silloin, kun talouden kuva muuttuu suuntaansa tai kun talouslukujen pohjalta on tarkoitus tehdä vaikeita päätöksiä.

Tilastojen avulla ennustetaan tulevaa, ja lukujen muuttuessa myös nämä ennusteet lähes poikkeuksetta muuttuvat.

Revisiot johtuvat pääosin tietojen kerääntymisestä pikkuhiljaa. Tällöin talouskuva muuttuu vaiheittain aina tarkempaan suuntaan, ja kyse ei ole luku-

jen korjaamisesta, vaan yksinkertaisesti niiden tarkentumisesta. Etenkin talouden käännekohtissa revisiot voivat olla poikkeuksellisen suuria.

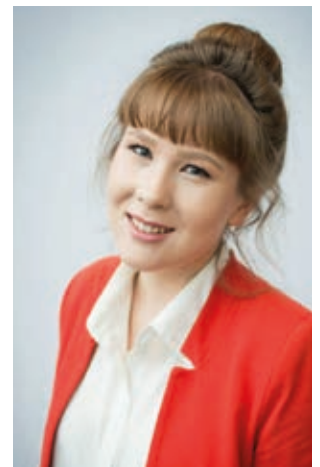
Tilastonlaajitus kamppailee kahden tavoitteen – tarkkuuden ja nopeuden – välissä. Toisaalta tilaston tulisi olla äärimmäisen tarkka, ja toisaalta tilaston käyttäjät haluavat sen käsiinsä mahdollisimman reaaliaikaisesti.

Revisiot kuuluvat useimpiin tilastoihin. Entä mitä sitten tulisi ajatella, jos ►

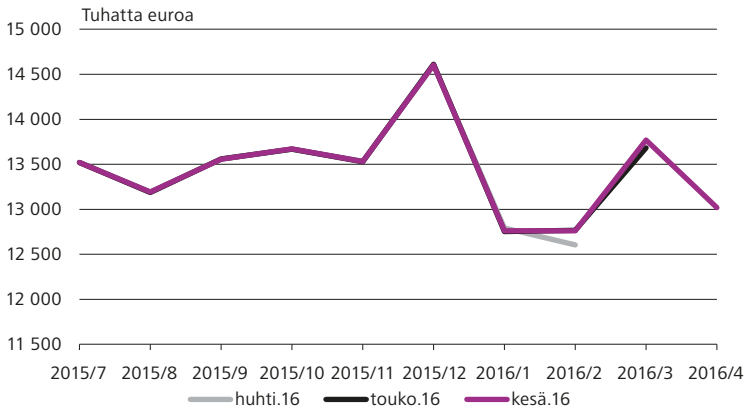
Kommentoi blogissa
tietotrenditblogi.stat.fi

Julkaistu blogissa
4.8.2016

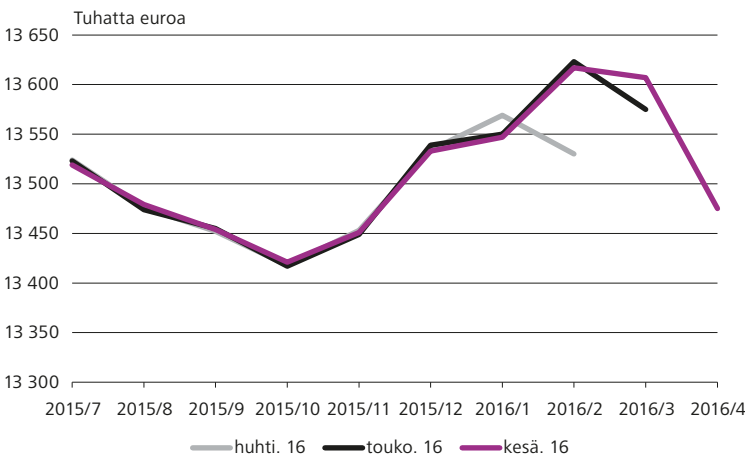
Ida Peltonen työskentelee yliaktuaarina Tilastokeskuksen Talous- ja ympäristötilastot -yksikössä.

KUVIO 1. Työpäiväkorjatun volyymin tarkentuminen huhti–kesäkuun laskentakierroksilla

Lähde: Tilastokeskus, tuotannon kuukausikuvaaja

KUVIO 2. Kausitasoitettun volyymin tarkentuminen huhti–kesäkuun laskentakierroksilla

Lähde: Tilastokeskus, tuotannon kuukausikuvaaja

tarkentumiset näyttävät tapahtuvan systemaattisesti samaan suuntaan?

Tuotannon suhdannekuvaaja on yksi Suomen suhdannekehityksen suunnasta viestivä tilasto. Sen tarkoitus on kuukausittain ennakoida, tosin 45 päivän viipeellä, talouden arvonlisäyksen kehitystä.

Kun arvonlisäysluvun jälkeen huomioidaan vielä tuoteverot ja -tukipalkkiot, saadaan bruttokansantuote. Nämä tiedot

tulevat kuitenkin vain neljännesvuositaitin, joten suhdannekuvaajassa em. erien suhde pidetään vakiona.

Suhdannekuvaajan revisiot johtuvat jo aikaisemmin mainitun lähdeaineistojen vaiheittaisen kerääntymisen ja tarkentumisen ohella myös vuosi- ja neljännesvuositilinpitojen tarkentumisesta, koska suhdannekuvaaja täsmäytetään neljännesvuositilinpitoon, joka taas täsmäytetään vuositilinpitoon.

Myös kausitasoitus muuttaa edellisten kuukausien tietoja hieman. Nämä tarkentumiset muuttavat tilastoa normaalitilanteessa suurin piirtein yhtä usein positiiviseen kuin negatiiviseenkin suuntaan.

Viime aikoina suhdannekuvaajan revisiot ovat herättäneet enemmän keskustelua kuin yleensä, sillä uusinta julkaistavaa kuukautta edeltävän kuukauden työpäiväkorjatut muutokset vuodentakaisesta (kuvio 1) ja kausitasoitettut muutokset edellisestä kuukaudesta (kuvio 2) ovat revisoituneet nyt kymmenen peräkkäisen kuukauden ajan ylöspäin (päivitetty 15.9.2016).

Jos tarkentuminen olisi menetelmällistä, menetelmässä olisi selkeästi täsmäytämisen varaa. Nyt pääosa tarkentumisesta juontaa juurensa kuitenkin Suomen kansantalouden tämänhetkistä ominaispiirteistä ja sitä kautta eri lähdeaineistoista ja niiden ajoittumisesta.

Suhdannekuvaajassa uusimman julkaistavan kuukauden luvut yksityisen sektorin osalta perustuvat suurelta osin suuryritystiedustelun avulla saataviin liikevaihtotietoihin. Tiedot kattavat 70 prosenttia kaikkien Suomessa toimivien yritysten liikevaihtoista, yli 50 prosenttia tehdyistä investoinneista ja reilut 40 prosenttia henkilöstöstä.

Vaikka kattavuus on laaja, pienimmät yritykset jäävät tiedustelun ulkopuolelle, kuten sen nimestäkin saattaa päätellä. Tiedot pienempien yritysten osalta saapuvat ennen suhdannekuvaajan seuraavaa julkaisua, jolloin varsinkin edellisen kuun tiedot saattavat tarkentua, jos suurten ja pienten yritysten kehityksessä on eroa. Tällä hetkellä näin siis on, ja pienemmillä yrityksillä pyyhkiä paremmin kuin isoilla.

Suhdannekuvaaja onkin viime aikoina antanut uuden kuukauden tietojen julkaisun yhteydessä negatiivisemmän kuvan talouskehityksestä, kuin mihin kasvuluku on loppujen lopuksi asettunut. Ilmiön ajallisesta kestosta on vaikea antaa arviota, joten ainakaan tällä hetkellä suhdannekuvaajassa ei pyritä korjaamaan tätä epäsuhtaa.

Eri tutkimuslaitokset kuitenkin varmasti tekevät suhdannekehityksestä omia valistuneita arvauksiaan Tilastokeskuksen ja muiden tahojen julkaisemien talouslukujen pohjalta. ■

Kuluttajat näkevät valoa

Kuluttajien luottamus talouteen vahvistui elokuussa. Luottamus talouteen oli viimeksi yhtä vahvaa toukokuussa 2015 ja sitä ennen keväällä 2011.

Kuluttajien luottamusindikaattorin kaikki neljä osatekijää vahvistuivat hie-man elokuussa heinäkuuhun verrattuna. Odotukset omasta ja Suomen taloudesta sekä työttömyydestä paranivat myös ja selvemmin viime vuoden elokuuhun verrattuna. Arviot omista säästämismahdollisuuksista pysyivät vuodessa ennallaan.

Näkemykset kuluttajan omasta taloudesta ja yleisestä työttömyydestä olivat pitkän ajan keskimääräisellä tasolla. Työllisten kuluttajien kokema työttömyyden uhka lieveni elokuussa pitkän ajan keskitasolle. Omia säästämismahdollisuuksiaan seuraavan 12 kuukauden aikana kuluttajat pitivät hyvinä.

Joka viides suunnittelee remonttia

Kuluttajat pitivät elokuussa ajankohtaa otollisena kestotavaroiden ostamiselle ja varsinkin lainanotolle. Lainan ottamisen arvioi elokuussa kannattavaksi 72 prosenttia kuluttajista. Kotitalouksista 14 prosenttia harkitsi ottavansa lainaa vuoden sisällä.

Puolet kuluttajista piti kestotavaroiden ostamista kannattavana. Yleiset rahankäyttöaiheet olivat kuitenkin yhä maltilliset. Kotitalouksista 17 prosenttia aikoi joko hyvin tai melko varmasti ostaa auton ja 7 prosenttia asunnon vuoden sisällä.

Lähes viidennes kotitalouksista suunnittelee käyttävänsä vuoden sisällä rahaa asuntonsa peruskorjaamiseen.

Kuluttajat arvioivat elokuussa, että kuluttajahinnat nousevat 1,4 prosenttia seuraavien 12 kuukauden aikana. Inflaatio-odotuksen pitkän ajan keskiarvo on 2,2 prosenttia.

Pohjoisessa luottamusta, pääkaupunkiseudulla ei

Elokuussa kuluttajien luottamus talouteen oli vahvinta Pohjois-Suomessa ja poikkeuksellisesti heikointa pääkaupunkiseudulla.

Väestöryhmistä ylemmät toimihenkilöt olivat optimistisimpia. Kielteisimmän talouskehitystä arvioivat eläkeläiset. ■

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajabarometri 2016, elokuu

Shutterstock/ Michael D Brown

Joka kuudes kotitalous on aikeissa ostaa auton.

Uusia autoja

Elokuussa rekisteröitiin 14 715 uutta ajoneuvoa, joista autoja oli 10 971. Ensirekisteröinnit kasvoivat 13 prosenttia edellisvuoden vastaavaan kuukauteen verrattuna.

Uusia henkilöautoja rekisteröitiin elokuussa 9 196, mikä on 9,5 prosenttia enemmän kuin viime vuonna. Henkilöautoista 30,6 prosenttia oli dieselkäyttöisiä.

Koko alkuvuonna henkilöautoja on ensirekisteröity 83 000, mikä on 11,8

Rekisteröidyt uudet ajoneuvot*

	Elokuu 2016	Vuosimuutos %	Tammi-elokuu 2016	Vuosimuutos %
Autot yhteensä	10 971	12,9	94 426	12,5
Henkilöautot	9 196	9,5	83 007	11,8
Pakettiautot	1 311	37,4	8 777	16,6
Kuorma-autot	267	14,1	2 214	23,1
Linja-autot	197	52,7	428	11,2
Moottoripyörät	195	-7,6	2 588	-8,6

* Poislukien Ahvenanmaa

prosenttia edellisvuotta enemmän. Yleisimmät henkilöautomerkit olivat tammi-elokuun 2016 ensirekisteröinneissä Volkswagen, Toyota ja Skoda. ■

Lähde: Tilastokeskus & Trafi, ensirekisteröintitilastot 2016

[VÄESTÖ]

Väkiluku kasvoi vain maahanmuutosta

Suomen väkiluku oli ennakkotietojen mukaan heinäkuun lopussa 5 495 830. Väkiluku kasvoi tammi–heinäkuun aikana 8 522 hengellä.

Syy väestönkasvuun oli muuttovoitto ulkomailta, sillä maahanmuuttoa oli 8 801 enemmän kuin maastamuuttoa. Syntyneitä oli 279 vähemmän kuin kuolleita.

Tammi–heinäkuun aikana syntyi 31 119 lasta eli 1 320 lasta vähemmän kuin vastaavana aikana vuonna 2015. Kuolleiden määrä oli 31 398, mikä on 626 enemmän kuin vuotta aiemmin.

Heinäkuun ennakkotilaston mukaan ulkomailta muutti Suomeen tammi–heinäkuussa 16 540 henkeä ja Suomesta muutti pois 7 739 henkeä. Maahanmuuttoa oli 1 333 enemmän ja maastamuuttoa 824 vähemmän kuin edellisvuoden tammi–heinäkuussa. Suomen kansalaisia maahanmuuttajista oli 4 603 ja maastamuuttajista 5 163 henkeä.

Kuntien välisiä muuttoa kertyi tammi–heinäkuun aikana 147 007. Edellisen vuoden tammi–heinäkuuhun verrattuna kuntien väliset muutot vähenivät 2 174 muutolla vuoden 2016 kuntajonon mukaan. ■

Lähde: Tilastokeskus,, väestötilastot

Hautajaisia vietetään Suomessa jo useammin kuin ristiäisiä.

Väestönmuutokset

	1. nelj. 2015	2. nelj. 2015	3. nelj. 2015	4. nelj. 2015	1. nelj. 2016*	2. nelj. 2016*
Elävänä syntyneet	13 471	13 958	14 648	13 395	12 989	13 528
Kuolleet	13 929	12 814	12 206	13 543	14 701	12 569
Syntyneiden enemmyys	-458	1 144	2 442	-148	-1 712	959
Maahan muuttaneet	6 088	6 474	9 529	6 655	6 292	7 406
Maasta muuttaneet	3 502	3 891	5 081	3 831	3 517	3 159
Nettomuutto	2 586	2 583	4 448	2 824	2 775	4 247
Väestönlisäys ⁽¹⁾	2 128	3 724	6 890	2 676	1 063	5 206
Väkiluku⁽²⁾	5 473 881	5 477 608	5 484 498	5 487 308	5 488 371	5 493 577

* Ennakkotieto

⁽¹⁾ Sisältää rekisterikorjaukset lopullisten tietojen 4. neljänneksellä

⁽²⁾ Ajankohdan lopussa

[ASUMINEN]

Asunto-osakeyhtiöiden hoitokulut nousivat

Asunto-osakeyhtiöiden hoitokulut olivat vuonna 2015 keskimäärin 4,26 euroa huoneistoneliöltä kuukaudessa. Hoitokulut nousivat edellisvuodesta 2,7 prosenttia.

Kerrostaloasunto-osakeyhtiöiden hoitokulut olivat keskimäärin 4,98 euroa huoneistoneliöltä kuukaudessa, nousu edellisvuodesta oli 2,3 prosenttia.

Hoitokuluista suurin suhteellinen osuus, 26,1 prosenttia, meni korjauksiin.

Lämmityksen osuus hoitokuluista oli 20,9 prosenttia ja vedenkäytön 7,8 prosenttia.

Rivitalo-osakeyhtiöiden hoitokulut olivat keskimäärin 3,29 euroa huoneistoneliöltä kuukaudessa.

Kerrostaloasunto-osakeyhtiöiden pääasiallisen tulonlähteen muodostivat hoitovastikkeet, jotka olivat vuonna 2015 keskimäärin 4,05 euroa neliöltä kuukaudessa. Asuinhuoneistojen hoitovastikkeet nousivat 0,6 prosenttia vuodesta 2014.

Hoitovastikkeiden osuus yhtiöiden varsinaisista tuotoista oli 84,9 prosenttia. Vuokrien osuus oli 5,7 prosenttia ja käyttökorvausten 9,2 prosenttia.

Kaikkiaan kerrostaloasunto-osakeyhtiöiden tuotot nousivat 1,5 prosenttia vuodesta 2014. ■

Lähde: Tilastokeskus, asuntojen hinnat

Enemmän matkailijoita kotimaasta

Kotimaisten matkailijoiden yöpymiset lisääntyivät heinäkuussa 3,7 prosenttia viime vuodesta ja heille tilastoitiin Suomen majoitusliikkeissä lähes 2,3 miljoonaa yöpymisvuorokautta. Sitä vastoin ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset vähenivät 5,6 prosenttia ja he yöpyivät majoitusliikkeissä 711 000 kertaa.

Kaikkiaan Suomen majoitusliikkeissä kirjattiin lähes kolme miljoonaa yöpymisvuorokautta heinäkuussa, mikä oli 1,3 prosenttia enemmän kuin heinäkuussa 2015.

Suuret kansainväliset tapahtumat kasvattivat ulkomaisten matkailijoiden määrää heinäkuussa 2015, jolloin lähes kaikkien tärkeimpien Suomeen suuntautuvien matkailijamaiden yöpymiset lisääntyivät reilusti. Heinäkuussa 2016 ei vastavia tapahtumia ollut, joten ulkomaisten matkailijoiden yöpymisiä kirjattiin huomattavasti vähemmän kuin vuotta aiemmin. Suurimmat vähennykset tilastoitiin sveitsiläisille, 33,7 prosenttia, ja norjalaisille, 25 prosenttia. Yli kymmenen prosentin vähennykset kirjattiin venäläisille, briteille ja hollantilaisille.

Espanjalaisia ja italialaisia

Ruotsalaiset olivat suurin ulkomaisten matkailijoiden ryhmä Suomen majoitusliikkeissä 114 500 yöpymisellään heinäkuussa 2016. Heidän yöpymisensä vähenivät kuitenkin 3,7 prosenttia viime

vuodesta. Saksalaiset olivat seuraavana. Heille kirjattiin Suomen majoitusliikkeissä 82 000 yöpymisvuorokautta, mikä oli 9,5 prosenttia vähemmän kuin heinäkuussa 2015. Venäläiset olivat kolmantena lähes 76 000 yöpymisellä, mikä oli 14,3 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Suurimmat kasvuprosentit kirjattiin Välimeren maista. Espanjalaisten yöpymiset lisääntyivät 24,2 prosenttia ja niitä kertyi majoitusliikkeissä lähes 15 000 vuorokautta. Italialaisten yöpymisiä tilastoitiin lähes 17 000 vuorokautta, mikä oli viidenneksen enemmän kuin vuotta aiemmin.

Kiinalaisia ja japanilaisia

Matkailu Aasiasta on kasvanut koko kuluvan vuoden ja myös heinäkuussa aasialaisten yöpymiset lisääntyivät 4,1 prosenttia. Kiinalaisten yöpymiset kohosivat lähes 31 000 vuorokauteen, mikä oli 11,6 prosenttia enemmän kuin heinäkuussa 2015. Japanilaisille kirjattiin majoitusliikkeissä vajaat 23 000 yöpymistä. Määrä oli lähes sama kuin vuotta aiemmin, lisäystä ainoastaan 0,3 prosenttia.

Maakunnittain yöpymisten kokonaismäärä majoitusliikkeissä kasvoi heinäkuussa eniten Keski-Pohjanmaalla, 14,3 prosenttia ja Etelä-Karjalassa, 10,7 prosenttia. Lapissa kasvua oli 9,6 prosenttia. Pohjois-Pohjanmaalla ja Kanta-Hämees-

sä yöpymiset lisääntyivät noin 9 prosenttia kummassakin.

Suurin yöpymisten vähennys mitattiin Pohjanmaalla, 24,9 prosenttia ja Pohjois-Karjalassa yöpymisiä kirjattiin 8 prosenttia vähemmän kuin vuotta aiemmin.

Matkailu kasvussa alkuvuonna

Suomen majoitusliikkeissä yövyttiin runsaat 12 miljoonaa kertaa tammiheinäkuussa. Määrä on 1,5 prosenttia enemmän kuin viime vuoden vastaavana ajanjaksona.

Ulkomaisten matkailijoiden yöpymiset lisääntyivät 1,7 prosenttia ja kotimaisten matkailijoiden yöpymiset 1,5 prosenttia.

Ulkomaisille matkailijoille kirjattiin majoitusliikkeissä 3,3 miljoonaa yöpymisvuorokautta ja kotimaisille matkailijoille runsaat 8,8 miljoonaa vuorokautta. ■

Lähde:

Tilastokeskus, majoitustilasto

Majoitustoiminta*¹

	Heinäkuu 2016	Vuosimuutos %	Tammi–heinäkuu 2016	Vuosimuutos %
Yöpymisiä kaikissa majoitusliikkeissä, 1 000	2 987,0	1,3	12 146,1	1,5
ulkomaalaisten yöpymisiä, 1 000	711,1	-5,6	3 303,5	1,7
Yöpymisiä hotelleissa, 1 000	2 000,5	0,9	9 563,8	1,9
ulkomaalaisten yöpymisiä, 1 000	529,7	-3,2	2 798,8	4,4
Hotellihuoneiden käyttöaste, %	62,8	1,0	53,7	1,6

* Ennakkotieto

⁽¹⁾ Hotellit ym. majoitusliikkeet, joissa on vähintään 20 vuodepaikkaa, tai sähköpötkkeellä varustettua matkailuvaunu-/autopaikkaa sekä retkeilymajat

Yöpymiset¹ kaikissa majoitusliikkeissä, tammi–heinäkuussa 2016*

Yöpyneiden asuinmaa	Yöpymisvuorokaudet majoitusliikkeissä	
	Kaikki majoitusliikkeet	Yöpymisten vuosimuutos, %
Kaikki yhteensä	12 146 141	1,5
Suomi	8 842 605	1,5
Ulkomaat	3 303 536	1,7
Venäjä	414 571	-18,6
Saksa	339 799	-1,3
Ruotsi	335 807	-1,6
Britannia	219 599	-1,3
Ranska	162 093	9,0
Yhdysvallat	137 309	16,2
Kiina	119 733	21,6
Alankomaat	118 988	9,9
Norja	114 343	-8,1
Japani	111 505	7,8
Viro	111 268	-1,4

* Ennakkotieto

Shutterstock

PERTTI TASKINEN

Työaika – helpommin tehty kuin sanottu

Kuinka paljon suomalaisten palkansaajien viikkotyöaika eroaa Saksasta tai EU-maista keskimäärin? Vastausta on etsittävä lukujen lisäksi niiden taustalta. On myös oltava varovainen johtopäätösten tekemisessä.

Kun työvoimatutkimuksessa kerätään tietoja työajoista, vastaajaa pyydetään arvioimaan, mikä on hänen säännöllinen tai tavanomainen viikkotyöaikansa. Siihen otetaan mukaan säännöllisesti tehty ylityö, mutta ei poissaoloja. Vastaajan pitää myös ilmoittaa, kuinka monta tuntia hän työskenteli päätyössään jollain tietyllä viikolla (jos oli töissä).

Taulukossa 1 on esitetty eri maiden kokoaikaisten palkansaajien keskimääräiset viikkotyöajat, sekä säännöllinen että todellisuudessa tehty työaika, ja niiden erotus. Viikkotyöaikoihin on laskettu mukaan myös ne, jotka ovat olleet poissa töistä koko työviikon.

Taulukosta käy ilmi, että EU-maissa keskimäärin tehty viikkotyöaika oli 4,8

Tässä kirjoituksessa käsitellään, ellei toisin mainita, palkansaajien työaikoja, mikä tarkoittaa, että yrittäjät ja yrittäjäperheen jäsenet rajataan pois. Lisäksi puhutaan kokoaikatyötä tekevien työajoista. Suomessa 15–64-vuotiaista palkansaajista vuonna 2015 osa-aikatyötä teki 14,1 %, kun EU-keskiarvo oli 19,6 %. Eri maiden välillä on kuitenkin hyvin suuria eroja. Sama koskee miesten ja naisten välisiä eroja työllisten osuudessa väestöstä.

tuntia eli lähes 12 prosenttia lyhempi kuin normaali viikkotyöaika. Syy tähän on se, että lomat, sairauspoissaolot, arki-
pyhät sekä vähäisemmässä määrin muut syyt alentavat tehtyä viikkotyöaika.

Epäsäännölliset ylityöt taas nostavat sitä.

Maiden välillä on suuria eroja. Kun Romaniassa tehty työaika oli keskimäärin vain 0,7 tuntia alempi kuin säännöllinen viikkotyöaika, niin Ranskassa, Ruotsissa, Suomessa ja Islannissa ero oli yli 7 tuntia.

Epäilemättä töistä poissaolojen määrissä ja vastaavasti epäsäännöllisissä ylityöissä on eroja maiden välillä. Pienimmät erot normaalien ja tehtyjen työtuntien määrissä vaikuttavat silti yksinkertaisesti liian pieniltä.

Vuosilomaoikeus on kaikissa maissa vähimmilläänkin 20 päivää, ja myös muita pyhiä vietetään vähän alle tai yli 10 päivää vuodessa (Eurofound 2015). Jos vuodessa on 30 arkipäivää vapaata, se alentaa tehtyä viikkotyöaikaa karkeasti arvioiden keskimäärin 5 tuntia. Sen lisäksi tulevat sairaspöissaolot. Esimerkiksi Suomessa vuonna 2014 työllistä kohti ilmoitettiin keskimäärin yhdeksän kokonaista työpäivää poissaoloa sairauden vuoksi.

Viikkotyöaikojen ymmärtäminen ei ole yksiselitteistä

Useimmille kokoaikaisille työntekijöille tavanomaisen viikkotyöajan pitäisi olla melko helppo määritellä, mutta näin ei aina ole. On vuosityöaika, jaksotyötä, työaikapankkeja, on kotona työskentelyä. Mitä enemmän palkansaajilla on ”joustoa” työhdoissaan ja työtaivoissaan, sitä enemmän myös normaalin työajan käsite voi hämärtyä verrattuna tilanteeseen, jossa tehdään perinteistä kahdeksasta neljään -työaika. Tästä työmarkkinoiden kehityksestä ei kuitenkaan ole suoraa vertailutietoa työvoimatutkimuksen pohjalta.

Tavanomaisen viikkotyöajan lähtökohta on usein työsopimuksessa mainittu työaika. Se voi olla myös eri maisa kirjattu yleiseen työehtosopimukseen ennemmin kuin henkilökohtaiseen sopimukseen. Kaikki vastaajat eivät muista tai tiedä, mitä työsopimuksessa tai työehdoissa lukee, ja tällöin normaalin viikkotyöajan arvioimiseen ei ole apua sopimusten tuntimääristä.

Joidenkin maiden, kuten Suomen, työlänsäädäntö mahdollistaa työsopimukset ilman tiettyä tuntimäärää. Ns. nollasopimuksella työskentelevä saattaa tehdä kokoaikatyötä, mutta tällöin säännöllisen työtuntimäärän arviointi perustuu viime aikoina vallinneeseen tilan-

TAULUKKO 1. Kokoaikaisien palkansaajien säännöllinen ja tehty viikkotyöaika 2014, tuntia

	SÄÄNNÖLLINEN	TEHTY, ML. KOKO VIKKON POISSA OLLEET	ERO TUNNEISSA	ERO PROSENTEINA
Belgia	39,2	34,3	4,9	12,5
Britannia	42,4	37,1	5,3	12,5
Bulgaria	40,9	39,0	1,9	4,6
Espanja	40,2	35,9	4,3	10,7
EU28	40,4	35,6	4,8	11,9
Hollanti	38,9	35,9	3,0	7,7
Irlanti	39,0	35,3	3,7	9,5
Islanti	44,5	37,4	7,1	16,0
Italia	38,7	34,4	4,3	11,1
Itävalta	41,5	35,1	6,4	15,4
Kreikka	40,8	38,4	2,4	5,9
Kroatia	40,9	37,1	3,8	9,3
Kypros	41,5	37,2	4,3	10,4
Latvia	40,4	37,6	2,8	6,9
Liettua	39,4	36,3	3,1	7,9
Luxemburg	40,1	36,4	3,7	9,2
Makedonia	41,9	41,0	0,9	2,1
Malta	40,4	37,2	3,2	7,9
Norja	38,5	32,1	6,4	16,6
Portugali	41,7	36,5	5,2	12,5
Puola	41,1	37,5	3,6	8,8
Ranska	39,0	31,9	7,1	18,2
Romania	40,8	40,1	0,7	1,7
Ruotsi	39,9	32,4	7,5	18,8
Saksa	40,5	35,6	4,9	12,1
Slovakia	41,0	36,7	4,3	10,5
Slovenia	41,0	35,1	5,9	14,4
Suomi	39,0	32,0	7,0	17,9
Sveitsi	41,8	37,2	4,6	11,0
Tanska	37,8	33,6	4,2	11,1
Tšekin tasavalta	40,8	36,2	4,6	11,3
Turkki	50,6	48,8	1,8	3,6
Unkari	40,7	37,9	2,8	6,9
Viro	40,6	35,8	4,8	11,8

Lähde: Eurostat 2016

teeseen, ei työsopimukseen. Suomessa nollatuntisopimuksella työskentelevistä 27 000 teki kokopäivätyötä vuonna 2014 (Tilastokeskus 2015).

Säännöllistä viikkotyöaika on usein pidetty helpompana ja varmemmin mitattavana käsitteenä kuin tehtyä viikkotyöaika. Toisaalta tehty viikkotyöaika on yksinkertaisempi asia kuin tavanomainen

työaika, koska siinä mitataan työtunteja vain yhdeltä viikolta. Säännöllinen työaika puolestaan viittaa pidempään, vähintään kuukauden mittaiseen työskentelyjaksoon. Siihen ei lasketa satunnaisia poissaoloja eikä satunnaisia ylityöitä.

Työaikaan kuuluvaksi luetaan luonnollisestikin samat työhön liittyvät toimet molemmissa: esimerkiksi lounastau- ▶

[TYÖAIKOJEN VERTAILU]

TAULUKKO 2. Työvoimatutkimuksen tiedonkeruun piirteitä Saksassa, Ruotsissa ja Suomessa

	SAKSA	RUOTSI	SUOMI
Paljon sijaisvastaajia	x	–	–
Lomake muistuttaa poissaoloista	–	x	x
Haastattelut heti lomaviikon jälkeen	–	x	x
Poissaoloja vähän	x	–	–

Euroopan maista. Saksassa ja Ranskassa on tehty keskinäistä vertailua siitä, kuinka työaikojen tiedonkeruu toteutuu (esim. Körner & Wolff 2016).

Saksassa työvoimatutkimus on osa väestönlaskentaa, johon osallistuminen on pakollista. Se antaa vankan pohjan työvoimatutkimuksen tiedonkeruulle. Samalla se kuitenkin merkitsee sitä, että mukana on paljon sijaisvastaajia, eli esimerkiksi puoliso vastaa valitun otoshenkilön puolesta. On todettu, että sijaisvastaajilla on kohdehenkilöä karkeampi tieto työajoista. Tiedonkeruussa on myös joitakin teknisiä seikkoja, jotka saattavat vaikuttaa työajoista ilmoittamiseen, kuten että Saksassa haastatteluja ei tehdä välttämättä heti lomaviikon jälkeen.

Ruotsissa ja Suomessa työvoimatutkimuksen lomake muistuttaa vastaajia monia muita maita paremmin ottamaan huomioon työviikon poissaolot, eikä sijaisvastaaminen ole yleistä. Taulukossa 2 on eritelty, mitkä tiedonkeruun piirteet vaikuttavat erityisesti työaika-tietoon mainituissa maissa.

Pyöristämistä 40 tuntiin?

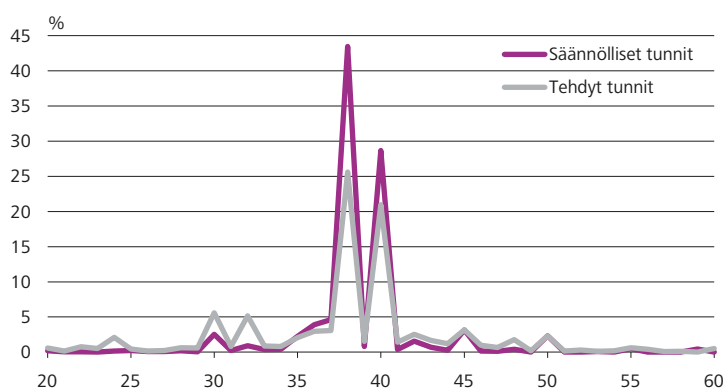
Ihmiset pyöristävät mielellään vastauksiinsa tasalukuihin. Tämä ei koske vain työaikoja, vaan yleensä survey-tietoa, jota mitataan niin sanotulla jatkuvalla muuttujalla. Ei esimerkiksi ole mielekästä odottaa vastauksia euron tarkkuudella kysyttäessä rahan kulutuksesta matkalla, vaan arvio on riittävä luotettavan tiedon perustaksi.

Viikkotyöajoissa pienelläkin systemaattisella ”pyöristysilmioillä” on merkitystä, koska erot maiden välillä ovat suhteellisen pieniä. Lukujen pyöristäminen 40 tuntiin lienee tavallista, koska sitä lähellä täysaikaisen palkansaajan työviikko useimmiten on kautta Euroopan. Ei ole varmaa tietoa siitä, kuinka ihmiset pyöristävät työaika-tietojaan. Työaika-tiedot raportoidaan tunnin tarkkuudella, joten pyöristyksellä ylös- tai alaspäin on joka tapauksessa merkitystä.

Suomessa kokoikäisten palkansaajien säännöllinen työaika on yleensä 38 tai 40 tuntia (kuvio 1). Tällainen vastausjakauma, jossa on kaksi huippua, on luotettavan tuntuinen verrattuna siihen, että työtunneissa olisi vain yksi (esimerkiksi 40 tunnin) huippu.

Kuviossa 1 on myös tehtyjen työtun-

KUVIO 1. Kokoikäisten palkansaajien säännöllisten ja tehtyjen viikkotyötuntien jakauma Suomessa 2014

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

TYÖAJAN YMMÄRTÄMINEN RIIPPUU KONTEKSTISTA, JOSSA KUSSAKIN MAASSA ELETÄÄN JA TULKITAAN TYÖAIKOJA.

ko ei ole työtä, kun taas työpaikalla päivystäminen luetaan työksi.

Työaikaan liittyy kaikkiaan yksitoista eri määritelmää (ILO 2013), jotka antavat pohjan työaikojen vertailulle. Käytännössä työajan ymmärtäminen riippuu viime kädessä siitä kontekstista, jossa kussakin maassa eletään ja tulkitaan työaikoja.

Kysyttäessä tehtyä viikkotyöaika säännöllisen viikkotyöajan jälkeen vastaaja saattaa muistella, poikkesiko kyseisellä viikolla tehty työn määrä säännöllisestä suuntaan tai toiseen. Toisaalta hän

saattaa antaa arvion tehdystä työn määrästä riippumatta siitä, miten hän yleensä työskentelee. Joka tapauksessa vastaamiseen vaikuttaa se, kuinka hyvin vastaaja onnistuu palauttamaan mieliin menneen ajanjakson tapahtumat, tässä siis tutkimusviikolla tehdyn työajan.

Tiedonkeruu vaikuttaa työajoista ilmoittamiseen

Työaikojen mittaamiseen liittyvää analyysitietoa ei ole saatavilla monistakaan

TAULUKKO 3. Säännöllinen viikkotyöaika kokoaikaisilla palkansaajilla verrattuna tehtyyn viikkotyöaikaan 2014

	SÄÄNNÖLLINEN VIKKOTYÖAIKA	TEHTY, PL. KOKO VIIKON POISSAOLLEET	ERO SÄÄNNÖLLISEEN	TEHTY, ML. KOKO VIIKON POISSAOLLEET	ERO SÄÄNNÖLLISEEN
EU-maat	40,4	39,5	0,9	35,6	4,8
Saksa	40,5	40,3	0,2	35,6	4,9
Ruotsi	39,9	38,3	1,6	32,4	7,5
Suomi	39,0	37,4	1,6	32,0	7,0
Tanska	37,8	38,7	-0,9	33,6	4,2

Lähde: Eurostat 2016

tien jakauma. Kuten pitääkin, ne jakaantuvat hiukan enemmän kuin säännölliset tunnit. Tehdyissä työtunneissa on nähtävissä pienet huiput 30 ja 32 tunnin kohdalla. Ne kertovat siitä, että osa työtuntien raportoijista on tehnyt työviikolla yhden päivän vähemmän töitä kuin normaalisti. Näiden poissaolojen muistaminen on tärkeää, jotta tehdyt työtunnit tulevat kirjattua oikein.

Varminta vertailla Suomea Ruotsiin

Palataan vielä viikkotyöaikoihin. Taulukossa 1 keskimääräiseen tehtyyn viikkotyöaikaan oli otettu mukaan työviikolla poissaolleet kokoaikaiset palkansaajat, joilla työaika on tietenkin nolla. Mikäli keskimääräinen tehty viikkotyöaika lasketaan niiltä, jotka olivat töissä viikolla vähintään yhden tunnin, tehty viikkotyöaika luonnollisesti kasvaa ja samalla maiden väliset erot hiukan muuttuvat. Eurostatin taulukkokannasta saa tiedon, jossa tehdyssä työajassa on tapaukset, jotka ovat tehneet päätyötä tutkimusviikolla vähintään yhden tunnin.

Otetaan yksinkertaisuuden vuoksi vain muutama maa vertailuun, jossa käytetään kaikkia kolmea tapaa raportoida viikkotyöaika (taulukko 3). Suomen ja Ruotsin tehtyjen työtuntien ero säännölliseen työtuntimäärään on molemmilla tavoilla (pois lukien ja mukaan lukien koko viikon poissaolleet) isompi kuin Saksassa ja EU-maissa keskimäärin.

Suomessa ja Ruotsissa tehdyn työajan ero säännölliseen viikkotyöaikaan oli 1,6 tuntia. Tämän verran vähemmän siis kokoaikaiset palkansaajat, jotka eivät olleet koko viikkoa poissa, tekivät töitä verrattuna tavanomaiseen työaikaan, johtuen al-

Kommentoi verkossa
tietotrendit.stat.fi

le viikon kestävästä lomasta tai arkipyhistä, lyhyistä sairauspoissaoloista ja vähemmässä määrin muistakin syistä.

Suomi ja Ruotsi ovat monessa mielessä samankaltaisia maita, joten sama luku (1,6 tuntia) herättää luottamusta työaikaerien mittaamiseen näissä maissa.

Yleensä säännöllinen viikkotyöaika eri maissa ylittää tehdyn viikkotyöajan, mutta taulukossa on mukana Tanska esimerkkinä maasta, jossa työviikon tehdyt tunnit ylittävät tilastollisesti normaalin työajan. Tanskassa on etsitty syitä, miksi tilastot kertovat näin.

Yksiselitteistä vastausta ei ole löydetty mutta on arveltu, että ainakin osa vastaajista – osa-aikaiset, vähän työskentelevät – aliarvioivat säännöllistä työaikaansa ajattelemalla ”tuskin teen töitä juurikaan”. Tämän tuloksena Tanskassa kokoaikaisilla palkansaajilla olisi tilastojen mukaan Euroopan alhaisin säännöllinen viikkotyöaika. On kuitenkin myös mahdollista, että tehdyt työtunnit on yliarvioitu, koska ne ovat selvästi Tanskan kansantalouden tilinpidon laskentaa korkeammat (Eurostat 2016).

Tällä hetkellä näyttää siltä, että Suo-

men tilastoituja viikkotyöaikoja on turvallisinta verrata Ruotsiin. Mittaaminen kuitenkin tarkentuu Eurostatin ja Euroopan maiden välisen kehitystyön tuloksena. Työvoimatutkimuksessa työajan käsitteet ovat jo yhtenevät, ja lisäksi tulevaisuudessa Euroopan maat käyttävät harmonisoitua lomaketta työaikaerien tietoa kerätessä. ■

Kirjoittaja työskentelee yliaktuaarina
Tilastokeskuksen työelämä-vastuualueella.

Lähteet:

Eurofound 2015: *Developments in collectively agreed working time 2014*
http://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_comparative_analytical_report/field_ef_documents/ef1539en.pdf

Eurostat 2016: *Quality issues regarding the measurement of working time with the LFS – Findings from the Task Force on Measurement of Absences and Working Time. Working paper.*

Eurostat <http://ec.europa.eu/eurostat/web/lfs/data/database>

ILO 2013: *Resolution concerning statistics of work, employment and labour underutilization.*

Körner, T. & Wolff, L. 2016: “Do the Germans Really Work Six Weeks More than the French?” – *Measuring Working Time with the Labour Force Survey in France and Germany. Journal of Official Statistics, Vol. 32, No. 2, 2016, pp. 405–431.*

Tilastokeskus 2015. *Noin 83 000 palkansaajalla on nollatuntisopimus.*
http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2014/13/tyti_2014_13_2015-03-05_tie_001_fi.html

PERTTI TASKINEN

Alityöllisten määrä on kasvanut viime vuosina

Talouden vaikeudet näkyvät työttömyyden lisäksi alityöllisyydessä.

Alityöllisiä 15–74-vuotiaita oli 137 000 vuonna 2015, määrä kasvoi 10 000:lla edellisvuodesta. Alityölliset kuuluvat suurelta osin osa-aikatyöllisiin, mutta osa-aikaisten työllisten kokonaismäärä (378 000) ei juuri muuttunut vuonna 2015 vuoteen 2014 verrattuna. Alityöllisten määrän kasvu työttömyyden rinnalla kertoo talouden heikosta suhdannetilanteesta.

Alityöllinen on henkilö, joka tekee osa-aikatyötä koska kokoaikatyötä ei ole tarjolla, tai henkilö, joka on pois töistä koko tutkimusviikon lomautuksen tai

töiden puutteen vuoksi, tai henkilö, joka töiden puutteen vuoksi työskentelee normaalia vähemmän.

Työttömiä tai piilotyöttömiä ei lasketa alityöllisiksi. Vuonna 2015 osa-aikatyötä teki kokoaikatyön puutteessa 99 000 henkeä.

Eniten nuorissa naisissa

Alityöllisiä on varsinkin alle 35-vuotiaissa. Työllisistä alityöllisiä vuonna 2015 oli 15–24-vuotiaissa 32 000 ja 25–34-vuotiaissa 31 000. 5-vuotisikäryhmistä ali-

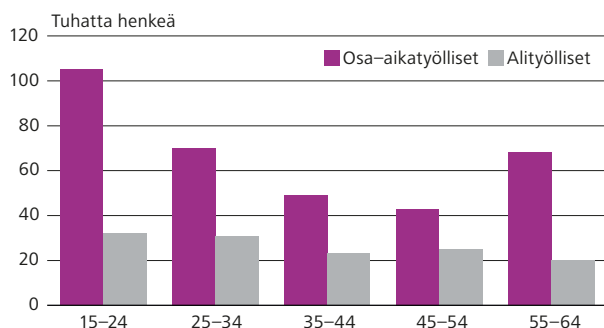
työllisiä oli selvästi eniten 20–24-vuotiaissa, kaikkiaan 23 000.

Selvä enemmistö alityöllisistä kaikissa ikäryhmissä oli naisia. 15–64-vuotiaissa alityöllisiä miehiä oli 51 000 ja naisia 80 000. 65–74-vuotiaissa alityöllisten määrä on ollut pieni.

Alityölliset osa-aikatyöntekijöiden alaryhmänä

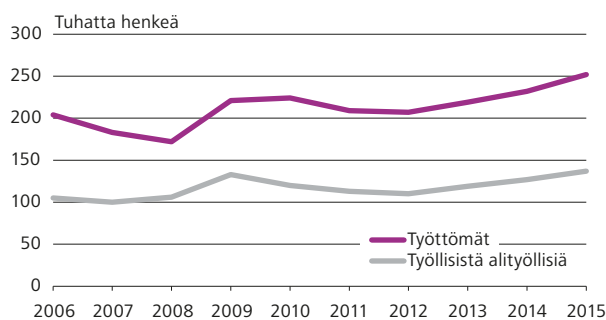
Kuviosta 1 näkyy, kuinka osa-aikatyötä tekevät ja alityölliset jakautuivat ikäryhmittäin vuonna 2015.

KUVIO 1. Osa-aikatyöllisten ja alityöllisten määrä ikäryhmittäin 2015

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

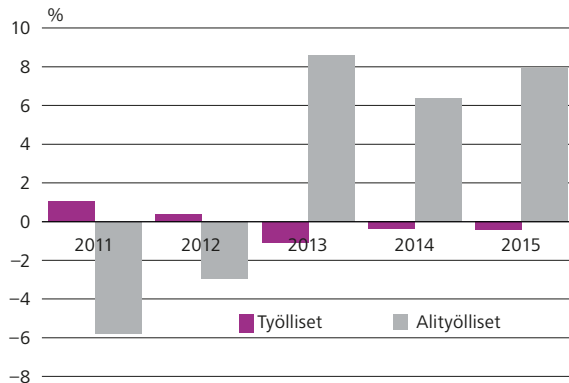
KUVIO 2. Työttömien ja alityöllisten määrä 2006–2015

Lähde: Tilastokeskus työvoimatutkimus

KUVIO 3. Työllisten ja alityöllisten määrän prosentuaalinen muutos edellisestä vuodesta 2011–2015

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

15–24-vuotiaissa on paljon osa-aikatyötä tekeviä, mikä selittyy osittain työnteolla opiskelun ohessa. 45–54-vuotiaat tekevät vähiten osa-aikatyötä päätyönään. 55–64-vuotiaissa osa-aikatyön syynä ovat sekä osa-aikaeläke että eläkkeellä työskentely.

Nämä ovat yleensä itse toivottuja osa-aikatyön muotoja; niinpä alityöllisiä on 55–64-vuotiaissa vähemmän kuin edellisessä ikäryhmässä, vaikka osa-aikatyötä tekeviä on enemmän. Alityöllisten osuus osa-aikatyöllisistä on suurimmillaan 45–54-vuotiaissa.

Alityöllisten määrä kasvoi talouden yskiessä

Vuosina 2000–2014 alityöllisiä on ollut keskimäärin 111 000 henkeä. Vuonna 2006 alityöllisiä oli 105 000, eikä määrä alentunut talouden huippuvuonna 2008, jolloin työttömyys oli selvästi alimmillaan (kuvio 2).

Vuonna 2009 finanssikriisin kurittessa taloutta sekä työttömien että alityöllisten lukumäärä kasvoi. Alityöllisten määrä väheni sen jälkeen nopeammin kuin työttömien, mutta kääntyi uudelleen nousuun vuoden 2012 jälkeen.

Alityöllisten määrä on noussut vuodesta 2012 kaikissa muissa ikäryhmissä paitsi 45–54-vuotiaissa, jossa määrä on pysynyt

suunnilleen ennallaan. Eniten alityöllisyys on lisääntynyt alle 35-vuotiaiden parissa.

Alityöllisten määrä vaihtelee suhteellisesti paljon enemmän kuin työllisten määrä. Kun työllisten määrä on kasvoi vuosina 2011–2015, niin alityöllisten määrä vähentyi, ja toisin päin. Kolmena viime vuotena työllisyyden heikentessä alityöllisten lukumäärä on kohonnut suhteellisesti ottaen selvästi. (Kuvio 3)

Vuoden 2016 kahdella ensimmäisellä neljänneksellä alityöllisyys on yhä kasvanut. Molemmilla neljänneksillä alityöllisiä oli 146 000. Samaan aikaan työllisten määrä on ollut hienoisessa nousussa vuoden takaiseen verrattuna. (Taulukko 1)

Kokoaikatyö on vähentynyt taantuman aikana

Alityöllisyys on päätyön osa-aikaisuuteen liittyvä ilmiö, joka suuruus riippuu osittain kokoaikatyön saatavuudesta työmarkkinoilla. Vuodesta 2011 vuoteen 2015 kokoaikatyötä tekevien määrä väheni 45 000:lla. Osa-aikaisten määrä lisääntyi samaan aikaan 9 000:lla.

Päätyössään osa-aikaiset tai alityölliset saattavat ”paikata” työtuntien vähäisyyttä tekemällä sivutyötä. Onko kokoaikatyön vähentyessä ja osa-aikatyön lisääntyessä sivutyön tekeminen lisääntynyt, on myöhemmin ilmestyvän jutun aihe. ■

TAULUKKO 1. Työlliset ja alityölliset vuosineljänneksittäin 2015–2016, tuhatta henkeä / prosenttia

		2015	2016
I VUOSINELJÄNNES	Työlliset	2 391	2 396
	Työllisistä alityöllisiä	137	146
	Alityöllisten osuus työllisistä, %	5,7	6,1
II VUOSINELJÄNNES	Työlliset	2 463	2 477
	Työllisistä alityöllisiä	132	146
	Alityöllisten osuus työllisistä, %	5,3	5,9

Lähde: Tilastokeskus, työvoimatutkimus

Kirjoittaja työskentelee yliaktuaarina Tilastokeskuksen työelämä-vastuualueella.

Lähes kaikki tässä artikkelissa olevat tiedot löytyvät työvoimatutkimuksen avoimista PX-Web Statfin-tietokantataulukoista http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tym__tyti/?tablelist=true

Osa-aikatyöstä ja alityöllisyydestä löytyy tietoja myös työvoimatutkimuksen vuosijulkaisusta http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2015/13/tyti_2015_13_2016-04-12_kat_002_fi.html

Alityöllisistä saa Eurostatin tekemää kansainvälistä vertailua Statistics Explained -sivuilta http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Underemployment_and_potential_additional_labour_force_statistics

PIIA HOLAPPA

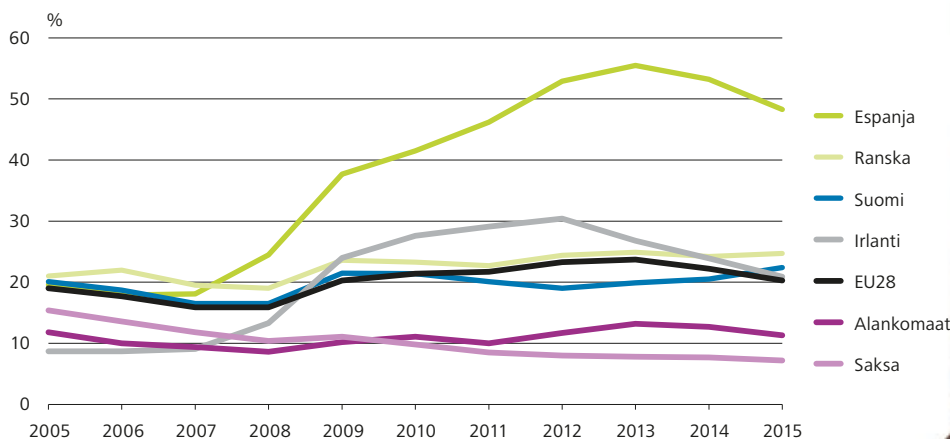
Nuorten vaihtelevat elämäntilanteet haastavat työttömyyden mittaamista

Nuorten työttömyys lisääntyi EU-maissa talouskriisin seurauksena. Virallinen työttömyysaste antaa siitä kuitenkin synkemmän kuvan kuin vaihtoehtoiset mittarit.

Vuoden 2008 finanssikriisi ja sitä seurannut euroalueen velkakriisi jättivät jälkensä Euroopan työmarkkinoille. EU-alueen keskimääräinen (15–74-vuotiaiden) työttömyysaste sekä nuorisotyöttömyysaste (15–24-vuotiaat) nousivat aina vuodesta 2008 vuoteen 2013. Maiden välillä on kuitenkin suuria eroja siinä, miten niiden työmarkkinat reagoivat talouden heilahteluihin. Kuvio 1 havainnollistaa nuorisotyöttömyysasteen kehityskulkuja eräissä EU-maissa vuosina 2005–2015.

Kysynnän ja sen myötä tuotannon lasku on kenties merkittävin yksittäinen tekijä kasvaneen työttömyyden taustalla. Työllisyys koki erityisen kovan kolauksen maissa, joissa suhdanneherkät alat olivat pitkään työllistäneet huomattavan osan työvoimasta. Esimerkiksi Espanjassa ja Irlannissa rakennussektori oli merkittävä työllistäjä ennen kriisin puhkeamista. Nuoret olivat olleet rakennussektorilla yliedustettuina, joten kriisin negatiivinen vaikutus rakennustuotantoon kohdistui suhteellisesti eniten nuoriin.

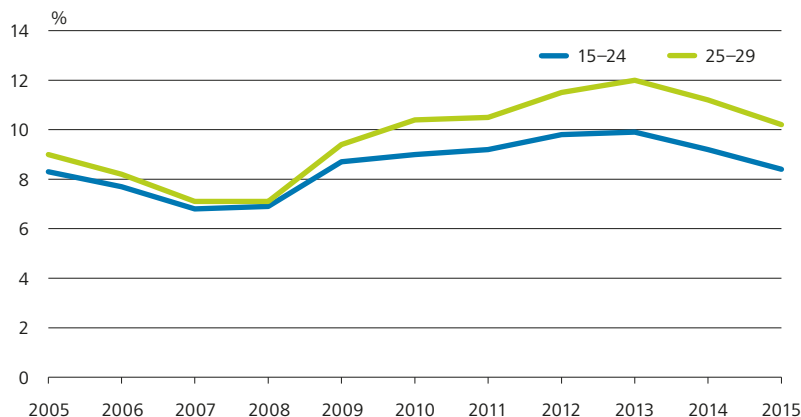
KUVIO 1. Työttömyysaste eräissä EU-maissa 2005–2015, 15–24-vuotiaat

Lähde: Eurostat 2016b

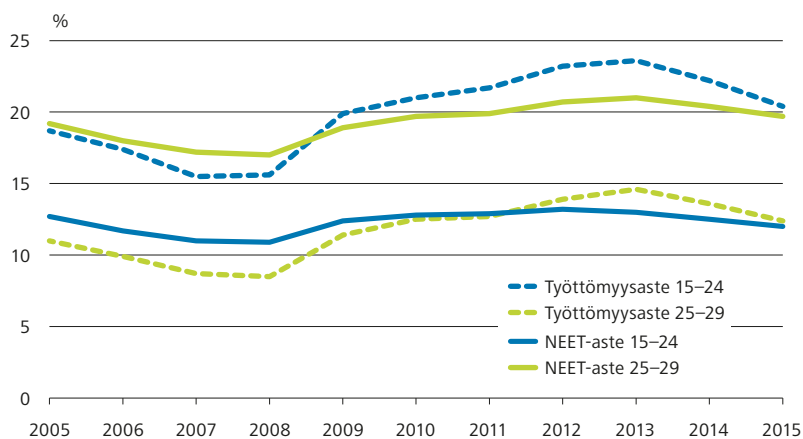

KUVIO 2. Työttömien osuus ikäluokasta EU28-alueella 2005–2015

Lähde: Eurostat 2016c

KUVIO 3. NEET-aste ja työttömyysaste EU28-alueella 2005–2015

Lähde: Eurostat 2016a,d

(Banerji ym. 2014; Vanhala 2012.)

Osassa maita kriisin vaikutus työllisyyteen oli puolestaan hyvin vähäinen (kuvio 1). Saksassa työttömyysaste on laskenut tarkastelujakson ajan lukuun ottamatta vuoden 2009 tilapäistä nousua. Kriisin välillisiä vaikutuksia hillittiin Saksassa muun muassa lyhennetyin työajan järjestelmällä (Kurzarbeit) (Vanhala 2012).

Vuodesta 2013 alkaen keskimääräinen työttömyysaste EU-alueella on laskenut. Toukokuussa 2016 työttömyysaste (15–74-vuotiaat) oli 8,6 prosenttia ja nuorisotyöttömyysaste 18,6 prosenttia. Vastaavat luvut vuonna 2010 olivat

10,9 prosenttia ja 23,8 prosenttia (Eurostat 2016e).

Suomessa työttömyyden kehitys kriisin jälkeen on ollut lähellä EU-alueen keskitasoa. Suomen nuorisotyöttömyysaste nousi vuosina 2012–2015 taikaisin vuoden 2009 huipputasolle, mutta on tämän vuoden puolella kääntynyt jälleen laskuun. (Kuvio 1.)

Nuorisotyöttömyyden arviointiin vaihtoehtoisia mittareita

Nuorisotyöttömyysaste on perinteisesti ollut vanhempien ikäluokkien työttö-

myysasteita selvästi korkeampi. Pelkän työttömyysasteen perusteella ei kuitenkaan voida tehdä johtopäätöksiä nuorisotyöttömyyden vakavuudesta. Työttömyysaste lasketaan työttömien osuutena työvoimasta eli työllisistä ja työttömistä, mutta huomattava osa nuorista ei kuulu työvoimaan. Tämän vuoksi ilmiötä tutkitaan tarkentavien mittareiden avulla.

Työttömien osuus ikäluokasta antaa nuorten tilanteesta todellisemman kuvan (kuvio 2). 25–29-vuotiaiden työttömien osuus ikäluokasta on hieman suurempi kuin 15–24-vuotiaiden. Tämä johtuu pitkälti siitä, että 15–24-vuotiaiden ikäluokasta vanhempia suurempi osa ei etsi aktiivisesti töitä eli ei kuulu työvoimaan, vaan esimerkiksi opiskelee vielä täysipäiväisesti (Banerji ym. 2014).

Läheskään kaikki tilastoissa työttömiksi luokitellut nuoret eivät ole vaarassa syrjäytyä yhteiskunnasta. Nuorten elämäntilanteet vaihtelevat paljon. NEET-aste (not in employment, education or training) kertoo edellä mainittuja mittareita paremmin siitä, kuinka suuri osa nuorista on syrjäytymisvaarassa. NEET-statuksen saavat nuoret, jotka eivät työskentele eivätkä ole koulutuksessa tai harjoittelussa. (Larja ym. 2016.)

EU-tasolla NEET-asteen kehitys muuttuu työttömyysasteen kehityssuuntaa sekä 15–24-vuotiaiden että 25–29-vuotiaiden ikäluokissa vuosina 2005–2015 (kuvio 3). 25–29-vuotiaiden NEET-aste pysytteli aikavälillä 2005–2015 noin kuudesta kahdeksaan prosenttiyksikköä

korkeammalla kuin 15–24-vuotiaiden. Toisaalta nuoremman ikäluokan työttömyysaste nousi NEET-astetta selvästi jyrkemmin vuosina 2008–2013.

Näitä ilmiöitä selittää osaltaan se, että 15–24-vuotiaista suuri osa on opiskelijoita, jotka eivät saa NEET-statusta. 25–29-vuotiaiden korkeaan NEET-asteeseen vaikuttaa lisäksi se, että monet heistä ovat tilapäisesti poissa työmarkkinoilta ja koulutuksesta ollakseen kotona pienten lasten kanssa (Eurostat 2015).

OSA NEET-NUORISTA
ON VAPAAEHTOISESTI
TYÖELÄMÄN JA
KOULUTUKSEN
ULKOPUOLELLA EIKÄ
HEILLÄ VÄLTÄMÄTTÄ
OLE SYRJÄYTYMISRISKIÄ.

**Varhain opiskelun päättäneillä
suurempi syrjäytymisen riski**

Koulutuksen merkitys työllistymisen kannalta on suuri. Koulutustaso vaikuttaa niin opiskelun ja työelämän väliseen siirtymäaikaan kuin myös työttömyyden riskiin pitkällä aikavälillä.

EU-alueella korkea-asteen koulutuksen saaneilla siirtymäaika koulutuksesta työelämään on keskimäärin viisi kuukautta, kun taas ilman korkeakoulututkintoa olevilla 10 kuukautta. Sama ilmiö on havaittavissa sekä 15–24-vuotiaiden että 25–29-vuotiaiden työttömyysasteissa: korkeintaan keskiasteen (ammattikoulu, lukio) suorittaneiden työttömyysaste on kaksinkertainen verrattuna korkeakoulututkinnon suorittaneisiin. (Eurostat 2015.)

Kriisin vaikutuksesta vuosina 2008–2013 nuorisotyöttömyys alemmilla koulutustasoilla nousi suhteessa enemmän kuin ylempillä koulutustasoilla (Eurostat 2015). Epävarmassa taloustilanteessa monet yritykset joutuvat vähentämään työntekijöitään. Usein matalasti koulu-

tetusta henkilöstöstä on helpompi luopua kuin koulutetusta, vaikeasti korvattavasta työvoimasta (Vanhala 2012).

NEET-statuksen saaneilla nuorilla on muita suurempi riski joutua työttömyyden kierteseen. Alhaisen koulutustason ja vähäisen työkokemuksen vuoksi heidän on aina vain vaikeampi löytää työtä ja toisaalta pitää työpaikkansa. Tämä voi johtaa pitkittyneeseen alhaiseen elintäsoon ja sosiaaliseen syrjäytymiseen. (Larja ym. 2016.)

Tuloksia tulkittaessa on kuitenkin otettava huomioon, että osa NEET-nuorista on vapaaehtoisesti työelämän ja koulutuksen ulkopuolella eikä heillä välttämättä ole syrjäytymisriskiä. Heitä ovat esimerkiksi välivuotta viettävät, pääsykokeisiin lukevat sekä opiskelun tai armeijan alkamista odottavat nuoret (Larja ym. 2016). Riski syrjäytyä on enemmänkin niillä, joiden NEET-statuksella oleminen pitkittyy. Liisa Larjan ym. (2016) tutkimus osoittaa, että mitä useampana vuotena nuori saa NEET-statuksen, sitä todennäköisemmin hän kärsii muistakin sosiaalisista ja psyykkisistä ongelmista.

Nykypäivän Euroopassa väestö ikäännytyy, elinajanodote kasvaa ja syntyvyys laskee. Huoltosuhteen kiihtyvä kasvu lisää tarvetta ehkäistä nuorten syrjäytymistä yhteiskunnasta. Sen suhteen on tärkeää kiinnittää huomiota koulutuksen ja työelämän väliseen siirtymävaiheeseen. EU:n vuonna 2010 lanseeraamaan Eurooppa 2020 -strategiaan onkin kirjattu tavoitteita ja toimia tähän liittyen (Eurostat 2015).

Nuorisotakuu-ohjelma pyrkii tarjoamaan jokaiselle alle 25-vuotiaalle työ-, harjoittelu- tai jatkokoulutuspaikan neljän kuukauden sisällä opiskelun päättymisestä tai työttömäksi jäämisestä. Lisäksi strategian tavoitteina on vähentää pelkän peruskoulun varassa olevien nuorten määrää, ehkäistä koulun keskeyttämisistä sekä saada useampi EU-kansalainen suorittamaan korkea-asteen tutkinto (Eurostat 2015). Nähtäväksi jää, kuinka hyvin tavoitteet toteutuvat eri Euroopan maissa, joiden yhteiskuntarakenteet poikkeavat toisistaan monella tavalla. ■

Kirjoittaja on taloustieteen opiskelija Oulun yliopistossa ja työskenteli kesän 2016 korkeakouluharjoittelijana Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot -yksikössä.

Lähteet:

*Banerji, Angana & Saksonovs, Sergejs & Lin, Huidan & Blavy, Rodolphe 2014. Youth unemployment in advanced economies in Europe: Searching for solutions. IMF Staff Discussion Note 11(14).
<https://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2014/sdn1411.pdf>.*

*Eurostat 2015. Being young in Europe today. Eurostat Statistical books.
<http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/KS-05-14-031>.*

*Eurostat 2016a. Unemployment rates by sex, age and country of birth.
http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/lfsa_urgacob.*

*Eurostat 2016b. Unemployment by sex and age—monthly average.
http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/UNE_RT_M.*

*Eurostat 2016c. Youth unemployment ratio by sex and age.
http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-datasets/-/YTH_EMPL_140.*

*Eurostat 2016d. Young people neither in employment nor in education and training by sex, age and educational attainment level (NEET rates).
http://ec.europa.eu/eurostat/web/products-datasets/-/lyth_empl_160.*

*Eurostat 2016e. Euro area unemployment at 10.1 %.
<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7545626/3-01072016-AP-EN.pdf/4281f757-75ef-4463-a15c-ca9f968b8513>.*

*Larja, Liisa & Törmäkangas, Liisa & Merikukka, Marko & Ristikari, Tiina & Gissler, Mika & Paananen, Reija 2016. NEET-indikaattori kuvaa nuorten syrjäytymistä. Tieto&trendit – talous- ja hyvinvointikatsaus 2/2016.
<http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/164/>.*

*Vanhala, Juuso 2012. Euroalueen työmarkkinoiden rakenteelliset ongelmat ja kriisi. Kansantaloudellinen aikakauskirja 4(12).
<http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/KAK42012/kak42012vanhala.pdf>.*

VESA VIHRIÄLÄ
Toimitusjohtaja, ETLA

Eurojäsenyys Suomen vaikeuksien syy?

Suomen heikko talouskehitys vuoden 2008 jälkeen on paradoksi. Suomihan on ollut Euroopan ja osin koko maailman kärkeä monissa vertailuissa, joiden arvellaan kuvaavan taloudellisen menestyksen edellytyksiä. Kuitenkin olemme jo vuosien ajan jääneet jälkeen sekä euroalueen keskimääräisestä bkt-kehityksestä, että erityisesti meitä lähellä olevien verrokki- eli Pohjois-Euroopan maiden kasvusta. Toipuminen taantumasta on myös ollut paljon heikompa kuin 1990-luvun lamasta.

Tämä herättää kysymyksen Suomen eurojäsenyyden merkityksestä talouden hitaassa toipumisessa. Euroopan talous- ja rahaliiton (EMU) jäsenyyttä pohdittaessa suurin riski nähtiin siinä, että Suomi ei kykene sopeutumaan sitä kohtaviin ”epäsymmetrisiin” shokkeihin ilman omaa rahaa ja rahapolitiikkaa.

Tällaisiksi Suomeen painottuviksi shokeiksi voidaan tulkita ICT-sektorin viennin romahdus Nokian vaikeuksien seurauksena, investointitavaroiden ja paperin kysynnän heikentyminen ja Venäjän ostovoiman romahdus vuodesta 2014 lähtien. Onko pelätty EMU-riski nyt toteutunut?

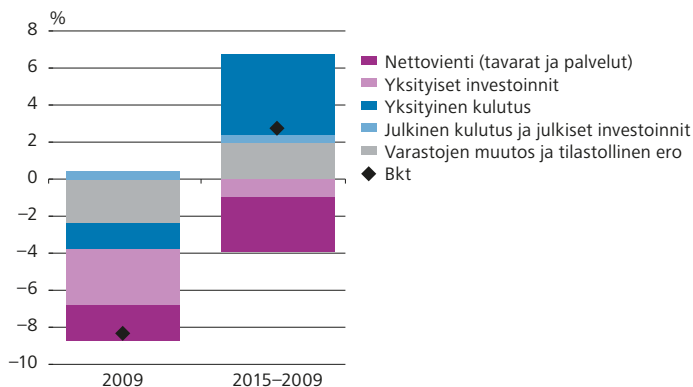
EKP:n toimet tukevat kotimaista kysyntää

Rahataloudellisen autonomian puuttuminen merkitsee, että kaksi kokonaistalouden kannalta tärkeää ”nimellistä” tekijää määräytyy Suomen talouden tilanteesta riippumatta: rahapolitiikan ohjauskorot ja Suomen tuotannon suhteelliseen hintaan vaikuttava efektiivinen valuuttakurssi.

Euroopan keskuspankin (EKP) korkopolitiikka on ollut kriisin alkuvaiheen hitautta ja vuoden 2011 korkojen lievää nostoa lukuun ottamatta hyvin kevyttä eli kysyntää tukevaa. Lyhyet korot ovat olleet nollan tuntumassa jo pidempään ja niin sanotuilla epätavanomaisilla toimilla EKP on painanut myös pitkät (turvallisten vaateiden) korot lähelle nollaa.

Suomi on hyötynyt näistä toimita täysimääräisesti, koska Suomen valtion, pankkien ja myös yritysten velanhoidokykyyn on luotettu. Niin sanotut riskilisät ovat jääneet hyvin alhaisiksi. Lisäksi EKP:n tiedustelujen perusteella pk-yritysten rahoituksen saatavuus on ollut Suomessa euroalueen parhaasta päästä. ▶

KUVIO 1. Kysyntäshokki 2009 ja kysynnän muutos sen jälkeen

Lähde: Etila

Korkotasoa ja rahoituksen saatavuus vaikuttavat lähinnä yksityiseen kulutukseen ja investointeihin. Se, että kulutus on kasvanut pääkysyntäkomponenteista parhaiten ja tukenut selvästi talouskasvua 2009 jälkeen, on sopusoinnussa rahoitusoloja koskevan tiedon kanssa (kuvio 1).

Yksityisten investointien väistyminen voisi periaatteessa viitata rahoitusvaikeuksiin, mutta edellä todetut havainnot korkotasosta ja rahoituksen saatavuudesta eivät tätä tue. Lisäksi tiedämme, että halpa ja helppo rahoituskaan ei lisää investointeja, jos niille ei heikon kysynnän tai muutoin liian korkeiden kustannusten takia saada tuottoa. Vanhan sanonnan mukaan ”narulla ei voi työntää”.

Onkin varsin uskottavaa, että rahapolitiikan vaikutus kotimaiseen kysyntään ei oman rahan oloissa olisi voinut olla sanottavasti elvyttävämpi kuin mihin eurojärjestelmän osana on päädytty.

Valuuttakurssijouston puute aito ongelma

Yhteisen rahan asettama rajoitus suomalaisen tuotannon hintakilpailukyvyille on sen sijaan ollut merkittävä. Sillä voi olettaa olleen kielteinen vaikutus talouden toipumiseen. Suomen tavaroiden ja palveluiden viennin määrä on polkenut paikoiltaan jo seitsemän vuotta, vaikka vientimarkkinat ovat kasvaneet. Suomi on siis menettänyt markkinaosuuksia. Kuten alussa totesin, Suomea kohdanneet epäsymmetriset shokit ovat viennin heikentymisen uskottava alkusyy.

Seitsemän vuotta jatkunut vientitaantuma viittaa kuitenkin myös huonoon sopeutumiskykyyn. 1990-luvun taantumassa Suomen kustannuskilpailukyky parani nopeasti noin 30 prosen-

PUOLET BKT:N JA TYÖLLISYYDEN MENETYKSESTÄ VUODEN 2008 JÄLKEEN OLISI VOITU VÄLTÄÄ PALKKOJEN JÄÄDYTYKSELLÄ VUONNA 2010.

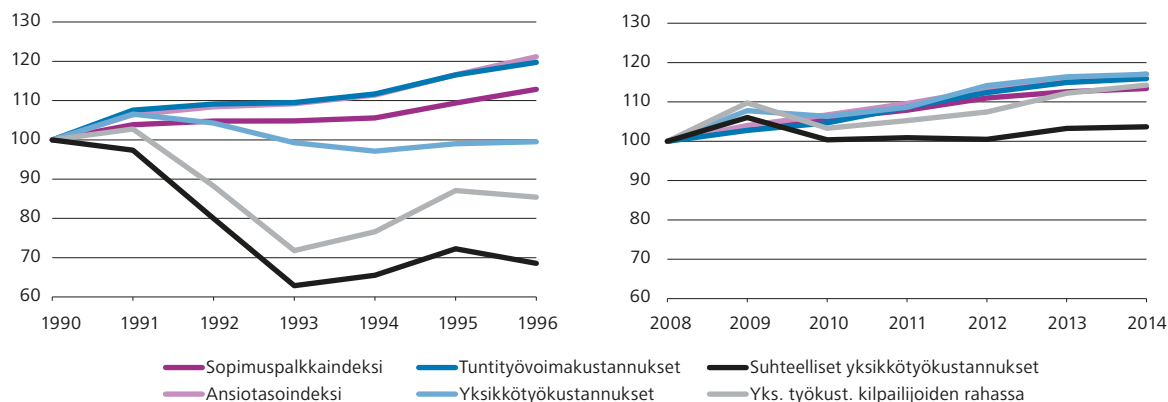
tilla lähinnä valuuttakurssin heikkenemisen ansiosta. Tätä seurasi markkinaosuuksien ja viennin nopea kasvu. Kasvu oli myös varsin laaja-alaista eikä rajoittunut vain ICT-alaan, jonka räjähdysmäinen laajeneminen johtui selvästikin muista syistä kuin kustannuskilpailukykyä. On uskottavaa, että kilpailukyky paraneminen oli tärkeä vientiä vauhdittanut seikka. Nykyisen viennin alkuvaiheessa kustannuskilpailukyky heikkeni ja on pysynyt sen jälkeen lähes muuttumattomana viime aikoihin saakka (kuvio 2).

Eurojäsenyyden vaikutusta kilpailukykyyn, vientimenestykseen ja muihin makrotalouden suureisiin voidaan periaatteessa analysoida makromallilla niin, että verrataan tuloksia kun Suomi on ollut euroalueen osa ja mallinnettuna, jos Suomella olisi ollut oma valuutta ja oma rahapolitiikka. Tällainen analyysi ei kuitenkaan ole helppoa, koska erityisesti valuuttakurssin kehitystä on vaikea mallintaa oman valuutan oloissa.

Osviittaa valuuttakurssin merkityksestä kuitenkin saa, kun vertailukohdaksi ottaa Ruotsin ja arvioi Ruotsin kehitystä – yhtäältä oman rahan oloissa ja mallintaen niin, että Ruotsi olisi ollut osana euroaluetta. Tässä tapauksessa oman rahan vaihtoehto tunnetaan ja vaihtoehtoisen kehityskulun valuuttakurssi- ja korkourat on helppo määrittää, kun oletetaan, ettei Ruotsin taloudella ole sanottavaa vaikutusta EKP:n rahapolitiikkaan ja euron kurssiin suhteessa muihin valuuttoihin.

Tällaisen simulaation valossa (Sunin ja Vihriälän 2016) Ruotsin efektiivinen valuuttakurssi olisi kriisin alkuvaiheessa ollut vahvempi ja kasvu heikompaa EMU:n jäsenenä kuin EMU:n ulkopuolella (kuvio 3). Toisaalta Ruotsin harjoittama, EKP:n politiikkaa kireämpi rahapolitiikka olisi si-

KUVIO 2. Yksikkötyökustannukset ja niiden osatekijät kriisien aikana

Lähde: Etlä

muloinnin mukaan johtanut vuodesta 2012 lähtien vahvempaan valuuttaan ja hitaampaan kasvuun kuin EMU:n jäsenenä.

Tulokset tukevat käsitystä, että oma raha olisi todennäköisesti johtanut Suomen efektiivisen valuuttakurssin selvään heikentymiseen ja sen seurauksena nopeampaan kasvuun. Toisaalta Suomen bkt:n taso on jäänyt merkittävästi jälkeen kummastakin Ruotsin simulointiurasta. Tämä puolestaan viittaa siihen, että myös muilla tekijöillä kuin rahataloudellisen autonomian puutteella on ollut kielteinen vaikutus Suomen kasvuun.

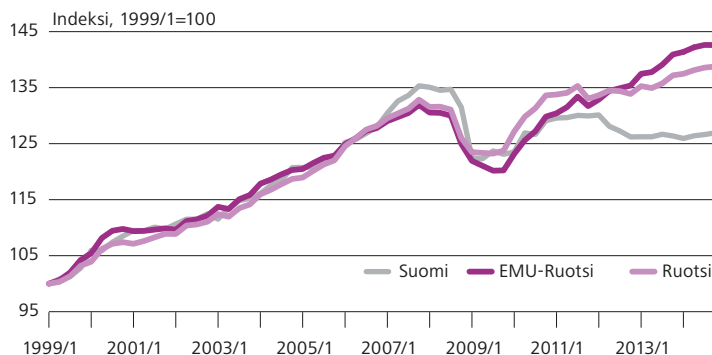
Palkkajoustavuus olisi lieventänyt euron asettamia rajoituksia

Valuuttakurssijouston merkitys perustuu siihen, että se helpottaa suhteellisen kustannustason sopeutumista silloin, kun nimellispalkat eivät jous-ta alaspäin. Voidaankin kysyä, millaiseen tulokseen suurempi palkkojen reagointi olisi johtanut? Olisiko se voinut kompensoida EMU-jäsenyyden asettamaa rajoitusta?

Jos oletamme, että sopimuspalkat eivät olisi lainkaan nousseet vuoden 2010 jälkeen, simulointi tuottaa tuloksen, jonka mukaan viennin taso olisi vuonna 2016 ollut 3–5 prosenttia korkeampi, tuotannon taso 2–2,5 prosenttia korkeampi ja työllisyys 40 000–70 000 henkeä parempi (Lehmus ja Vihriälä 2016).

Suuruusluokaltaan puolet bkt:n ja työllisyyden menetyksestä vuoden 2008 jälkeen olisi simuloinnin mukaan siis voitu välttää palkkojen jäädytyksellä vuonna 2010. Tällaista palkkajoustoa tuskin voi pitää ihan mahdottomana hyvin toimivilla työmarkkinoilla, vaikka palkkatason absoluuttinen ale-

KUVIO 3. Todellinen ja EMU-Ruotsin bkt sekä Suomen todellinen bkt

Lähde: Etlä

neminen onkin harvinaista. Tämä tukee käsitystä, että työmarkkinoiden huono sopeutuminen eurojäsenyyteen on ollut Suomen ongelmana vähintään yhtä paljon kuin eurojäsenyys sinänsä. ■

Viitteet:

Lehmus M. ja Vihriälä V. (2016), Palkkasopeutuksen merkitys Suomen kriisin helpottajana. ETLA Muistio No 47. <http://pub.etla.fi/ETLA-Muistio-Brief-47.pdf>.

Suni P. ja Vihriälä V. (2016), "Finland and Its Northern Peers in the Great Recession". ETLA Reports No 49. <http://pub.etla.fi/ETLA-Raportit-Reports-49.pdf>.

Eero Savolainen on vanhempi ekonomisti rahoitusmarkkina- ja tilasto-osastolla Suomen Pankissa. Artikkelissa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia, eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

EERO SAVOLAINEN

Yritysten veloista suuri osa on yritysten välisiä

Suomen yrityssektorin suhteellinen velkaantuneisuus on kasvanut tasaisesti jo pidemmän aikaa. Kasvua selittävät lähinnä ulkomaiset ja kotimaisten yritysten väliset lainat, sillä velkaantuminen on ollut hitaampaa ilman niitä. Pankit ovat Suomessa tärkeimpiä ulkoisia rahoittajia etenkin pk-yrityksille. Euroopan keskuspankin kyselyn mukaan valtaosa suomalaisista pk-yrityksistä on taantuman aikana saanut kaiken tai suuren osan hakemastaan pankkirahoituksesta. Toisaalta lainaehdot ovat kiristyneet.

Suomen kansantalouden tuotannolliset investoinnit ovat pysytelleet vaimeina usean vuoden ajan. Heikko yleinen talouskehitys ja vaisut tulevaisuuden näkymät eivät ole kannustaneet yrityksiä investoimaan. Myös yrityksen heikko tilanne ja rahoituksen saatavuuteen sekä ehtoihin liittyvät ongelmat ovat voineet lykätä ja vaikeuttaa investointihankkeiden toteutumista.

Toimiva rahoitusjärjestelmä on yksi talouden peruspilareista. Suomessa rahoituksen välitys on toiminut moniin muihin maihin verrattuna varsin hyvin. Rahoituksen välitys ei ole tyrehtynyt, vaikka rahoitusehdot ovat kiristyneet.

Mihin rahoitusta tarvitaan?

Yritykset tarvitsevat rahoitusta yleensä toiminnan alkuvaiheen investointeja varten. Tällaisia investointikohteita ovat esimerkiksi koneet ja laitteet sekä toimitilat. Yritystoiminnassa tarvitaan juoksevia menoja varten käyttöpääomaa, jolla kateetaan esimerkiksi myyntisaamisten ja varastojen edellyttämät rahoitustarpeet. Myös toiminnan laajentaminen, yrityskaupat ja muut yritysjärjestelyt edellyttävät lisärahoitusta.

Yritykset rahoittavat toimintansa omalla ja vieraalla pääomalla. Oma pääoma koostuu omistajien sijoituksista osakepääomaan ja siihen rinnastettavista eristä. Vieras pääoma koostuu veloista, joista yleisimmin käytettyjä ovat lainavelat. Joissakin rahoitusinstrumenteissa kuten pääomalainoissa on sekä oman että vieraan pääoman ominaisuuksia. Ulkopuolelta tulevan rahoituksen lisäksi yritystoimintaa voi rahoittaa sisäisesti liiketoiminnan positiivisella nettokassavirralla.

Miksi ei vain omaa pääomaa?

Yrityksen rahoitusrakenne tai osingonjakopolitiikka eivät teoriassa vaikuta yrityksen markkina-arvoon. Amerikkalaiset ekonomistit Franco Modigliani ja Merton Miller tulivat tähän johtopäätökseen vuonna 1958 julkaisemassaan kuuluisassa tutkimuksessa. Heidän teoriansa pätee kuitenkin vain, kun tietyt oletukset täyttyvät: esimerkiksi markkinat oletetaan täydellisiksi, ja yritykset eivät maksa veroja.

Reaalimaailmassa yritykset voivat yleensä vähentää verotuksessa ainakin osan korkomenoistaan, mikä kohentaa velkaa ottaneen yrityksen kannattavuutta ja siten myös nostaa yrityksen markkina-arvoa. Yritysten kannattaakin rahoittaa toimintansa oman pääoman lisäksi myös vieraalla pääomalla.

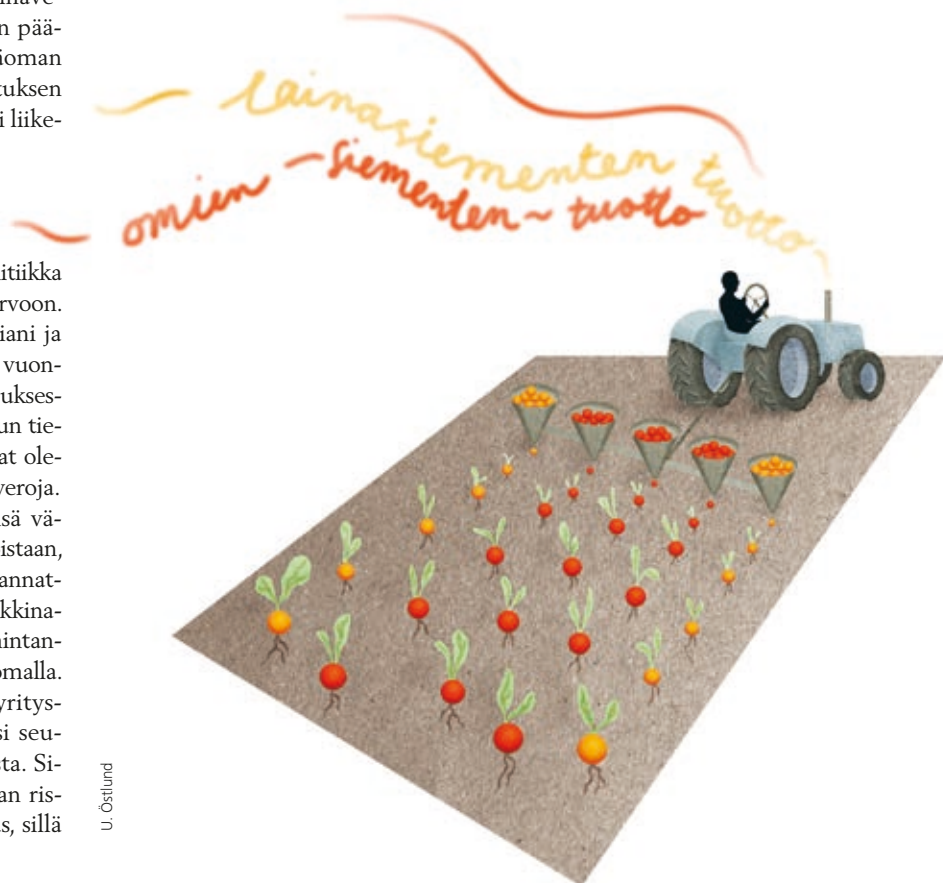
Toinen velkaantumismotiivi liittyy yritysten oman pääoman tuottoon, joka on yksi seuratuimmista kannattavuuden tunnusluvuista. Sijoitus omaan pääomaan sisältää suuremman riskin kuin vieraan pääoman ehtoinen sijoitus, sillä

selvitystilassa yrityksen velat maksetaan takaisin ennen omaa pääomaa. Lisäksi osinkoja voidaan maksaa vain jakokelpoisesta omasta pääomasta.

Oman pääoman korkeampi riski on korvattava sijoittajille korkeammalla tuotolla, joten oman pääoman tuottovaade muodostuu suuremmaksi kuin vieraan pääoman. Yrityksen kannattaakin pienentää koko pääoman kustannuksia lisäämällä vieraan pääoman osuutta. Velkavipua ei voi kuitenkaan lisätä loputtomiin, sillä yrityksillä on oltava riittävän paljon omaa pääomaa mahdollisten tappioiden varalta.

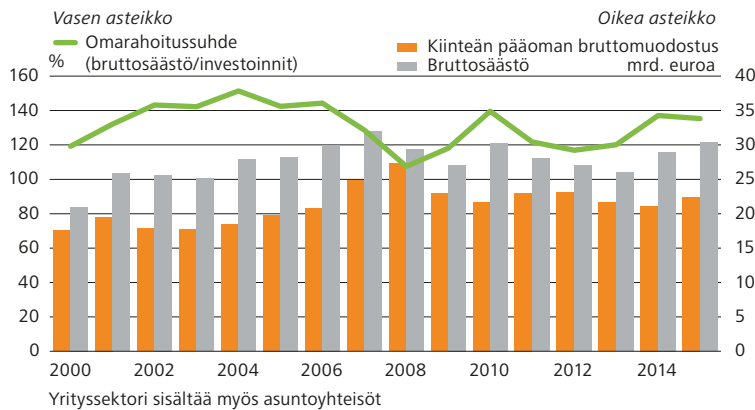
Pankkien velkavipu moninkertainen yrityksiin verrattuna

Velkavipun vaikutusta voi havainnollistaa vertailemalla Suomen pankki- ja yrityssektorien kannattavuuden tunnuslukuja. Vuonna 2014 yritysten 4,9 prosentin koko pääoman tuotto oli yli kymmenkertainen verrattuna pankkien 0,4 prosentin tuottoon. Tämän tunnusluvun perusteella voisi päätellä, että yritykset olisivat huomattavasti kannattavampia kuin pankit. Vertailu muuttuu ►

U. Östlund

KUVIO 1. Suomen yrityssektorin omarahoitussuhde

Lähde: Tilastokeskuksen sektoritilit

Valtaosa yritysten ulkomaisista lainaveloista on suoria sijoituksia ja siten määritelmällisesti konsernin sisäisiä.

huomattavasti, kun kannattavuuden mittatikuksi otetaan oman pääoman tuotto. Pankkien 8,2 prosentin oman pääoman tuotto oli verraten lähellä yritysten 11,1 prosentin oman pääoman tuottoa.

Näiden kahden tunnusluvun eroavaisuudet selittyvät pankkisektorin huomattavasti suuremmalla velkavivulla: yritysten omavaraisuusaste oli 43,7 prosenttia, kun vastaava pankkisektorin luku oli 4,3 prosenttia. Pankit toimivat siten huomattavan suurella velkavivulla, jota edesauttavat talletussuojat ja valtion myöntämä julkilausumaton tuki rahoitusjärjestelmän kannalta merkittäville pankeille. Pankkisääntelyä on uudistettu muun muassa siten, että pankkeja on vaadittu kasvattamaan oman pääoman osuutta rahoituksesta.

Yritysten sisäinen rahoitus koko kansantalouden tasolla riittävä

Kansantalouden tilinpidon tiedoista on mahdollista johtaa yrityssektorin omarahoitussuhde. Tämä tunnusluku ilmaisee, miten suuren osan sisäinen rahoitus kattaa investoinneista.¹

Suomessa olevien yritysten omarahoitussuhde on pysytellyt yli 100 prosentin tasolla yhtäjaksoisesti vuodesta 1994 lähtien, joten yrityssektori ei olisi kokonaisuudessaan tarvinnut periaatteessa lainkaan ulkoista rahoitusta investointien rahoittamiseksi (kuvio 1). Jos Suomessa olisi ollut vain yksi yritys, sen säästöt olisivat olleet investointeja suuremmat. Siten yritys olisi voinut vähentää velkojaan tai kasvattaa rahoitusvarojaan.

Tietoja tulkittaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, että kansantalouden tilinpidon tiedoista lasketut tunnusluvut koostuvat suuresta määrästä erilaisia yrityksiä, joiden ulkoisen rahoituksen tarve voi poiketa merkittävästi koko talouden keskiarvosta.

Yritysten väliset lainat hankaloittavat yritysten velkaantumisen analysointia

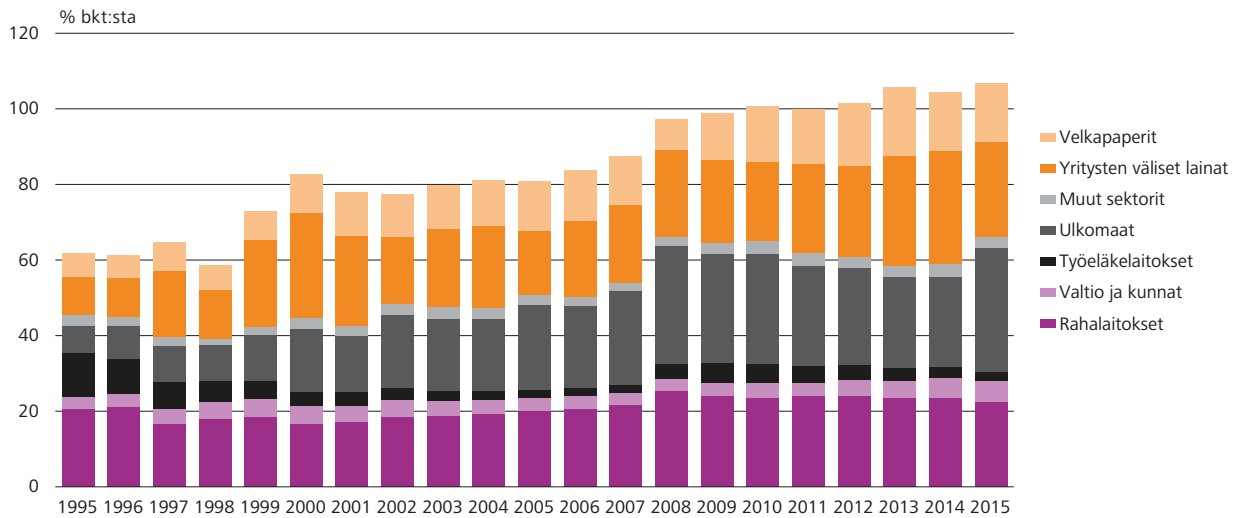
Kuviossa 2 esitetään rahoitustilinpidosta johdettu Suomen yrityssektorin lainojen ja velkapapereiden määrä suhteessa bruttokansantuotteeseen. Yrityksien suurimmaksi rahoittajasektoriksi paljastuvat toiset yritykset. Tämä on yllättävää, sillä Suomen rahoitussektoria on usein luonnehdittu pankkikeskeiseksi. Siksi on paikallaan analysoida yritysten välisiä lainoja tarkemmin.

Suuri osa yritysten välisistä lainaveloista on ilmeisesti yrityskonsernien sisäisiä. On vaikeata löytää motiivia sille, että yritykset lainoittaisivat laajamittaisesti vieraita konsernin ulkopuolisia yrityksiä. Lisäksi yritysten väliset erät kirjautuvat perustilastojen luonteen vuoksi ajoittain kahteen kertaan. Rahoitustilinpidon lähteenä oleva perustilasto kerätään nimittäin oikeudellisen yksikön tasolla, jolloin samaan konserniin kuuluvien yritysten väliset velat esitetään bruttomääräisinä.² Näiden seikkojen takia yrityssektorin veloista esitetään myös sulautettuja tietoja, joissa yrityssek-

¹ Tilinpidon termein ilmaistuna omarahoitussuhde on bruttosäästön ja kiinteän pääoman bruttomuodostuksen suhde.

² Esimerkiksi kun emoyrityksen nostama pankkilaina kanavoitetaan suoraan tytäryhtiölle, tämä toimi kirjataan ensin lainana pankilta emoyhtiölle ja sitten edelleen lainana emolta tyttärelle. Tämä kasvattaa yrityssektorin velkaa verrattuna siihen, että tytäryhtiö ottaisi lainan suoraan pankilta, jolloin lainavelka kirjattaisiin vain kerran.

KUVIO 2. Suomen yrityssektorin korollinen velka

Korollinen velka sisältää lainat ja velkapaperit, lainat eritelty lainaajasektorin mukaisesti.
Lähde: Tilastokeskuksen rahoitustilinpito

Yritysten velkapaperien omistus jakautui osapuulleen tasan kotimaisten ja ulkomaisten toimijoiden välillä vuonna 2015.

torin sisäiset tiedot on eliminoitu.³

Tuplalaskennan ongelmat näkyvät myös ulkomaisissa lainaveloissa. Valtaosa yritysten ulkomaisista lainaveloista on suoria sijoituksia ja siten määritelmällisesti konsernin sisäisiä. Osassa suorista sijoituksista välittyy "aitoa" rahoitusta.⁴ On kuitenkin yleistä, että suorissa sijoituksissa on suuria eriä molempiin suuntiin, kotimaasta ulkomaille ja toisin päin, jotka voivat liittyä muun muassa holding-yhtiöihin ja verosuunnitteluun.

Näiden erien bruttomääräinen esittäminen kasvattaa myös yritysten velkakantaa. Valitettavasti tilastoista ei voi eritellä "aitoa" ulkomaista rahoitusta konsernin sisäisistä eristä. Suorien sijoitusten analyysin kehittäminen olisi tarpeellista,

jotta ymmärrys näiden erien vaikutuksesta yritysten velkaantumiseen lisääntyisi.

Muiden kuin suorien sijoitusten ulkomainen lainavelka on luettava sellaisenaan yritysten velkaantumismittariin. Näiden erien osuus on huomattavasti pienempi kuin suorien sijoitusten. Tyypillisesti tällaisia yrityslainoja myöntävät ulkomaiset liikepankit sekä kansainväliset rahoituslaitokset

³ Esimerkiksi Euroopan komission makrotalouden epätasapainon menettelyssä (MIP) yhtenä mittarina käytetty yksityisen sektorin velkasuhdeindikaattori perustuu sulautettuihin tietoihin, jossa yritysten sisäiset erät on eliminoitu muiden yksityisten sektorien sisäisten erien lailla.

⁴ Esimerkiksi yritys konsernin ulkomailla toimiva rahoitusyksikkö voi hankkia rahoitusta pääomamarkkinoilta ja kanavoida sen emoyhtiölleen Suomeen. Tällaisissa tapauksissa rahoitus on peräisin konsernin ulkopuolelta, ja siten se olisi otettava huomioon.

Yritysten korollinen velka suurempi kuin bkt viime vuosina

Suomen yrityssektorin korollinen velka oli 107 prosenttia suhteessa bkt:hen vuoden 2015 lopussa. Pitkän aikavälin tarkastelusta ilmenee, että yritysten suhteellista velkaantuneisuutta ovat kas- ➤

Tietolähteinä tilastot ja kyselyt – lähitulevaisuudessa myös lainakohtaista tietoa

Yritysten velkaantumisen tärkeimpiä tietolähteitä ovat toistaiseksi tilastot ja kyselytutkimukset.

Tilastot voidaan jakaa perustilastoihin ja johdettuihin tilastoihin. Suomen Pankilla on keskeinen rooli suomalaisten yritysten rahoitusta kuvaavissa perustilastoissa, sillä se kerää tärkeimmältä rahoittajasektorilta eli luottolaitoksilta yksityiskohtaisesti luokiteltuja tietoja yrityksille myönnettyjen lainojen määristä ja koroista.

Tietoja on saatavilla muun muassa velallisen toimialan ja maan sekä lainan valuutan, maturiteetin ja vakuuden mukaisesti. Suomen Pankin arvopaperitilastosta saadaan lisäksi tiedot yritysten liikkeeseen laskemien velkapaperien määristä.

Tilastokeskus puolestaan kerää tiedot yritysten ulkomaisista lainoista maksutasetilastossa ja muiden rahoituslaitosten sekä julkisyhteisöjen yritysainoista. Tilastokeskuksen yri-

tysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto on tärkeä perustilasto, jota käytetään muun muassa yritysten välisen velan laskennassa.

Tilastokeskus kokoaa edellä luetelluista ja useista muista perustilastoista johdetun rahoitustilinpitoilaston, joka on osa kansantalouden tilinpitoa. Siinä talouden sektorien rahoitusvarat ja velat eritellään velallisen ja velkajan sektorin sekä rahoitusvaateen mukaisesti. Rahoitustilinpito antaa kattavan kokonaiskuvan yritysten rahoitusrakenteesta, sillä se sisältää käsitteellisesti kaikki yritysvelat.

Tilastokeskus julkaisee myös reaalitytelyjä, joilla kuvataan reaalisen tuotantotoiminnan arvoa sekä tämän toiminnan synnyttämiä tulovirtoja. Rahoitus- ja reaalitytelyt muodostavat yhdessä kansantalouden tilinpidon sektoritytelyt, joiden tietoja yhdistelemällä voidaan johtaa monenlaisia yritysten indikaattoreita.

Kyselytutkimukset osoitetaan yleensä joko yrityksille tai rahoittajille. Euroopan Kes-

kuspankki kerää SAFE-kyselyssään pk-yrityksiltä tietoja rahoituksen lähteistä, käyttötarkoituksesta, rahoitusehtojen muutoksesta ja odotuksista kahdesti vuodessa. Tämän tilaston etuja ovat sen yksityiskohtaisuus, kohtuullisen pitkä aikasarja ja yhdenmukaisten tietojen vertailukelpoisuus maiden välillä.

Suomen Yrittäjät kerää osittain samankaltaisia tietoja suomalaisilta pk-yrityksiltä. Finanssialan keskusliitto julkaisee pankkibarometrissään pankeilta kerättyjä tietoja yritysten rahoituksesta neljännesvuosittain.

Suomen Pankissa rakennetaan luottokohdata analyttistä tietokantaa osaksi euroalueen ns. AnaCredit-tietokantaa. Suomen Pankin tietokanta sisältää valmistuttuaan luottokohtaiset tiedot suomalaisten luottolaitosten myöntämistä lainoista pois lukien kotitalouslainat. Tiedot raportoidaan ensimmäisen keran syyskuun 2018 tilanteesta. AnaCredit tulee räjäyttämään tietomäärän yritysainoista.

vattaneet etenkin ulkomaiset ja kotimaisten yritysten väliset lainat sekä myös velkapaperit. Työeläkelaitosten osuus on puolestaan pienentynyt tuntuvasti. Muiden sektorien osuudet ovat pysytelleet osapuilleen ennallaan.

Jos yritysten väliset velat ja ulkomaiset velat jätetään pois, yritysten velkaantumisen taso ja myös kehitys näyttävät erilaiselta. Yritysten lainakanta pienenee voimakkaasti. Samalla yritysten velkaantumisen rakenne ja myös viimeaikainen kehitys muodostuvat erilaisiksi, kun rahalaitoksista tulee suurin yritysrahoittajasektori.

Finanssikriisin alkuvaiheessa yritykset varautuivat rahoituksen saatavuuden epävarmuuteen nostamalla runsaasti uusia lainoja. Tämä näkyi vuonna 2008 luottolaitoslainojen ripeänä kasvuna. Sitten yritykset purkivat tarpeettomiksi jääneitä puskureitaan.

Julkisyhteisöt rahoittavat yrityksiä esimerkiksi Tekesin ja ELY-keskusten kautta. Myös Finnvera

myöntää julkista yritysrahoitusta, mutta tilastoissa se luetaan rahoituslaitokseksi. Finnveran rooli on lisäksi tärkeä erityisesti vientiluottojen takaajana. Kuntien yritysluotto suuntautuu pääosin kuntakonserneihin kuuluville yrityksille ja liikelaitoksille.

Työeläkelaitoksilla oli suuri rooli yritysten rahoittajana vielä 1990-luvun puolivälissä, mutta sittemmin niiden lainakanta alkoi supistua. Yritykset voivat edelleen nostaa osan maksamistaan TyöEL-vakuutusmaksuista lainana. Työeläkeyhtiöt tarjoavat yrityksille myös sijoituslainoja. Työeläkelaitokset ovat tarvittaessa hyödyllinen varaventiili silloin, kun rahoituksen saatavuuteen liittyy suurta epävarmuutta. Niiden antolainaus koki renessanssin finanssikriisin vuosina 2008–2009, jolloin lainakanta yli kaksinkertaistui. Sitten se on palannut melkein kriisiä edeltävälle tasolle.

Myös velkapaperien rooli kasvoi finanssikriisin alussa, kun suuret yritykset hakivat suoraa rahoitusta rahoitusmarkkinoilta. Tämä ei ole pan-

keille kuitenkin pelkästään negatiivinen asia, sillä pankit saavat palkkiotuottoja emissioiden järjestämisestä. Lisäksi toisin kuin taseeseen kirjatut luotot, emissiot eivät sido pankkien omia varoja.

Yritysten velkapaperien omistus jakautui osapuulleen tasan kotimaisten ja ulkomaisten toimijoiden välillä vuonna 2015. Kotimaisista omistajista suurimpia olivat vakuutus- ja työeläkelaitokset sekä sijoitusrahastot, joiden yhteenlasketu osuus velkapaperikannasta oli 70 prosenttia.

Ulkomaista rahaa on sijoitettu suomalaisten yritysten velkapapereihin lähinnä muista Pohjoismaista, Yhdysvalloista sekä Ranskasta ja Saksasta.

Ulkomaista rahaa on sijoitettu suomalaisten yritysten velkapapereihin lähinnä muista Pohjoismaista, Yhdysvalloista sekä Ranskasta ja Saksasta, joiden osuus ulkomailla olevista velkapapereista oli melkein 80 prosenttia kesäkuussa 2015.

Pankit keskeisiä toimijoita Suomen rahoitusjärjestelmässä

Rahoitusjärjestelmät voidaan jakaa karkeasti markkinakeskeisiin ja pankkikeskeisiin järjestelmiin. Markkinakeskeisissä järjestelmissä arvopaperien rooli korostuu. Tyypillisiä esimerkkejä anglosaksisista markkinakeskeisistä rahoitusjärjestelmistä ovat Yhdysvaltain ja Britannian järjestelmät.

Pankkikeskeisissä rahoitusjärjestelmissä pankkien rooli on olennainen, ja rahoitus välittyy pankkien taseiden kautta otto- ja antolainauksena. Esimerkiksi Saksan rahoitusjärjestelmää pidetään tyypillisesti pankkikeskeisenä. Käytännössä

kaikissa rahoitusjärjestelmissä on aina molempia piirteitä, mutta niiden välinen painotus vaihtelee.

Edellä esitetyn tilastotiedon lisäksi Suomen Pankin yritysrahoituskysely vahvistaa Suomen rahoitusjärjestelmän pankkikeskeisyyden. Kyselyn perusteella pankit olivat selvästi tärkein ulkoinen rahoittaja kaikissa yritysten kokoluokissa. Pk-yrityksissä Finnveran ja rahoitusyhtiöiden merkitys on suuri.

Velkapaperirahoitusta hakevat käytännössä vain suuret yritykset. Käyttötarkoituksista tärkeimpiä ovat kone- ja laiteinvestoinnit. Rahoitusrakenteen vahvistaminen ja yritysjärjestelyt korostuvat etenkin suurissa yrityksissä. Käyttöpääoman rahoitus on tärkeä kohde kaikissa yritysten kokoluokissa.

Kokonaisuudessaan Suomen yrityssektorin rahoitusrakennetta voidaan pitää varsin monipuolisenä. Pankkien antolainauksista täydentävät muiden kotimaisten sektorien myöntämät lainat, jotka kohdistuvat usein määrättyille asiakassegmenteille. Pankkisektori on tosin erittäin keskittynyt, ja kaksi suurinta toimijaa dominoivat yritysluototuksessa.

Pk-yritysten rahoituksen saatavuus ja ehdot kuuma peruna

Pk-yritykset ovat kansantalouden kannalta erittäin tärkeitä uusien yritysten ja uusien työpaikkojen luojina. Pankit ovat puolestaan pk-yritysten tärkein rahoittajasektori. Rahoituksen saatavuus ja ehdot ovat toistuva keskustelunaihe. Pk-yritykset tapaavat nostaa esille rahoitukseen liittyviä ongelmia. Pankit puolestaan kertovat rahoittavansa yrityksiä, kunhan vain hankkeet ovat elinkelpoisia.

Pk-yritysrahoituksen tilaa kartoitetaan erilaisissa kyselyissä. Euroopan Keskuspankin SAFE-kyseilyn mukaan suomalaisten pk-yritysten pankkilainojen saatavuus on ollut jatkuvasti parempi kuin euroalueella keskimäärin. Syyskuun 2015 ja maaliskuun 2016 välisenä aikana pankkilainoja hakevista suomalaisista pk-yrityksistä 80 prosenttia sai kaiken tai suuren osan hakemastaan lainamäärästä.

Suomi oli vertailussa kärkipäässä, sillä euroalueen keskiarvo oli 75 prosenttia ja Kreikan vastaava luku 40 prosenttia. Hyväksytyjen lainahakemusten korkea osuus heijastaa osaltaan Suomen yrityssektorin olosuhteisiin nähden maltillista konkurssikehitystä. Toisaalta lainojen muut kuin korkokustannukset ovat kasvaneet ja vakuusvaatimukset kiristyneet.

Rahoituksen saatavuus ei ole pk-yritysten suurin ongelma. SAFE-kyselyssä suomalaisten pk-yritysten suurimmiksi yksittäisiksi ongelmiksi osoittautuivat kilpailu ja sääntely. Rahoituksen saatavuus tuli vasta viidentenä, ja sen edelle menivät myös pätevän työvoiman saatavuus ja kustannustaso. ■

TIMO MATALA

Kotitalouksien velkojen nopein kasvu taittunut

Suomalaisten velkaantuminen oli nopeaa 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Sitten kasvu on hidastunut. Etenkin nuoret ovat muuttuneet varovaisiksi lainanottajiksi.

Velkojen sitoutuminen pääosin asuntoihin ja vähäiset rahoitusvarat ovat kotitalouksien velkaantumisen riskejä.

U. Östlund

Suomessa kotitalouksien velkaantumista on säädellyt asunnon hankinta, ja niiden velat ovat koostuneet pääosin asuntovelloista. 1990-luvun alun lamavuosien jälkeen talouksien velanotto oli maltillista, ja erityisesti nuoret suhtautuivat asunnonhankintaan hyvin varovasti. Vuosikymmenen lopulla velanottohalukkuus jälleen elpyi, kun talousnäkymät paranivat ja alentuneet korot tekivät velanotosta edullista.

Viime vuosikymmenellä kotitaloudet velkaantuivatkin nopeasti patoutuneen kysynnän purkauessa, ja erityisesti asuntovelat kasvoivat selvästi.

Artikkelissani tarkastelen kotitalouksien velkaantumisen muutoksia Tilastokeskuksen rahoitustilinpidon (Tilastokeskus b) ja velkaantumistilaston (Tilastokeskus c) tietojen perusteella. Rahoitustilinpito kuvaa kotitaloussektoria makrotasolla. Velkaantumistilaston tilastoyksikkönä on

asuntokunta, joka poikkeaa hieman kotitalouden käsitteestä. Yhtenäisyyden vuoksi artikkelissa puhutaan koko ajan kotitalouksista.

Kotitalouksien velkaantumista voidaan mitata velkaantumisasasteella eli velkojen suhteella käytettävissä oleviin vuosituloihin. Lamavuosia edeltänyt aiempi ennätystaso 1980-luvun lopulla saavutettiin viime vuosikymmenen puolivälissä. Sen jälkeenkin velkaantumisasaste on jatkanut kasvuaan. Tällä vuosikymmenellä kasvu on tosin ollut jo selvästi aiempaa hitaampaa (kuvio 1).

Rahoitustilinpidoon (Tilastokeskus 2016b) tuoreimmat luvut osoittavat velkaantumisasasteen hienoista laskua. Niiden mukaan kotitalouksilla oli tämän vuoden alussa velkaa vajaat 125 prosenttia käytettävissä olevista tuloistaan.

Kotitalouksien velat koostuvat asunto- ja opintovelasta, elinkeinotoiminnan velasta sekä muista veloista, joihin kuuluvat mm. luottokortti- ja osamaksuvelka sekä kulutusluotot. Näistä asuntovelat muodostavat ylivoimaisesti suurimman osuuden. Velkaa oli hieman yli puolella ja asuntovelkaa kolmanneksella kotitalouksista.

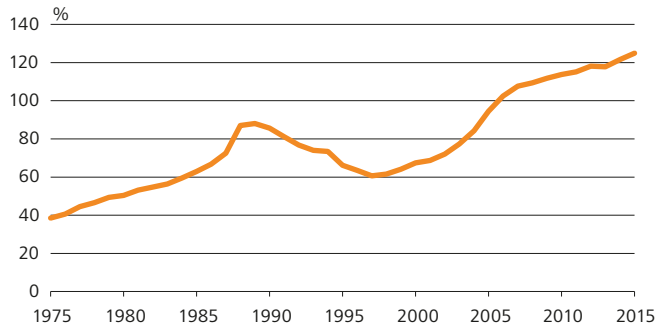
Suomalainen erikoisuus on osakeyhtiömuotoinen asunnonomistus ja siihen liittyvät yhtiölainat. Viime vuosina yhtiölainojen määrän kasvu on ollut nopeampaa kuin muiden lainojen. Yhtiölainojen määrä ilmenee rahoitustilinpidoon tiedoista vuodesta 2000 lähtien. Kun kotitalouksien kaikki velat yli kaksinkertaistuivat vuodesta 2000 vuoteen 2015, samaan aikaan yhtiölainat nelinkertaistuivat. Tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä niiden määrä kotitalouksilla oli 15,2 miljardia euroa (Tilastokeskus b).

Yhtiövelkaosuus on joko rakennusaikaista lainaa, joka uusissa asunnoissa voi nykyään olla jopa myyntihintaa suurempi, tai vanhojen taloyhtiöiden remontteihin otettua lainaa. Remonttilainojen osuus on kasvussa, koska asuntokanta on sen ikäistä, jolloin putki- ja muut remontit ovat ajankohtaisia. Osakkaan kannattaa usein maksaa lainaosuutensa pankkilainalla, josta vielä toistaiseksi saa verohyödyn. Yhtiölainojen velkojen kohdentaminen osakkeenomistajille ei rahoitustilinpidoon aineistojen perusteella valitettavasti onnistu, joten ne puuttuvat tässä artikkelissa esitetyistä luvuista.

Suomalaisten velat eurooppalaista keskitasoa

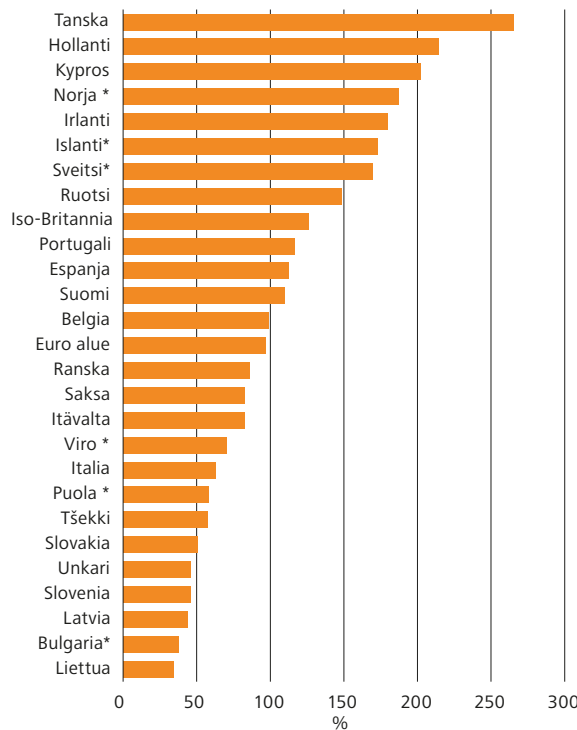
Velkojen kasvusta huolimatta Suomen kotitalouksien velkaantuminen on edelleen eurooppalaisittain keskitasoa (kuvio 2). Pohjoismaiden ja Euroopan velkaantunein maa oli Tanska, jonka kotitalouksilla oli velkaa 265 prosenttia vuosituloistaan vuonna 2014 (Eurostat a). Yli kaksinkertaiset velat suhteessa vuosituloihin oli myös Hol-

KUVIO 1. Kotitalouksien velkaantumisasaste (velkojen osuus käytettävissä olevista tuloista) 1975–2015

Lähde: Tilastokeskus, rahoitustilinpito

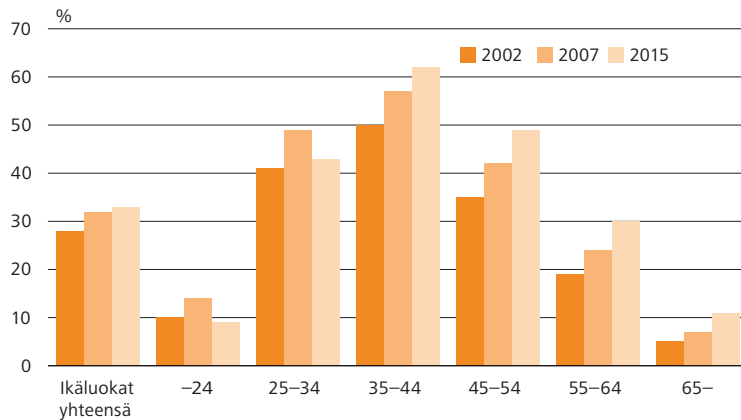
KUVIO 2. Kotitalouksien velkaantumisasaste eräissä Euroopan maissa 2014

*tiedot vuodelta 2013
Lähde: Eurostat a

Kehittyneet asuntomarkkinat ja rahoitusjärjestelmä ovat tyypillisiä maille, joissa on korkea velkaantumisasaste.

KUVIO 3. Asuntovelallisten kotitalouksien (asuntokuntien) osuudet kaikista kotitalouksista ikäluokittain 2002, 2007 ja 2015

Lähde: Tilastokeskus, velkaantumistilasto

Asuntovelka on kasvattanut kotitalouksien velkaa eniten.

lannin ja Kyproksen kotitalouksilla. Suomea velkaantuneempia olivat muiden Pohjoismaiden lisäksi mm. Iso-Britannia, Sveitsi ja Irlanti. Alhaiset velkaantumistasot ovat tyypillisiä Itä-Euroopan ja Baltian maille.

Velkaantumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat mm. omistusasumisen yleisyys, laina-ajat, korkosidonnaisuudet ja vakuusvaatimukset. Esimerkiksi Hollannissa on yleistä rahastoida varallisuutta asuntovelan takaisinmaksua varten sen jatkuvan lyhentämisen sijaan, ja maksaa laina kerralla pois laina-ajan päätyttyä (Honkkila 2015).

Muissa Pohjoismaissa laina-ajat ovat olleet pidempiä kuin Suomessa – jopa ikuisia. Kehittyneet asuntomarkkinat ja rahoitusjärjestelmä ovat tyypillisiä niille maille, joissa on korkea velkaantumistaso. Näissä omistusasuminen on yleistä ja asumistaso hyvä, ja omistusasukkailla on usein asuntovelkaa. Itäisen Euroopan uusissa EU-maissa vähäiseen velkaantumiseen lienee vaikuttanut

verraton kehittymätön rahoitusjärjestelmä. Näissä maissa valtaosa väestöstä asuu velattomissa omistusasunnoissa, mutta niille on tyypillistä ahdas ja heikkolaatuinen asuminen. (Eurostat b.)

Naapurimaamme ovat ottaneet käyttöön makrovakausriskien torjumiseksi. Ruotsissa ja Norjassa hillitään asuntolainanannon kasvua mm. suurramalla asuntolainojen vähimmäisriskipainoja.

Viro ja Liettua ovat asettaneet asuntolainojen enimmäiskoolle ja pituudelle rajoituksia. Asuntolainojen lainakatto on otettu käyttöön Baltian maissa ja Pohjoismaissa Islantia lukuun ottamatta (Vauhkonen 2016).

Asuntovelkojen osuus 73 prosenttia kotitalouksien veloista

Suomalaisilla kotitalouksilla (asuntokunnilla) oli velkaa kaikkiaan 114,8 miljardia euroa vuonna 2015. Asuntovelat ovat selvästi suurin velkaerä – 83,9 miljardia euroa. Elinkeinotoimintaa tai tulonhankintaa varten otettua velkaa oli seitsemän miljardia ja opintoihin tai kulutukseen otettua velkaa 23,9 miljardia euroa (Tilastokeskus b).

Kotitalouksien velkaantumista ovat eniten kasvattaneet asuntovelat. Vuonna 2015 kotitalouksien veloista 73 prosenttia oli asuntovelkaa. Vastaava osuus vuonna 2002 oli 65 prosenttia. Vuoteen 2002 verrattuna velat reaalisesti kaksinkertaistuivat. Asuntovelat kasvoivat tänä aikana eniten, 135 prosenttia. Viime vuosikymmenen alkupuolella asuntovelat kasvoivat reaalisesti yli kymmenen prosentin vuosivauhtia, mutta tämän vuosikymmenen aikana niiden kasvu on ollut huomattavasti hitaampaa.

Huonot ajat näkyvät nuorten veloissa

Suomessa omistusasuminen on yleistä, noin kaksi kolmasosaa kotitalouksista asuu omassa asunnossa. Varallisuustutkimusten mukaan osuus on pysynyt aika vakiona viime vuosikymmenet, vaikka 1980-lopulla omistusasujia oli suhteellisesti hieman enemmän. Vuoden 2013 tietojen mukaan eläkeikäisten omistusasuminen oli yleistynyt, mutta 45 – 64-vuotiaiden muuttanut noin viisi prosenttiyksikköä harvinaisemmaksi vuodesta 1994 lähtien. Lamavuosina työuransa alussa olleiden, alle 45-vuotiaiden omistusasujien osuus pieneni 1990-luvun laman aikana, ja sen vaikutus ilmenee edelleen ikäkohortin luvuissa (Honkkila 2015).

Asuntovelallisten määrä on lisääntynyt omistusasunnon asuvien lukumäärää enemmän. Tähän lienee vaikuttanut se, että asumistasoa edelleenkin halutaan parantaa ottamalla uutta lainaa tilavampaan tai muuten parempaan asuntoon.

Lisäksi laina-ajat ovat Suomessakin pidentyneet, Finanssialan keskusliiton kyselyn mukaan keskimääräinen laina-aika vuonna 2015 oli 17,4 vuotta (Finanssialan Keskusliitto 2015).

Nuorten haluttomuus hankkia asunto on pantu merkeille nykyisenkin taantuman aikana. Kun vuonna 2006 ensiasuntoja myytiin noin 34 200, oli vastaava määrä vuonna 2014 noin 20 000 asuntoa (Tilastokeskus a). Ilmiö näkyy myös velkaantumistilaston luvuissa asuntovelallisten määrien muutoksina ikäluokittain (kuvio 3).

Asuntovelallisten osuus kotitalouksista lisääntyi 28 prosentista 33 prosenttiin vuodesta 2002 vuoteen 2015. Vielä vuosina 2002–2007 asuntovelkaisten osuus nousi kaikissa ikäluokissa. Sen jälkeen osuus on kasvanut vain yli 35-vuotiaiden kotitalouksilla, nuoremmissa ikäluokissa velallisten osuus on pienentynyt. (Kuvio 3.)

Alle 25-vuotiaiden kotitalouksista oli vuonna 2015 asuntovelkaisia viisi ja 25–34-vuotiaiden kotitalouksista kuusi prosenttiyksikköä vähemmän kuin vuonna 2007. Vuosina 2007–2015 asuntovelallisten osuus kasvoi 45–54-vuotiaiden ikäryhmässä 42 prosentista 49 prosenttiin ja yli 65-vuotiaidenkin ikäryhmässä seitsemästä 11 prosenttiin.

Suuret velat yleisimpiä nuorilla lapsiperheillä

Suuret velat yleistyivät viime vuosikymmenellä. Vuonna 2015 Suomessa oli 135 680 kotitaloutta, joilla oli velkaa yli 200 000 euroa. Näin suuri velka oli 5,2 prosentilla kaikista ja 9,7 prosentilla velallisista kotitalouksista. Reaalisesti yhtä paljon velkaa oli vuonna 2002 vain alle prosentilla kaikista ja 1,7 prosentilla velallisista kotitalouksista.

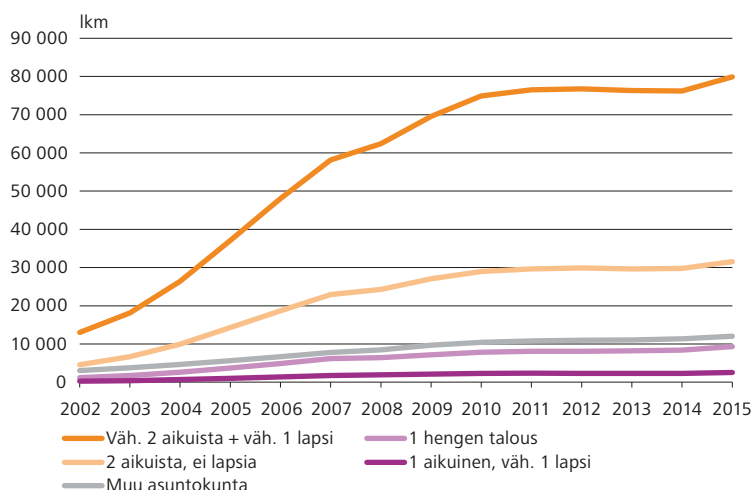
Vuoden 2010 jälkeen suuret velat ovat yleistyneet huomattavasti aiempaa hitaammin. Lähes kaikki asutokunnat, joilla oli paljon velkaa, olivat asuntovelallisia.

Suuret velat olivat yleisimpiä lapsiperheillä ja lapsettomilla pareilla. Kahden huoltajan lapsiperheistä lähes 80 000 oli sellaisia, joilla velkaa oli vähintään 200 000 euroa vuonna 2015 (kuvio 4). Määrä oli 18 prosenttia kaikista ja viidennes velallisista lapsiperheistä.

Lapsettomista pareista vähintään 200 000 euroa velkaa oli neljällä prosentilla eli 31 730 kotitaloudella. Yhden hengen talouksista näin velkaisia oli vain 0,8 prosenttia ja yksinhuoltajista 2,5 prosenttia.

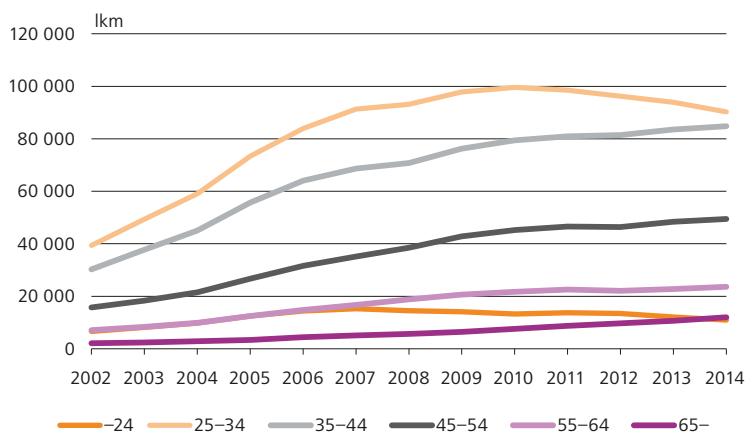
Kotitalouksia, joilla oli vuonna 2014 velkaa vähintään kolme kertaa vuositulojen verran, oli 265 000, eli 10 prosenttia kaikista ja 19 prosenttia velallisista talouksista. Vähintään viisinkertaiset velat suhteessa tuloihin oli 63 640 kotitaloudella, eli hieman yli kahdella prosentilla kaikista ja vii-

KUVIO 4. Kotitaloudet (asutokunnat), joilla velkaa vähintään 200 000 euroa (vuoden 2015 rahassa) kotitaloustyyppin mukaan 2002–2015

Lähde: Tilastokeskus, velkaantumistilasto

KUVIO 5. Asuntovelalliset kotitaloudet (asutokunnat): velkaa vähintään kolme kertaa vuosituloit ikäluokittain 2002–2014

Lähde: Tilastokeskus, velkaantumistilasto

dellä prosentilla velallisista kotitalouksista. Vuonna 2002 velkaa vähintään kolme kertaa vuosituloit oli 97 380 taloudella eli neljällä prosentilla kaikista.

Yleisimpiä suuret velat vuosituloihin verrattuna olivat 25–34-vuotiaiden kotitalouksilla (kuvio 5). Tämän ikäluokan talouksista runsaalla viidenneksellä eli 88 660:lla oli velkaa vähintään kol-

TAULUKKO. Asuntovelallisten asuntokuntien velkaantumisasaste ikäluokittain 2002–2014, %

IKÄ	2002	2007	2013	2014
Yhteensä	152	203	215	217
–24	236	321	317	317
25–34	213	287	299	299
35–44	157	216	239	245
45–54	116	159	182	185
55–64	104	132	149	151
65–	95	124	138	139

Lähde: Tilastokeskus, velkaantumistilasto

me kertaa vuositulojen verran. Jokseenkin kaikilla niistä oli asuntovelkaa. Lähes yhtä yleisiä suuret velat suhteessa tuloihin olivat 35–44-vuotiaiden kotitalouksilla. Vuosina 2002–2007 kotitalouksien, joilla oli velkaa vähintään kolme kertaa vuositulot, osuus kasvoi kaikissa ikäluokissa.

Suuret velat ja suuret tulot paitsi nuorilla

Asuntovelallisilla kotitalouksilla oli velkaa keskimäärin 217 prosenttia vuosituloistaan vuonna 2014 (taulukko). Joka toisella eli 440 540 asuntovelallisella kotitaloudella oli velkaa vähintään kaksi kertaa vuositulojen verran. Kolme kertaa vuositulojen verran velkaa oli 248 900 asuntovelallisella kotitaloudella eli 28 prosentilla asuntovelallisista.

Asuntovelallisten kotitalouksien tulot olivat kolmanneksen suuremmat kuin kaikilla kotitalouksilla. Asuntovelallisista kotitalouksista 29 prosenttia kuului ylimpään tuloviidennekseen ja vain kahdeksan prosenttia pienituloisimpaan viidennekseen.

Eniten suhteellisen pienituloisia asuntovelallisia oli nuorimpien kotitalouksien joukossa. Alle 24-vuotiaiden asuntovelallisista kotitalouksista 15 prosenttia kuului alimpaan ja vain seitsemän

prosenttia ylimpään tuloviidennekseen. Nuorimpienkin asuntovelallisten tulot olivat silti selvästi, 74 prosenttia korkeammat kuin kaikilla saman ikäisillä asuntokunnilla.

Miksi velkaantuneisuus huolettaa?

Kotitalouksien korkea velkaantumistaso voi heikentää niiden kykyä sopeutua suhdannevaihteluihin. Suomessa kotitalouksien veloista huomattavan suuri osuus on asuntovelkoja ja vastaavasti kotitalouksien varallisuudesta huomattava osa on kiinni asunnoissa (Peura-Kapanen ym. 2016; Putkuri 2016).

Likvidiä rahoitusvarallisuutta, joka olisi tärkeää suojaautumisessa suhdannevaihteluilta, on suomalaisilla kotitalouksilla vähemmän kuin muissa Pohjoismaissa.

Mahdollisten ongelmien kannalta ratkaisevassa asemassa eivät niinkään ole velkamäärät vaan velanhoitokulut ja muutokset talouden kyvyssä selvitä niistä. Viime vuosien poikkeuksellisen alhainen korkotaso on tässä suhteessa suosinut velallisia. Viime vuonna kotitalouksien korkomenot olivat 1,8 miljardia euroa, mistä asuntolainan korkoja oli 1,1 miljardia euroa. Keskimäärin velallista kotitaloudelta korkoihin kului 1 430 euroa.

Korkomenojen osuus kotitalouksien käytettävissä olevista tuloista on viime vuosikymmenen aikana vaihdellut 2–5 prosentin välillä, suurimmillaan korkomenot olivat finanssikriisin aikoihin vuonna 2008. Silloin kotitalouksilta kului korkoi-

Viime vuonna
kolme prosenttia velallisista
maksoi viidenneksen kaikista
kotitalouksien koroista.

hin nykyrahassa 5,2 miljardia euroa eli 3 560 euroa velallista kotitaloutta kohti.

Vuonna 2008 tyypillisin asuntolainakorko, 12 kuukauden euribor, oli korkeimmillaan hieman yli viisi prosenttia, kun se nykyisin on lähellä nolaa. Luonnollisesti kotitaloudet ovat tässäkin suhteessa hyvin erilaisessa asemassa, sillä viime vuonna 46 000 asuntokuntaa eli kolme prosenttia velallisista maksoi viidenneksen kaikista asuntokuntien koroista. Kotitalouksien asumiskustannuksiin vaikuttaa myös veropolitiikka, asuntolainakorkojen vähennyskelpoisuutta on Suomessa pienennetty vuodesta 2012 lähtien.

Rahoitusvarojen puute ja asuntojen arvon lasku taantuvilla alueilla velkaantumisen riskinä

Kotitalouksien velkaantuminen on viime vuosinakin jatkunut, vaikkakin selvästi aiempaa hitaampana. Suhteessa kotitalouksien käytävissä oleviin tuloihin velkojen kasvu näyttäisi jo taittuneen. Uusimmassa asuntomarkkinakatsauksessaan Suomen Hypoteekkiyhdistys näkee jo merkkejä asuntokaupan elpymisestä pääkaupunkiseudulla ja muissakin kasvukeskuksissa (Hypo 2016). Vaikka patoutunutta kysyntää olisi, ei asuntomarkkinoilla silti näy ylikuumenemistä. Pikemminkin niille on ominaista etenkin nuorten asunnonostajien varovaisuus.

Asuntovelat ovat kasvaneet, vaikkei omistus-asuminen ole yleistynyt. Velkojen kasvuun on vaikuttanut paitsi lainasummien suureneminen myös laina-aikojen pidentyminen, mikä osaltaan helpottaa talouksien lainanhoitoa. Samaan suuntaan vaikuttaa alhainen korkotaso, minkä odotetaan edelleen jatkuvan.

Likvidien rahoitusvarojen puute saattaa johtaa ongelmiin äkillisten markkinamuutosten edessä tai kotitalouden kohdatessa yllättäviä menoja tai tulonmenetyksiä. Taantuvilla paikkakunnilla asuntojen arvonalasku saattaa johtaa ongelmiin vakuuksien tai sisäisen liikkuvuuden kannalta.

Lähes puolet kotitalouksista on kuitenkin velattomia ja kaksi kolmannesta asuntovelattomia. Velallisista suuria, vuosituloihin suhteutettuna yli kolminkertaisia, velkoja on noin viidenneksellä asuntokunnista eikä niiden osuus ole vuoden 2012 jälkeen kasvanut, vaan alle 35-vuotiaiden asuntokunnilla hieman laskenut. ■

Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen väestö- ja elinoloilastot -yksikössä.

Lähteet:

Eurostat a. *European sector accounts. Gross debt-to-income ratio of households.*
<http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&plugin=1&language=en&pcode=tec00104>.

Eurostat b. *Asumistilastot.*
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Housing_statistics/fi.

Finanssialan Keskusliitto 2015. *Säästäminen, luotonkäyttö ja maksutavat. Tekstiraportti 2015.*

Honkkila, Juha 2015. *Omistusasunto on kotitalouksien merkittävin varallisuuserä. Tieto&trendit – talous - ja hyvinvointikatsaus 5/2015.*
<http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/147/>.

Hypot asuntomarkkinakatsaus Q3/2016.
http://www.hypo.fi/wp-content/uploads/2016/08/Asuntomarkkinakatsaus_elokuu2016.pdf.

Peura-Kapanen, Liisa & Aalto, Kristiina & Lehtinen, Anna-Riitta & Järvinen, Raija 2016. *Ylivelkaantumisen hoidon ja ehkäisyn tehostaminen. Valtioneuvoston selvitys- ja julkaisutoiminnan julkaisusarja 26/2016.*

Putkuri, Hanna 2016. *Suuri asuntovelkaantuneisuus kasvattaa vakauriskejä. Euro & Talous 2/2016.*

Tilastokeskus a. *Asunnot ja asuinolot 2015.*
<http://tilastokeskus.fi/til/asas/index.html>.

Tilastokeskus b. *Rahoitustilinpito 2016.*
<http://tilastokeskus.fi/til/rtp/index.html>.

Tilastokeskus c. *Velkaantumistilasto 2016.*
<http://tilastokeskus.fi/til/velk/index.html>.

Vauhkonen, Jukka 2016. *Suomen naapurimaat suitsivat asuntoluotonantoon. Euro & Talous 2/2016.*

Komentoi verkossa
tietotrendit.stat.fi

MARIE REIJO

U. Östlund

Kertaluonteiset maksuvaikeudet oire ylivelkaantuneisuudesta

Maksuvaikeuksissa olevien pienituloisten kotitalouksien määrä on viime vuosina kääntynyt kasvuun. Pitkällä aikavälillä maksuvaikeuksissa olevien ja itsensä ylivelkaantuneiksi kokeneiden kotitalouksien määrät ovat vähentyneet.

Rahoitusmarkkinoilla useat järjestelyt varmistavat velkojen takaisinmaksua henkilökohtaisissa ja sosiaalisissa riskitilanteissa ja ehkäisevät siten ylivelkaantumista. Käytössä on myös ylivelkaantuneiden asemaa korjaavia keinoja. Tilanne on nyt varsin erilainen kuin rahoitusmarkkinoiden vapautumisen jäljiltä 1990-luvun syvässä lamassa, jolloin ylivelkaantuneisuus oli suuri ongelma.

Aineisto ja muuttajat

Artikkelissa esitetyt tiedot on kerätty haastattelemalla kotitalouksia. Velkatiedot ovat rekisterilähteistä. Velkoihin ei lueta mukaan jatkuvia kulutusluottoja (ks. Tilastokeskus 2016b). Tulonjakotilastosta on saatavissa ajallisesti vertailukelpoisia tietoja kotitalouksien toimeentulovaikeuksista, maksuvaikeuksista ja ylivelkaantumisesta 1990-luvun lopulta lähtien.

Muuttuja **Maksuvaikeuksia**: kotitaloudella oli vuoden aikana vähintään kerran vaikeuksia maksaa lainojaan tai laskujaan määräpäivänä rahattomuuden takia.

Muuttuja **Maksuvaikeuksia** (rajattu mittari): kotitaloudella oli vuoden aikana vähintään kerran vaikeuksia maksaa lainojaan tai toistuvasti vaikeuksia laskujensa kanssa määräpäivänä rahattomuuden takia. Tietoon ei lueta niitä kotitalouksia, joilla oli satunnaisia ja kertaluonteisia viivästyksiä laskujensa kanssa.

Muuttuja **Subjekttiivinen ylivelkaantuneisuus** osoittaa kotitalouden kokemusta siitä, että velkojen määrä on kasvanut yli selviytymisrajan.

Toimeentuloturva ei aina ylläpidä totuttua kulutustasoa sosiaalisten riskitilanteiden kuten työttömyyden tai työkyvyttömyyden aikana. Ylivelkaantuneisuutta ehkäisevät, vapaaehtoiset järjestelyt ovat saavuttaneet suosiota, etenkin suurten velkojen takaisinmaksussa.

Ylivelkaantuneisuus ei toistaiseksi ole yleistynyt, vaikka velallisten kotitalouksien lukumäärä ja velkaantumisaste ovat kasvaneet huomattavasti (Tilastokeskus 2016b).

Kotitalouksien velkaantuneisuus samaistetaan usein virheellisesti ylivelkaantuneisuuteen. Suuret velat tai velkaantumisaste eivät kuitenkaan sinällään kuvaa ylivelkaantuneisuutta. Nykyisessä taloustilanteessa ne olisivat riski, jos korkotaso nousisi huomattavasti eikä velallinen olisi varautunut tähän riittävällä maksuvaralla tai yksityisellä järjestelyllä, esimerkiksi lainaturvavakuutuksen korkokatolla. Velkoihin sidotut korkotyypit ratkaisevat lopulta. Vaihtuvissa koroissa ylivelkaantuneisuuden riski on arvioitu kiinteitä korkoja suuremmiksi (ECB 2014).

Velkojen kuormittavuutta tai ylivelkaantuneisuuden riskiä onkin arvioitu muun muassa velanhoitomenojen tulo-osuudella, maksuvaralla eli velanhoitomenoihin käytettävissä olevilla tuloilla, joista välttämättömyysmenot on vähennetty, nettovarallisuudella, ja velkojen osuudella likvidisistä rahoitusvarallisuudesta. (Ambudia ym. 2014; ECB 2014; OECD 2015.)

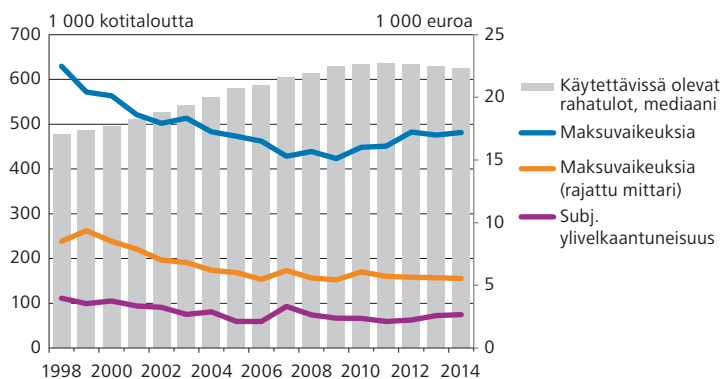
Ylivelkaantuneisuus moniulotteisena ilmiönä tarvitsee useita mittareita

Ylivelkaantuneisuus on ilmiönä moniulotteinen ja voi sisältää samanaikaisesti sen kehittymisen eri vaiheita. Kotitalouden omat kokemukset täydentävät objektiivisesti mitattavia tietoja ja kertovat ylivelkaantuneisuudesta silloin, kun sen kuvaamiseen ei ole käytettävissä riittäviä objektiivisia mittareita. Tässä artikkelissa tarkastelen ylivelkaantumista maksuongelmien esiintymisellä ja kotitalouden omalla kokemuksella velkojensa rasittavuudesta, josta käytän termiä subjektiivinen ylivelkaantuneisuus (ks. tietolaatikko Aineisto ja muuttajat).

Ylivelkaantuneisuus liittyy kotitalouden velkaantumisen ja taloudenpidon kokonaisuuteen. Luottokelpoisuuden puute ja kotitalouden mahdollinen velattomuus ovat osa sitä. Kulutuksen, jopa välttämättömyyskulutuksen joustavuus, toimeentulovaikeudet, rahoitus-, maksu- ja neuvottelujärjestelyt ja niiden aktiivinen käyttö vaikuttavat ongelmatilanteiden kehittymiseen ja ylivelkaantuneisuuden muotoutumiseen. Rekisteröidyt maksuhäiriöt, ulosotto-perinnässä olevat velat, velkajärjestelyt tuomioistuimessa tai omaisuuden realisointi osoittavat ylivelkaantuneisuuden muuttuneen vakava-asteiseksi. Ne ovat vahvoja keinoja maksuongelmien korjaamiseen.

Ylivelkaantuneet kotitaloudet ovat usein velkaantuneet pienillä kulutusluotoilla. Suurilla ve- ➤

KUVIO 1. Kotitalouksien käytettävissä olevat rahatulot/kulutusyksikkö (euroa), maksuvaikeuksissa olevat ja subjektiivisesti ylivelkaantuneet kotitaloudet (lkm) 1998–2014

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

Kotitalouden omat kokemukset ylivelkaantuneisuudesta täydentävät objektiivisia mittareita.

loilla velkaantuneiden maksukyky on sen sijaan varmistettu luottoa myönnettäessä. Esimerkiksi asuntovelalliset kotitaloudet ovat harvoin ylivelkaantuneita (Tilastokeskus 2014). Kuluttajansuojalain viimeaikaisella täydennyksellä, joka velvoittaa luotonantajaa hyvään luotonantotapaan ja kuluttajan luottokelpoisuuden arviointiin, on ehkäisty myös pienillä kulutusluotoilla, etenkin pikavipeillä ylivelkaantumista.

Ylivelkaantumisen mittaaminen on vaikeaa. Kansainväliseen, vertailevaan Euroopan unionin tilastointiin on ehdotettu standardimittaria (EC 2008), mutta sitä ei ole tähän mennessä käytetty. EU:n tilastovirasto, Eurostat julkaisee silti tilastotietokannassaan useita eri tietoja jäsenmaidensa kotitalouksien rahoitus- ja toimeentulovaikeuksista. Tietolähteenä on EU:n tulo- ja elinolo-tilasto (EU-SILC).

Euroopan keskuspankki (ECB 2013, 2014) on julkaissut tietoja euroalueen velkaantuneiden kotitalouksien taloudellisesta haavoittuvuudesta ja ylivelkaantuneisuuden riskistä rahoitus- ja kulutustutkimuksen perusteella (HFCS, Household Finance and Consumption Survey).

OECD on julkaissut vastaavanlaisia tietoja jäsenmaistaan julkaisuissaan (OECD 2015) ja tietokannassaan. OECD:n tilastoinnissa ylivelkaantuneiksi määritellään kotitaloudet, joilla velkaan-

tumisaste eli velkojen suhde käytettävissä oleviin rahatuloihin on yli kolminkertainen tai velkojen suhde varallisuuteen ylittää 75 prosenttia.

Tilastokeskus julkaisee ulosottoasiat -tilastossa tietoja ulosottovelallisista ja velkajärjestelyt -tilastossa tietoja käräjäoikeuksiin saapuneista ja loppuun käsitellyistä velkajärjestelyasioista. (Tilastokeskus 2016a; 2016c.)

Tämän artikkelin tiedot perustuvat Tilastokeskuksen kansallisen tulonjakotilaston otosaineistoon (ks. tietolaatikko Aineisto ja muuttujat).

Käännettä taantuman seurauksena

Kaikkien maksuvaikeuksissa olevien kotitalouksien määrä on hieman kasvanut vuodesta 2010 lähtien kotitalouksien reaalitulojen kasvun hidastuessa taantuman seurauksena. Vuoden aikana vähintään kerran lainat tai laskut maksamatta jättäneitä kotitalouksia oli noin 7,4 prosenttia ja subjektiivisesti ylivelkaantuneita kotitalouksia 12,6 prosenttia enemmän vuonna 2014 kuin vuonna 2010.

Samana aikana rajatummin maksuongelmassa (lainanhoitovaikeudet vähintään kerran tai toistuvat vaikeudet laskujen maksamisessa) olleiden kotitalouksien määrä sitä vastoin väheni.

Kotitalouksista 18,2 prosentilla oli vähintään kerran maksuvaikeuksia vuonna 2014. Lainanhoitovaikeuksia (vähintään kerran) tai toistuvia vaikeuksia laskujen maksamisessa oli 5,9 prosentilla kotitalouksista (rajattu maksuvaikeus).

Niitä, jotka ilmoittivat velkojen määrän ylittäneen selviytymisrajan (subjektiivinen ylivelkaantuneisuus), oli selvästi vähemmän, 2,8 prosenttia kotitalouksista. Heistä lähes kaikilla oli kertaluonteisia tai toistuvia maksuvaikeuksia vuoden aikana.

Pitkällä aikavälillä on ylivelkaantuneiden kotitalouksien määrä vähentynyt kaikilla kolmella mittarilla (kuvio 1).

Tilastokeskuksen ulosottoasiat ja velkajärjestelyt -tilastoista saadaan jokseenkin yhdenmukainen kuva velkaongelmien kehityksestä, joskin esimerkiksi lainsäädännölliset uudistukset ovat vaikuttaneet velkajärjestelyjen määrään. Ulosottovelallisia henkilöitä (pl. oikeushenkilöt) oli 202 887 vuonna 2015. Määrä oli vuoteen 2010 verrattuna 2,6 prosenttia pienempi ja vuoteen 2012, jolloin ulosottovelallisia oli eniten, noin 6 prosenttia pienempi. (Tilastokeskus 2016a). Velkajärjestelyhakemuksia oli kaikkiaan 4 277 vuonna 2015, mikä oli noin kolmannes enemmän kuin vuonna 2010. Järjestelyn voimaantulon alkuvuosina 1993–1996 hakemuksia oli huomattavasti enemmän, vuosittain noin 10 300–14 000. (Tilastokeskus 2016c; ks. myös Sami Fredrikssonin artikkeli tässä numerossa.)

Tulokäsitteet

Kotitalouden käytettävissä olevat rahatulo sisältävät rahamääräiset tuloerät ja työsuhteeseen liittyvät luontoisedut. Rahatuloihin ei lueta laskennallisia tuloerä, joista tärkein on laskennallinen asuntotulo. Kun bruttorahatuloista vähennetään maksetut tulonsiirrot, jäljelle jäävä tulo on kotitalouden käytettävissä oleva rahatulo.

Ekvivalentti tulo on tulokäsite, jolla pyritään saamaan erityyppisten kotitalouksien tulot vertailukelpoisiksi ottamalla huomioon kotitalouden yhteiskulutushyöty.

Ekvivalentti tulo = kotitalouden tulot jaettuna kotitalouden kulutusyksiköiden määrällä.

Tulonjakotilastossa on käytetty vuodesta 2002 lähtien Euroopan unionin tilastoviraston Eurostatin suosittamaa ns. muunnettua OECD:n **kulutussyksikköasteikkoa**, jossa

- kotitalouden ensimmäinen aikuinen saa painon 1
- muut yli 13-vuotiaat henkilöt saavat painon 0,5
- lapset saavat painon 0,3 (lapsiksi on määritelty 0–13-vuotiaat).

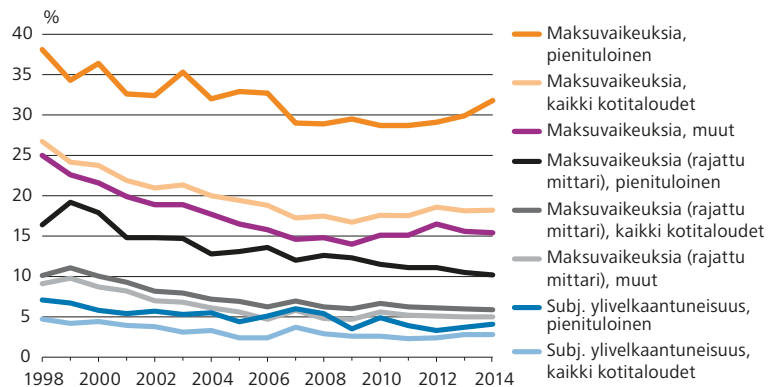
Mediaanitulo. Kun tulonsaajat asetetaan tulojen mukaan suuruusjärjestykseen, mediaanitulo on keskimmäisen tulonsaajan tulo. Keskimmäisen tulonsaajan kummallekin puolelle jää yhtä monta tulonsaajaa. Mediaani ei ole yhtä herkkä poikkeaville äärihavainnoille kuin aritmeettinen keskiarvo.

Maksuvaikeudet yleistyneet pienituloisilla

Maksuvaikeudet – kertaluonteiset tai toistuvat vaikeudet lainojen ja laskujen maksamisessa määräpäivänä – ovat yleistyneet pienituloisilla kotitalouksilla. Tämä koskee niitä, joiden tulot jäävät alle 60 prosentin kotitalouksien keskitulosta (kulutusyksikköä kohti laskettujen ekvivalenttien käytettävissä olevien rahatulojen mediaanitulosta, ks. tietolaatikko Tulokäsitteet).

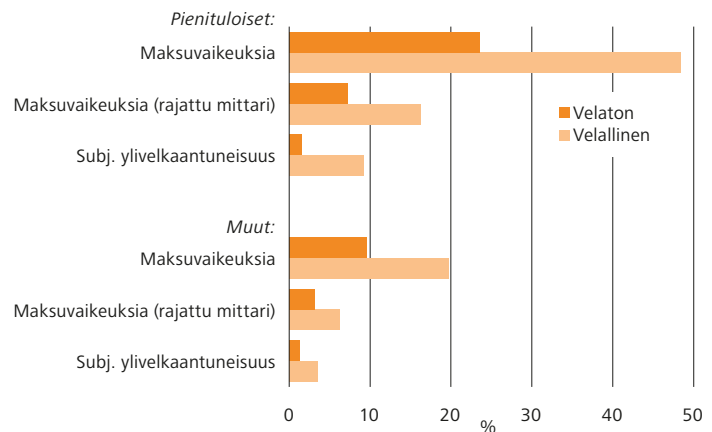
Vuonna 2014 maksuvaikeuksissa oli lähes 32 prosenttia pienituloisista kotitalouksista. Vuonna 2010 prosenttiosuus oli 28,7. Rajatummin määriteltäviä maksuvaikeuksia (lainanhoitovaikeudet vähintään kerran ja toistuvat vaikeudet laskujen maksamisessa) ja subjektiivista ylivelkaantuneisuutta esiintyi pienituloisilla kotitalouksilla vuonna 2014 sen sijaan jopa hieman harvemmin kuin taloudellisen taantuman alkaessa. (Kuvio 2.)

KUVIO 2. Maksuvaikeuksissa olevat ja subjektiivisesti ylivelkaantuneet kotitaloudet pienituloisuuden mukaan 1998–2014

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

KUVIO 3. Maksuvaikeuksissa olevat tai subjektiivisesti ylivelkaantuneet kotitaloudet pienituloisuuden ja velallisuuden mukaan vuonna 2014

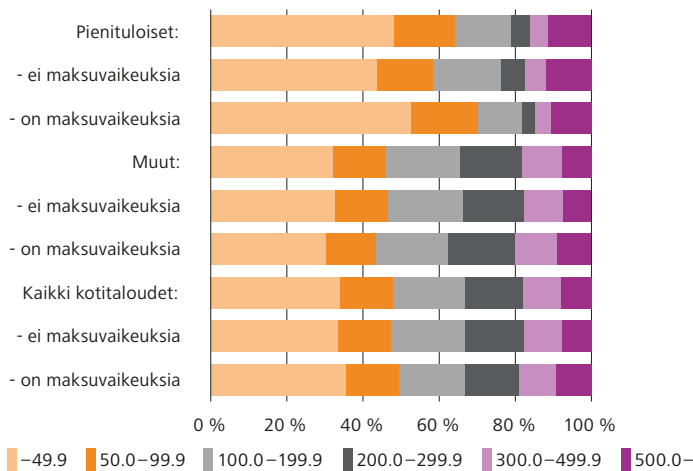
Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

Etenkin velalliset pienituloiset ovat vaikeuksissa

Maksuvaikeuksia (vähintään kerran maksamatta jääneet lainat tai laskut) oli 31,8 prosentilla pienituloisista ja 22,7 prosentilla velallisista kotitalouksista vuonna 2014. Pienituloisilla velallisilla kotitalouksilla maksuvaikeuksia esiintyi lähes puolella (48,4 %), velattomilla harvemmin eli vajaalla neljänneksellä (23,6 %) (kuvio 3).

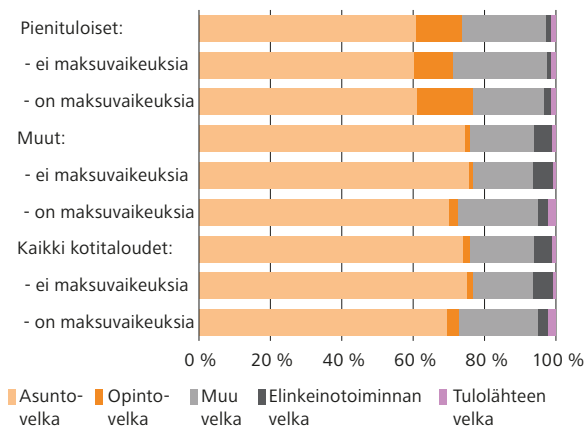
Lainanhoitovaikeuksia vähintään kerran tai toistuvia vaikeuksia laskujen maksamisessa oli 10,2 prosentilla kaikista pienituloisista ja 7,3 prosentilla kaikista velallisista kotitalouksista. Pienituloisissa ja velallisissa kotitalouksissa vastaavissa maksuvaikeuksissa olevien osuus oli 16,3 prosenttia ja velattomissa 7,2 prosenttia (kuvio 3). ➤

KUVIO 4. Velalliset kotitaloudet velkaantumisasteen mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

KUVIO 5. Velalliset kotitaloudet velkatyyppin mukaan vuonna 2014

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

Ylivelkaantuneet ovat usein velkaantuneet pienillä kulutusluotoilla.

Pienituloisilla, velattomilla kotitalouksilla saattaa esiintyä heikkoa luottokelpoisuutta ja syrjäytymistä rahoitusmarkkinoilta, mm. edullisilta, vakuudellisilta luotoilta, ja tästä johtuvia vaikeuksia. Joukossa voi toisaalta olla sellaisia kotitalouksia, joilla on ainoastaan jatkuvia ja tässä mielessä myös ongelmallisia kulutusluottoja, joita ei ole luettu velkoihin. Subjektiiivisesti ylivelkaantunut oli joka kymmenes samanaikaisesti pienituloisen ja velallinen kotitalous vuonna 2014.

Velkojen ja tulojen suhde ei aina kerro maksuvaikkeuksista

Kotitalouksista keskimäärin 53,5 prosenttia oli velallisia vuonna 2014. Maksuvaikkeuksissa olevista kotitalouksista keskimääräistä useampi, noin 67 prosenttia, oli velallisia. Pienituloisista kotitalouksista kolmanneksella oli velkaa ja maksuvaikkeuksissa olevista pienituloisista puolet oli velallisia.

Korkeammalla tulotasolla velallisten osuus kotitalouksista oli 57,8 prosenttia. Tällä tulotasolla maksuvaikkeuksissa olevista 73,7 prosenttia ja muissa 54,9 prosenttia oli velallisia.

Tulokset vahvistavat aiemmin esitettyä tietoa siitä, että velalliset ovat yleisemmin maksuvaikkeuksissa kuin velattomat kotitaloudet.

Velallisten kotitalouksien velkaantumisaste eli velkojen osuus käytettävissä olevista rahatuloista oli mediaanilla mitattuna 110 prosenttia. Kotitalouksilla, joilla esiintyi maksuvaikkeuksia vähintään kerran, se oli alempi (104 %) kuin kotitalouksilla, jotka olivat maksaneet laskunsa ja maksunsa ajallaan (112 %).

Käytettävissä olevien rahatulojen suhteen yli kolminkertaisia velkoja oli maksuvaikkeuksissa olevilla kotitalouksilla vain hieman yleisemmin, lähes 19 prosentilla verrattuna muihin velallisiin kotitalouksiin (17,7 %).

Velallisten pienituloisten kotitalouksien velkaantumisasteen mediaani oli keskimääräistä alempi, 54 prosenttia: maksuvaikkeuksissa olevilla se oli 47 ja muilla kotitalouksilla 69 prosenttia. Käytettävissä oleviin tuloihin nähden vajaa puolet velkaa oli noin 53 prosentilla niistä velallisista kotitalouksista, joilla oli maksuvaikkeuksia. Muilla velkaosuus oli noin 44 prosenttia. On kuitenkin muistettava, että tässä velkoihin ei ole luettu pieniä, esimerkiksi jatkuvia kulutusluottoja (Tilastokeskus 2016b).

Vähintään kolminkertainen velkaantumisaste oli 14,8 prosentilla maksuvaikkeuksissa olevista ja 17,4 prosentilla maksunsa ajallaan hoitaneista velallisista pienituloisista kotitalouksista.

Pienituloisuusrajan ylittävillä kotitalouksilla tulos oli erisuuntainen ja vahvistaa siten yleistä käsitystä korkean velkaantumisasteen riskistä ylivel-

kaantuneisuuteen. Tällä tulotasolla velkaantumisasteen mediaani oli korkeampi kuin pienituloisilla. Suuret velat (vähintään käytettävissä olevien tulojen verran ja jopa yli kaksin- tai kolminkertaiset velat tuloihin nähden) olivat yleisempiä maksuvaikeuksissa olevilla kotitalouksilla kuin muilla. Velkaantumisasteen mediaani oli 137 prosenttia maksuvaikeuksissa olevilla ja 116 prosenttia muilla kotitalouksilla vuonna 2014. Pienet velkaantumisasteet (alle 50 %) jäivät ryhmissä alle kolmannekseen.

Maksuvaikeuksissa olevilla harvoen asuntolainaa

Muut kuin asuntolainat (opinto-, muut kulutusvelat, elinkeinotoiminnan ja tulolähteen velat) olivat maksuvaikeuksissa olevilla kotitalouksilla yleisempiä (31 %) kuin muilla (25 %) (kuvio 5).

Opintovelat ja muut kulutusvelat ovat suhteellisen yleisiä pienituloisilla kotitalouksilla. Pienituloisten kotitalouksien veloista yli 13 prosenttia oli opintovelkoja ja yli 23 prosenttia kulutukseen kohdistuvia ja muita velkoja. Maksuvaikeuksissa olevilla pienituloisilla opintovelkojen osuus oli suurempi, 16 prosenttia kuin pienituloisilla velallisilla kotitalouksilla keskimäärin. Muissa kulutusveloissa tulos oli toisen suuntainen.

Tilanne kansainvälisesti siedettävä?

Kansainvälisesti verrattuna, maksuvaikeuksissa olevan kotitalousväestön osuus oli Suomessa vuonna 2014 hieman pienempi (10,7 %) kuin keskimäärin EU:n jäsenmaissa (12,6 %) tai euroalueen (11,3 %) maissa. Sen sijaan se oli suurempi kuin Norjassa (5,3 %), Ruotsissa (5,4 %) ja Tanskassa (7,9 %). EU:n alueella maksuvaikeudet ovat yleisempiä useissa Etelä- ja Itä-Euroopan maissa.

Lukujen perustana oleva kansainvälinen mittari on kapeampi kuin Suomen tulonjakotilastossa. Siihen luetaan vuosittain kotitalouden lainanhoidomenoista ja asumismenoista, mutta ei muista kulutusmenoista johtuvia maksuviivästyksiä. Tilastoyksikkönä on kotitalouden sijaan henkilö.

Kun kotitalouksien taloudellista tilannetta tarkastellaan lisätiedoin, esimerkiksi yllättävistä menoista selviytymisellä, ovat vaikeudet yleisempiä. Suomessa 27,2 prosenttia kotitalousväestöön kuuluvista ei kokenut selviytyvänsä odottamattomista menoista. EU-maissa väestöosuus oli lähes 39 prosenttia ja euromaissa noin 36 prosenttia. (EC, Eurostat 2016). ■

Kirjoittaja on erikoistutkija tulot ja elinolot -vastualueella Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot -yksikössä.

Lähteet:

Ampudia, Miguel & van Vlokhoven, Has & Zochowski, Dawid 2014. *Financial fragility of EURO area households. Working Paper series No 1737 / October 2014. ECB, European Central Bank.*

<https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpwps/ecbwp1737.en.pdf>.

EC, European Commission, Eurostat 2016. *Statistics on Income and Living Conditions, data base. Updated 30-06-2016.*

EC, European Commission 2008. *Policy Studies Findings 11. Towards a common operational European definition of over-indebtedness. The EU Social Protection and Social Inclusion Process.*

ECB, European Central Bank 2014. *Monthly Bulletin, November 2014. The financial vulnerability of EURO area households—evidence from the eurosystem’s household finance and consumption survey.*

ECB, European Central Bank 2013. *Monthly Bulletin, April 2013. The Eurosystem household finance and consumption survey: description and main results of the first wave.*

OECD 2015. *OECD statistics brief, June 2015 – No. 21. Household wealth inequality across OECD countries: new OECD evidence. Fabrice Murtin and Marco Mira d’Ercole.*

Tilastokeskus 2014. *Tulonjakotilasto.*
<http://tilastokeskus.fi/til/tjt/index.html>.

Tilastokeskus 2016a. *Ulosottoasiat.*
http://www.tilastokeskus.fi/til/uloa/2015/uloa_2015_2016-04-08_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus 2016b. *Velkaantumistilasto.*
<http://tilastokeskus.fi/til/velk/index.html>.

Tilastokeskus 2016c. *Velkajärjetyt.*
http://www.tilastokeskus.fi/til/uloa/2015/uloa_2015_2016-04-08_tie_001_fi.html.

SAMI FREDRIKSSON JA
OHTO KÄRKKÄINEN

Velkajärjestelyä hakevien määrä kasvaa

Velkajärjestelyyn hakevat ovat entistä nuorempia ja entistä pienituloisempia. Heidän velkansa ovat kuitenkin pienempiä kuin 2000-luvun alun hakemuksissa.

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä (25.1.1993/57) säädettiin 1990-luvun laman olosuhteissa. Lain tavoitteena oli auttaa lama-ajan velallisia selviytymään ylivoimaisesta velkataakastaan. Sen arvioitiin auttavan erityisesti tilanteissa, joissa velallinen on velkaantunut ilman omaa syytään (Valkama 2011). Velkaongelman taustalla olivat kotitalouksien lisääntynyt velkaantuminen 1980-luvun loppupuolella ja 1990-luvun laman vaikutukset kuten työttömyys, konkurssit ja asuntojen hintojen lasku.

Velkajärjestely antaa velkaantuneelle mahdollisuuden vapautua osasta tai kaikista veloistaan, kun hän on pysyvästi tai pitkäaikaisesti kyvytön maksamaan erääntyviä velkojaan, vapaaehtoiset sopimukset velkojien kanssa eivät onnistu, eikä muuta keinoa selviytyä veloista kohtuullisessa ajassa ole. Velkajärjestelyyn pääsemisestä päättää Suomessa tuomioistuin. Järjestelyn aikana velallinen maksaa vakuudettomia velkojaan maksukykyensä mukaan ja vapautuu velkajärjestelyn päätyttyä loppuveloistaan. Velkajärjestelyn esteenä on tyypillisesti väliaikaiseksi tulkittu maksukyvyttömyys, omasta huolimattomuudesta johtuva velkaantuminen tai merkittävät rikosperusteiset velat.

Velkajärjestelyn hakijamäärät olivat korkeimmillaan vuosina 1994–1996. Tuolloin noin prosentti velkaantuneista luonnollisista henkilöistä haki pääsyä velkajärjestelyyn. Sitten hakijoiden määrä on vakiintunut 0,2–0,3 prosenttiin velkaantuneista. Velkajärjestelyyn hakeutuvien määrän alhaisuuteen on esitetty syiksi mm. velallisten halua pärjätä omillaan tai tietämättömyyttä velkajärjestelyn mahdollisuudesta. (Mutttilainen 2002.)

2000-luvun puolivälissä lähes 90 prosenttia velkajärjestelyhakemuksista oli talous- ja velkaneuvojien valmistelemia (Mutttilainen 2007). Talous- ja velkaneuvojat ovat arvioineet velkajärjestelyn soveltuvan velkaongelmien ratkaisukeinoksi lähes puolelle asiakkaistaan (Valkama 2011).

Käräjäoikeuksiin toimitettujen velkajärjestelyhakemusten lukumäärä on vuosina 2000–2015 vaihdellut n. 2 800 ja 4 500 välillä. Vuodesta 2008 lähtien hakemusten määrä on kasvanut vuosittain. Hakemusten määrän suuri kasvu vuonna 2003 johtuu lakiin tehdystä muutoksesta, joka helpotti velkajärjestelyyn pääsemistä (L 30.12.2002/1273). Käytännössä lainmuutos mahdollisti pääsyn velkajärjestelyyn tietyille 1990-luvun lamassa velkaantuneille, joiden velkajärjestelylle oli aiemmin ollut este.

Velkajärjestelyyn hakeneiden profiili on muuttunut merkittävästi 1990-luvun lama-ajasta. Velkajärjestely kohdistuu aiempaa selvemmin huonosaisiin väestöryhmiin. Kun 1990-luvun lama-aikaan myös monet keskiluokaiset ja hyvätuloiset joutuivat hakemaan velkajärjestelyä, on sittemmin velkajärjestelyä hakevien joukossa korostunut yksinelävät, vähän koulutetut ja pysyvästi työelämän ulkopuolella olevat henkilöt. (Mutttilainen 2007.)

Hakijoiden ohella on muuttunut myös velallisten velkojen luonne, velkajärjestelyjä myönnetään yhä enemmän erilaisten kulutusvelkasuhteiden järjestelemiseen (Valkama 2011).

Tässä artikkelissa tarkastelemme velkajärjestelyyn hakeutumista ja pääsemistä tiettyjen yksilöta-son (iän, sukupuolen, tulojen) ja hakemuksiin liittyvien taustatekijöiden perusteella (ks. tietolaatikko).

Tutkimusaineisto on poimittu Oikeusrekisterikeskuksen Tilastokeskukselle toimittamasta velkajärjestelyasioita koskevasta kokonaisaineistoista. Tutkimuksen aineisto on rajattu siten, että mukaan on otettu ne tapaukset, joista käräjäoikeus on antanut lopullisen päätöksen. Näin ollen vuonna 2015 saapuneet hakemukset, joista päätöstä ei ole vielä tehty, eivät ole mukana.

Tilastokeskus on julkaissut velkajärjestelytilastoa vuodesta 1993 lähtien. Tilastossa julkaistaan tietoa käräjäoikeuksiin saapuneista ja loppuun käsitellyistä yksityishenkilöiden velkajärjestelyasioista. Keskeisintä tietoa tilastossa ovat käräjäoikeuksiin saapuneiden ja loppuun käsiteltyjen velkajärjestelyasioiden lukumäärät, vahvistetut maksuohjelmat, niiden käsitteilyajat sekä velkojen yhteismäärä käräjäoikeuksittain.

Tutkimuksen aineistoon on liitetty yksilön taustatekijöitä kuvaavia muuttujia Tilastokeskuksen muista aineistoista. Aineistot on yhdistetty henkilötunnuksen avulla. Aineisto on laadittu vain tätä artikkelia varten, eikä sitä käytetä muihin tarkoituksiin tai säilytetä tutkimuksessa tarvittavien analyysien jälkeen. Yksilöt eivät ole aineistossa tunnistettavassa muodossa.

Myönteisen päätöksen
sai runsaat 80 prosenttia
velkajärjestelyhakemuksista.

Nuorten osuus hakijoista lisääntynyt

Vaikka velkajärjestelyyn hakeutuvien määrä on ollut kasvussa 2000-luvun puolivälin tienoilta lähtien, on velkajärjestelyyn pyrkivien määrä edelleen verrattain pieni koko väestöön suhteutettuna. Vuonna 2015 velkajärjestelyyn haki noin 4 300 henkilöä, eli noin 0,1 prosenttia 17 vuotta täyttäneistä väestöstä.

Ikäryhmittäin tarkasteltuna eniten velkajärjestelyhakemuksia tekevät 35–64-vuotiaat. Vuonna 2015 jätetyissä hakemuksissa yli 70 prosentissa hakija oli tämän ikäinen. Ryhmän suhteellinen osuus on kuitenkin pienentynyt erityisesti 2000-luvun puolivälin jälkeen, jolloin sen osuus velkajärjestelyyn hakeneista oli yli 80 prosenttia.

Kaikista vuonna 2015 jätetyistä hakemuksista 8,5 prosentissa hakija oli 65 vuotta täyttänyt. Muutos aiempiin vuosiin ei ole merkittävä. Sen sijaan

nuorten, 25–35-vuotiaiden osuus velkajärjestelyyn hakeneista on noussut selvästi vuoden 2004 jälkeen. Vuonna 2004 ryhmään kuului alle 9 prosenttia kaikista hakijoista, 2010-luvulla ryhmän osuus on vakiintunut noin 17–18 prosentin tienoille.

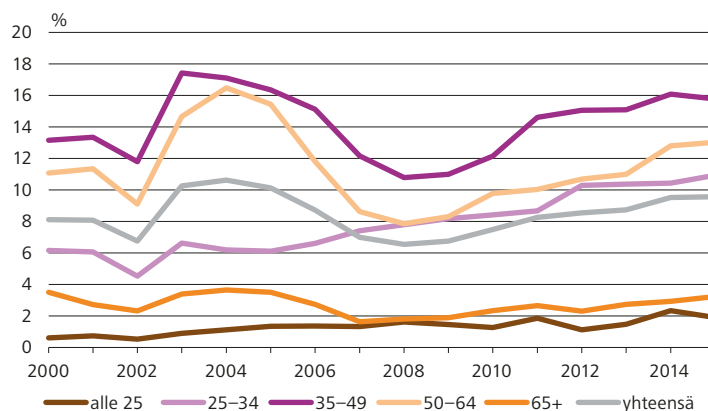
Ikäryhmien erilainen koko väestön tasolla voidaan ottaa huomioon tarkastelemalla velkajärjestelyyn hakeneita ikäryhmittäin suhteutettuna koko väestöön. Kuviosta 1 havaitaan, että velkajärjestelyyn hakeneiden osuus on kasvanut vuodesta 2008 lähtien kaikissa ikäryhmissä, nuorimmissa ikäryhmissä velkajärjestelyyn hakeneiden osuus on kuitenkin ollut kasvussa jo 2000-luvun alkupuolelta. Suhteessa ikäluokan kokoon eniten velkajärjestelyyn hakee 35–49-vuotiaita. Vuonna 2015 ikäryhmästä haki velkajärjestelyyn 15,8 henkilöä 10 000 samaan ikäryhmään kuuluvaa kohden.

Väestöön suhteutettuna harvinaisinta velkajärjestelyyn hakeminen sen sijaan on nuorimpien ja vanhimpien joukossa. Vuonna 2015 alle 25-vuotiaista velkajärjestelyyn haki alle 2 henkilöä ja 65 vuotta täyttäneistä 3,2 henkilöä 10 000 saman ikäistä kohden, molemmat selvästi alle koko väestön keskiarvon.

Velkamäärät pienentyneet

Yksityishenkilöiden velkajärjestelyihin liittyvä keskimääräinen velka on pienentynyt selvästi 2000-luvulla. Vuonna 2000 vireille pannuissa velkajärjestelyissä, joiden velkasumma on tiedossa, oli velkaa keskimäärin 251 000 euroa (vuoden 2015 rahan arvolla mitattuna), kun vuonna 2015 vastaava summa oli 69 000 euroa.

KUVIO 1. Velkajärjestelyyn hakeneet henkilöt ikäluokan mukaan 10 000 samaan ikäluokkaan kuuluvaa kohti 2000 – 2015

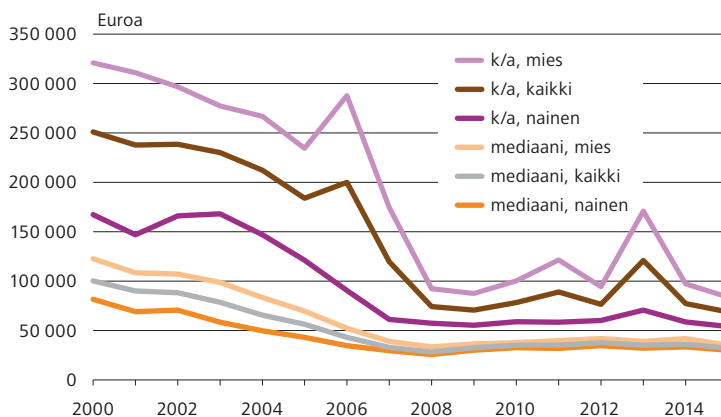
Lähde: Tilastokeskus, velkajärjestelyt

TAULUKKO. Velkajärjestelyyn hakeneiden käytettävissä olevat tulot sukupuolen mukaan suhteessa 17 vuotta täyttäneen väestön tuloihin 2004–2014 (%)

	MEDIAANI, MIES	K/A, MIES	MEDIAANI, NAINEN	K/A, NAINEN
2004	-28,5	-32,4	-3,7	-6,9
2005	-30,5	-34,1	-6,4	-11,0
2006	-31,2	-34,3	-6,2	-9,0
2007	-30,2	-35,8	-1,3	-6,6
2008	-30,8	-33,0	-3,8	-8,2
2009	-28,2	-29,8	-3,9	-5,6
2010	-26,8	-29,6	-0,1	-4,9
2011	-23,0	-27,0	-0,1	-4,8
2012	-19,6	-23,1	3,7	-1,8
2013	-23,7	-25,1	-1,0	-4,6
2014	-21,9	-25,9	0,5	-1,9

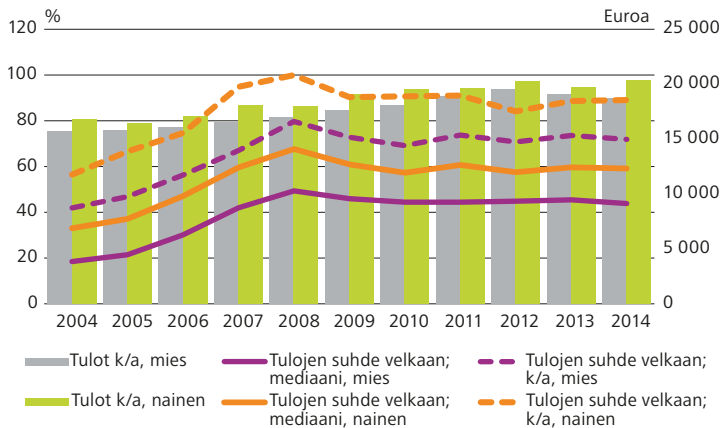
Lähde: Tilastokeskus, velkajärjestelyt

KUVIO 2. Velkajärjestelyyn hakeneiden velkamäärä sukupuolen mukaan, mediaani ja keskiarvo 2000–2015

Lähde: Tilastokeskus, velkajärjestelyt

KUVIO 3. Velkajärjestelyyn hakeneiden käytettävissä olevien tulojen suhde velkamäärään ja euromääräiset tulot sukupuolen mukaan 2004–2014

Lähde: Tilastokeskus, velkajärjestelyt

Velkasumman muutos ajassa ei ole täysin lineaarinen, erityisesti keskiarvolla (k/a) mitattu velkasumma saattaa vaihdella vuosien välillä merkittävästi, mikäli hakemusten joukossa on ollut poikkeuksellisen suuria yksittäisiä velkasummia. Tältä osin velkasumman mediaani antaa paremman kuvan ilmiöstä. Velan mediaani on laskenut 2000-luvun alusta vuoteen 2008 asti, jonka jälkeen se on vakiintunut 30 000 ja 38 000 euron väliin vuosittain (kuvio 2).

Velkajärjestelyyn hakeutuneiden naisten keskimääräinen velkasumma on ollut pienempi kuin miehillä läpi koko tarkastelujakson. Vuonna 2015 velkajärjestelyyn hakeneiden naisten mediaanivelka oli 15 prosenttia miesten vastaavaa pienempi. Ero sukupuolten välillä on kaventunut 2000-luvun alusta vuoteen 2008, jonka jälkeen naisten mediaanivelkasumma on vakiintunut alle 20 prosenttia miesten vastaavaa pienemmälle tasolle. (Kuvio 2.)

Miesten tulot keskimääräistä alhaisemmat

Velkajärjestelyyn hakeutuvien keskimääräiset käytettävissä olevat tulot ovat koko väestön vastaavia tuloja pienemmät. Käytettävissä olevissa tuloissa tuloina ovat mukana palkka-, yrittäjä- ja omaisuustulot sekä saadut tulonsiirrot, ja niistä on vähennetty maksetut tulonsiirrot. Tieto henkilön käytettävissä olevista tuloista on saatavilla vuosilta 2004–2014.

Taulukosta voidaan havaita, että erityisesti velkajärjestelyyn hakeneiden miesten keskimääräiset käytettävissä olevat tulot ovat selvästi koko väestön miesten vastaavien tulojen alapuolella, vuonna 2014 lähes 26 prosenttia pienemmät. Ero on suurimmillaan 35–49-vuotiaiden ikäryhmissä.

Velkajärjestelyyn hakeneet naiset eivät käytettävissä olevilta tuloiltaan eroa merkittävästi koko väestön naisista. Velkajärjestelyyn hakeutuneiden naisten tulot olivat vuonna 2014 keskiarvolla mitattuna noin 2 prosenttia pienemmät kuin koko väestön naisilla. Naisilla suurimmat erot tuloissa ovat niin ikään 35–64-vuotiaiden ikäryhmissä, joskin ero on miesten vastaavaa pienempi. Sen sijaan 65 täyttäneissä ja 25–34-vuotiaiden ryhmässä velkajärjestelyyn hakeneiden naisten tulot eivät merkittävästi eroa kaikkien naisten tuloista.

Velallisten maksukykyä voidaan arvioida vertaamalla käytettävissä olevia tuloja velkasummaan. Vuonna 2014 velkajärjestelyyn hakeutuneiden miesten vuotuinen käytettävissä oleva mediaanitulo kattoi 44 prosenttia velkajärjestelyn taustalla olleesta mediaanivelkasta. Naisten kohdalla mediaanitulon ja velan suhde oli hieman suotuisampi, tulot kattoivat vuonna 2014 lähes 60 prosenttia velkasummasta.

Käytettävissä olevien tulojen ja velkajärjestelyn taustalla olevan velan välinen suhde on kaventunut erityisesti tarkastelujakson alkupuolella, vuosien 2004 ja 2008 välillä (kuvio 3). Tämä selittyy pääosin keskimääräisen velkasumman pienentymisellä.

Pääsy velkajärjestelyyn ei ole kiinni iästä tai koulutuksesta

Niistä velkajärjestelyhakemuksista, joista on vuonna 2015 tehty käräjäoikeuden päätös, myönteisen päätöksen (maksuohjelma vahvistettu) sai noin 84 prosenttia hakemuksista. Hakemuksista hylättiin noin 11 prosenttia. Lopuissa noin 5 prosentissa hakemuksista prosessi on päätynyt jollain muulla tapaa, esimerkiksi hakemus on saatettu jättää tutkimatta tai se on peruutettu oikeusprosessin aikana.

Vuodesta 2008 lähtien hakemuksista on vuosittain hylätty 10–14 prosenttia, vuosina 2003–2007 hakemuksista hylättiin 5–7 prosenttia. Vuosituhannen vaihteen tienoilla hakemusten hylkäysprosentti oli 10–12 prosentin tasolla.

Tilastokeskuksen velkajärjestelyhakemuksia koskevassa aineistossa ei ole tarkkaa tietoa velkajärjestelyhakemusten hyväksymisten tai hylkäämisten perusteluista. Aineistossa on tieto mihin lain yksityishenkilön velkajärjestelystä 9§:n kohtaan hakemuksen edellytys perustuu¹. Käytännössä valtaosan hakemuksista edellytykset perustellaan molemmilla lainkohdilla.

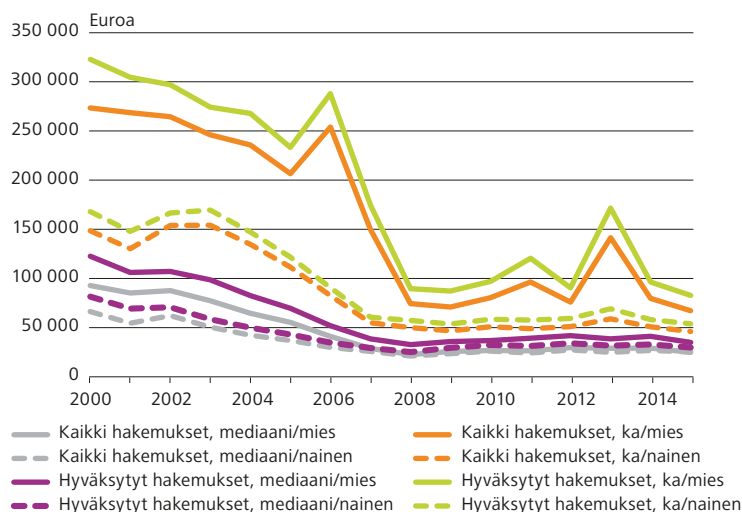
Hakijan ikä ei oleellisesti vaikuta velkajärjestelyhakemusten hyväksymiseen. Alle 25-vuotiaita hakijoita lukuun ottamatta hakemusten hyväksymisaste ei oleellisesti eroa kaikkien hakemusten keskiarvosta tarkastelujaksolla. Vuonna 2015 nuorimman ikäluokan tekemistä hakemuksista myönteisen päätöksen on saanut 71 prosenttia, mikä on hieman yli kymmenen prosenttiyksikköä keskimääräistä vähemmän. Nuorimman ikäluokan kohdalla on tietysti huomattava ryhmän hyvin pieni koko velkajärjestelyyn hakeneiden joukossa.

Hakijan koulutustaso ei niin ikään vaikuta velkajärjestelyhakemuksen hyväksymiseen käräjäoikeudessa. Käytännössä ainoastaan vähintään ylempään korkeakoulututkinnon suorittaneiden jättämien hakemusten hyväksymisprosentti jää säännönmukaisesti keskimääräisen alapuolelle

tarkastelujaksolla. On tosin huomattava että kyseinen ryhmä on kooltaan hyvin pieni, käytännössä joitakin kymmeniä henkilöitä vuosittain.

Velkajärjestelyyn hyväksytyissä tapauksissa keskimääräinen velkamäärä on jonkin verran kaikkia hakemuksia suurempi. Tämä on havaittavissa läpi tarkastelujakson sekä miehillä että naisilla mittaustavasta riippumatta (Kuvio 4). Sen sijaan hakijan käytettävissä olevien tulojen ja velkojen välinen suhde ei juurikaan eroa kaikkien velkajärjestelyhakemusten ja velkajärjestelyyn hyväksytyjen hakemusten kohdalla.

KUVIO 4. Vireille pantujen ja hyväksytyjen velkajärjestelyhakemusten keskimääräinen velka sukupuolen mukaan 2000–2015

Lähde: Tilastokeskus, velkajärjestelyt

Velkajärjestelyyn hakeutuminen on lisääntynyt talouden taantumien myötä.

¹ Maksukyvyttömyyden pääsääntöinen syy on velallisen maksukyvyttömyyden olennainen heikentyminen sairauden, työkyvyttömyyden, työttömyyden tai muun olosuhteiden muutoksen vuoksi pääasiassa ilman velallisen omaa syytä. 2) Velkajärjestelyyn on muuten painavat perusteet...eikä velallinen kohtuudella kykene parantamaan maksukykyään voidakseen selviytyä veloistaan aiheutuvista menoista.

Velkajärjestely kohdistuu aiempaa useammin huono-osaisiin

Rekisteriaineistoon pohjautuva velkajärjestelyhakemusten tarkastelu antaa kattavan ja luotettavan kuvan ilmiön laajuudesta ja kehityksestä ajassa. Pelkistäen sanottuna velkajärjestelyyn hakeutuminen näyttää, odotetustikin, olevan sidoksissa yleiseen talouden kehitykseen. Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä säädettiin 1990-luvun laman aikana kärjistyneen velkaongelman myötä. Vuodesta 2008 alkaneen talouden taantumana oloissa velkajärjestelyyn hakeutuneiden henkilöiden määrä on kasvanut, joskin 1990-luvun hakemismäärät ovat vielä kaukana.

Velkajärjestelyä hakeneiden henkilöiden profiili on muuttunut 2000-luvulla ja erityisesti verrattuna 1990-luvun tilanteeseen. Aiemman tutkimuksen (esim. Valkama 2011) ja myös Tilastokeskuksen velkajärjestelytilaston perusteella tiedetään, että velkajärjestely kohdistuu nykyisin enenevässä määrin huono-osaisiin väestöryhmiin. Velkajärjestelyä hakeneiden joukossa on suhteellisesti paljon työttömiä ja perheeseen kuulumattomia.

Tämän artikkelin tarkastelujen perusteella voidaan todeta, että velkajärjestelyyn haetaan suhteellisesti eniten työiässä, 25–64-vuotiaana. Velkajärjestelyyn hakeneiden velallisten keskimääräinen velka on laskenut varsin selvästi 2000-luvun alusta. Tätä selittää osaltaan erilaisten kuitutusvelkojen osuuden kasvu (Valkama 2011) ja se, että 1990-luvun laman aikaiset velat ovat pitkälti jo järjestelty tai, 1990-luvun alun tapausten osalta, vanhentuneet (Valkama 2011).

Tilastotieto ei valitettavasti tarjoa yksityiskohtaista tietoa ylivelkaantumisen taustalla vaikuttavista tekijöistä. Artikkelissa on esitetty lähinnä velkaantuneille tyypillisiä yksilötason taustatekijöitä. Ylivelkaantumisessa voi olla kuitenkin kyse sellaisista sosiaalisista ongelmista, joiden tarkastelu ei tässä artikkelissa käytetyn tilastotiedon perusteella ole ollut mahdollista. ■

Sami Fredriksson on yliaktuaari ja Ohto Kärkkäinen korkeakouluharjoittelija Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot -yksikössä.

Velkajärjestelyyn hakeneiden velallisten keskimääräinen velka on laskenut varsin selvästi 2000-luvun alusta.

Lähteet:

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä 25.1.1993/57.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930057>.

Laki yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain muuttamisesta L 1273/2002.

Muttillainen, Vesa 2002. Luottoyhteiskunta. Kotitalouksien velkaongelmat ja niiden hallinnan muodonmuutos luottojen säännöstelystä velkojen järjestelyyn 1980- ja 1990-luvun Suomessa. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Muttillainen, Vesa 2007. Velkajärjestelyt tuomioistuimissa. Velalliset ja maksuohjelmat vuonna 2005. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

Tilastokeskus. Velkajärjestelyt.
<http://tilastokeskus.fi/til/velj/index.html>.

Valkama, Elisa 2011. Talous- ja velkaneuvonnan asiakkaat 2010 – velkajärjestely tuomioistuimessa vai muu apu? Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 18/2011.

KAISA-MARI OKKONEN

U. Östlund

Opintolaina osaksi opiskelijoiden tuloja?

Opintotuen muuttaminen nykyistä lainapainotteisemmaksi vaikuttaisi tilastojen antamaan kuvaan pienituloisuudesta. Tulonjakotilaston käsitteitä tulisivin tuolloin miettiä uudelleen.

Opintotuesta keskusteltiin vilkkaasti julkisuudessa keväällä 2016, kun professori Roope Uusitalo selvitti hallitusohjelmaan liittyvän opintotuki uudistuksen mahdollisuuksia opetusministerin pyynnöstä (Uusitalo 2016). Hallituksen tavoittelemiin opintotukisäästöihin Uusitalo esitti yhtenä mahdollisuutena opintotuen muuttamista lainapainotteiseksi. Opintotuki oli lainapainotteinen ai-

na 1990-luvulle asti, minkä jälkeen lainan suosio romahti ja opiskelijoiden työssäkäynti yleisty. Tuolloin korkotaso oli korkea ja opintorahan tasoa nostettiin. Opiskelijoiden haluttomuus nostaa opintolainaa liittyy nykyisin muun muassa opintojen jälkeisen työllistymisen ja tulojen epävarmuuteen ja lisääntyneisiin työssäkäynnin mahdollisuuksiin opintojen aikana.

Tällä hetkellä Suomessa pienituloisuus on ►

TAULUKKO 1. Ikäryhmittäiset mediaanitulot¹ eri tulokäsitteillä vuonna 2014

	EKVIVALENTIT KÄYTETTÄVISSÄ OLEVAT RAHATULOT	”OPINTOLAINATULO”
Kaikki	23 830	23 810
0–17	23 570	23 510
18–24	19 330	19 550
25–34	24 730	24 700
35–54	27 030	27 010
55–64	26 920	26 900
65–74	22 160	22 160
75+	18 010	18 010

¹ Mediaanitulo on laskettu henkilöiden kesken, ts. jokainen henkilö saa tilastossa oman kotitaloutensa ekvivalenttitulon, ja mediaani kuvaa henkilöiden ekvivalenttitulon mediaania.

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

TAULUKKO 2. Mediaanitulot¹ sosioekonomisissa ryhmissä eri tulokäsitteillä vuonna 2014

	EKVIVALENTIT KÄYTETTÄVISSÄ OLEVAT RAHATULOT	”OPINTOLAINATULO”
Kaikki	23 830	23 810
Yrittäjät	27 400	27 380
Palkansaajat	28 890	28 930
Opiskelijat	18 530	18 780
Eläkeläiset	20 050	20 050
Omaa kotitaloutta hoitavat	19 880	19 780
Työttömät	15 580	15 600
Muut	23 560	23 460

¹ Mediaanitulo on laskettu henkilöiden kesken, ts. jokainen henkilö saa tilastossa oman kotitaloutensa ekvivalenttitulon, ja mediaani kuvaa henkilöiden ekvivalenttitulon mediaania.

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

Opintolainaa pidetään
linkkaaritulon siirtona itselle,
ikään kuin omista tulevaisuuden
tuloista otettuna lainana.

yleisintä nuorten, työttömien ja vuoden aikana pääasiassa opiskelleiden keskuudessa. Kaikista ikäryhmistä 18–24-vuotiaiden nuorten pienituloisuusaste on korkein – lähes 30 prosenttia. Opiskelijoiden pienituloisuusaste on hieman yli 30 prosenttia, mikä työttömien jälkeen on suurin.

Opintolaina ei sisälly tilastoinnissa tuloihin

Tulonjakotilaston pääasiallinen tulokäsite on käytettävissä olevat rahatulot, joka on kansainvälisesti vertailukelpoinen eikä sisällä laskennallisia eriä kuten asuntotuloa (määritelmästä ks. Marie Reijon artikkeli tässä numerossa). Se ei myöskään sisällä opintolainaa. Lainat, kulutusluotot ja vaikkapa säästöt eivät kuulu kansainvälisten käsitteiden mukaan tuloihin, vaikka niitä käytettäisiin muiden tulojen tapaisesti arkielämisen rahoittamiseen. Lainat kuuluvat varallisuusmittauksen piiriin.

Tästä syystä opintojen aikaisen toimeentulon muuttuminen lainapainotteisemmaksi muuttaisi etenkin nuorten ja opiskelijoiden tuloista ja pienituloisuudesta saatavaa kuvaa, mikäli tilastointikäytännöt pidetään kansainvälisten suositusten mukaisina. Opintolainan suosiosta riippuen osa nuorten toimeentulon kannalta tärkeistä rahanlähteistä voisi jäädä tulokehikon ulkopuolelle, jolloin nuorten ja opiskelijoiden todellisen toimeentulon kuvaaminen muuttuisi vaikeammaksi. Tämä näkyisi erityisesti nuorten jo ennestään korkeissa pienituloisuusasteissa, jotka hyvin oletettavasti kasvaisivat. Toisaalta maiden erilaiset käytännöt rahoittaa opiskeluaikaa vaikeuttaisivat nuorten ja opiskelijoiden toimeentulon kansainvälisiä vertailuja.

Tilastointikäytännöt eivät itsessään ole argumentti sen enempää lainapainotteisuuden puolesta kuin sitä vastaanakaan, mutta toteutuessaan lainapainotteisuus pakottaisi kuitenkin miettimään, millä tavalla kotitalouksien tuloja tulisi kuvata ja keitä pienituloisuuslaskennassa otetaan mukaan. Seuraavassa tarkastelen Tilastokeskuksen tulonjakotilaston aineiston pohjalta, millä tavalla nykyisten, todella nostettujen opintolainojen ottaminen huomioon tuloissa muuttaisi tulomediaania ja pienituloisuutta. Tarkastelen myös Norjan kansallista tilastointiesimerkkiä mukailien, miten kuva pienituloisuudesta muuttuisi, jos opiskelijat olisivat näiden laskentojen ulkopuolella.

Lainat osana tuloja

Tilastokeskuksen velkaantumistilaston (2015) mukaan noin 340 000 henkilöllä oli vuonna 2014 opintovelkaa. Suurin osa heistä – noin 200 000 henkilöä – oli 20–29-vuotiaita. 30–39-vuotiaita

opintovelallisia oli noin 100 000.

Vuoden aikana nostettujen opintolainojen laskeminen osaksi tuloa ei vaikuta ainoastaan niiden pienituloisuuteen, jotka nostavat lainaa itse. Pienituloisuusraja on suhteellinen indikaattori, joka lasketaan koko väestön ekvivalenttien tulojen mediaanin pohjalta. Euromääräinen pienituloisuusraja syntyy, kun lasketaan, kuinka paljon on 60 prosenttia mediaanitulosta eli keskimmäisen väestön kuuluvan henkilön tulosta. Kun opintolainat otetaan tuloihin mukaan, väestön järjestys tulojakaumalla muuttuu joiltakin osin, ja mediaani ja sitä myötä myös pienituloisuusraja joudutaan laskemaan uudelleen.

Nostettujen lainojen lisäksi tulolaskelmissa voidaan ottaa huomioon lainojen takaisinmaksu. Tällöin opintolainaa pidetään elinkaaritulon siirtona itselle, ikään kuin omista tulevaisuuden tuloista otettuna lainana. Takaisinmaksun ottaminen mukaan laskelmiin pienentää joidenkin väestöryhmien tuloja ja muuttaa henkilöiden välisiä suhteita tulojakaumalla edelleen, minkä vuoksi mediaani ja pienituloisuusraja täytyy jälleen laskea uudelleen.

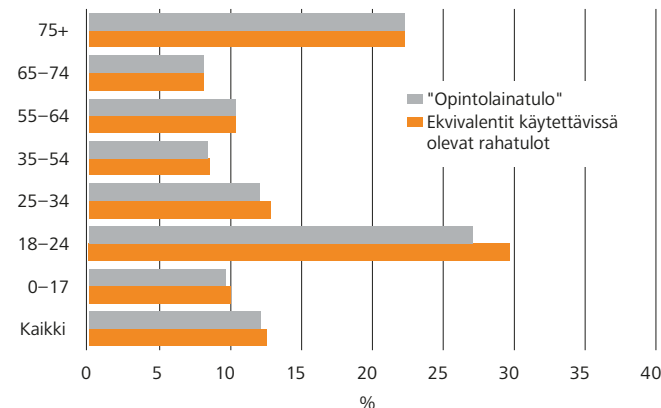
Kun käytettävissä oleviin rahatuloihin lasketaan mukaan vuoden aikana nostetut opintolainat ja niistä vähennetään maksetut opintolainan korot ja lyhennykset, päästään tulokäsitteeseen, jota kutsun tässä yksinkertaisuuden vuoksi ”opintolainatuloksi”. Se pitää sisällään kaikki samat tuloerät kuin käytettävissä oleva rahatulokin eli palkat, eläkkeet, yrittäjät- ja omaisuustulot ja muut tulonsiirrot. Tulot ovat ekvivalenteja eli ne on skaalattu kotitalouden tulotarpeeseen.

Vaikutukset nuorten pienituloisuuteen vähäisiä

Tulonjakotilaston (2014) mukaan henkilöä kohden lasketut ekvivalentit käytettävissä olevat tulot olivat keskimäärin 23 830 euroa (mediaani). Nostettujen opintolainojen, maksettujen korkojen ja lainan lyhennysten ottaminen huomioon pienentää mediaanituloa vajaalla 20 eurolla. (Taulukko 1.)

Nostetun opintolainan sekä maksettujen korkojen ja lyhennysten vaikutus mediaanituloon on ikäryhmittäin katsoen suurin 18–24-vuotiailla nuorilla, joilla tulot nousevat noin 220 eurolla, sekä sosioekonomisista ryhmistä opiskelijoilla, joilla tulot kasvavat vajaalla 250 euroa. Tulot pienenevät hiukan yrittäjillä ja 25–34-vuotiailla. Palkansaajilla sen sijaan keskitulo on korkeampi opintovelat huomioiden kuin ilman niitä. (Taulukot 1 ja 2.) Näin voi olla esimerkiksi siksi, että vuoden aikana opinnoista työelämään siirtyvät henkilöt ovat saman vuoden aikana nostaneet lainaa tai että palkansaajan kanssa samassa kotitaloudessa asuu opintolainaa nostavia henkilöitä.

KUVIO 1. Pienituloisuusasteet ikäryhmittäin kansainvälisesti vertailukelpoisella tulokäsitteellä ja ”opintolainatulo”-käsitteellä vuonna 2014

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

Nykyisin opintolainan käyttäminen on niin harvinaista, ettei sen laskeminen mukaan tuloihin vaikuta juurikaan pienituloisuuden esiintymiseen.

Mediaanitulon muutoksen myötä pienituloisuusraja muuttuu. Käytettävissä olevien rahatulojen tulokäsitteellä pienituloisuusraja oli 14 300 euroa vuonna 2014 yhden hengen taloudessa, mutta opintolainan, korot ja lyhennykset huomioiden se pienenee 14 290 euroon.

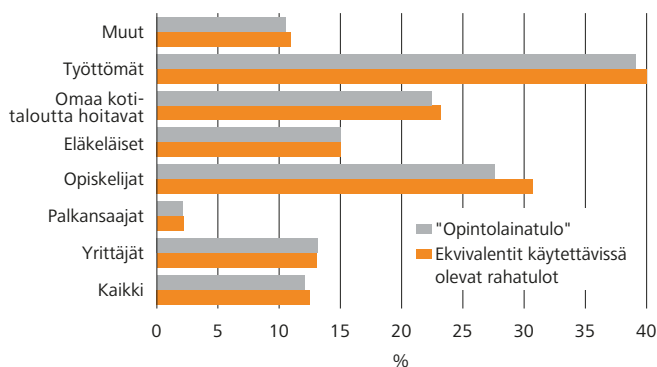
Mitä sitten tapahtuu pienituloisuusasteille? Koko väestön pienituloisuusaste pienenee 12,5 prosentista 12,1 prosenttiin. Henkilömäärissä pudotusta on noin 24 000 henkilöä. Tällä hetkellä opintolainat eivät juuri vaikuttaisi koko väestön pienituloisuuden tasoon, jos ne otettaisiin mukaan tuloihin.

Ikäryhmittäin katsoen suurin vaikutus opintolainoilla on 18–24-vuotiaiden pienituloisuusasteeseen, joka laskee noin 2,5 prosenttiyksikköä eli 12 000 henkilön verran. Nuorten pienituloisuuden lähtötaso on kuitenkin korkea, 29,7 prosenttia, joten nuoret pysyvät edelleen pienituloisimpana väestöryhmänä. Myös 25–34-vuotiaiden pienituloisuus pienenee vajaan prosenttiyksikön. Muissa ryhmissä muutokset ovat hyvin pieniä. (Kuvio 1.)

Sosioekonomisista ryhmistä opintolainat vai ➤

Pienituloisuus on yleistä nuorten ja opiskelijoiden keskuudessa.

KUVIO 2. Pienituloisuusasteet sosioekonomisen aseman mukaan kansainvälisesti vertailukelpoisella tulokäsitteellä ja ”opintolainatulo”-käsitteellä vuonna 2014

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

kuttavat selvimmin tietysti opiskelijoiden pienituloisuusasteeseen, joka kutistuu 30,7 prosentista noin 3,2 prosenttiyksiköllä. Henkilömäärinä mitaten vaikutus on noin 13 500 henkilöä. Myös työttömien ja omaa kotitaloutta hoitavien pienituloisuus putoaa joitakin prosentin kymmenyksiiä. Kokonaiskuva väestöryhmien pienituloisuudesta pysyy kuitenkin melko samana. (Kuvio 2.)

Pitäisikö opiskelijat jättää pienituloisuuslaskelmien ulkopuolelle?

Opintojen aikaisen toimeentulon rahoittaminen lainalla aiheuttaa tilastointiongelmia esimerkiksi Norjassa, jossa opiskelijat jätetään kansallisten pienituloisuuslaskelmien ulkopuolelle. Norjassa opiskelijoiden osa-aikatyön yleistymisestä huolimatta laina on opiskelijoiden tärkein toimeentulon lähde. Tärkein perustelu tälle käytännölle ovat kansainväliset suositukset, mutta toinen, usein Suomenkin pienituloisuuskeskustelussa esiin tuleva seikka on, ettei opiskelijoita mielletä huono-osaisiksi tai köyhyysriskissä eläviksi. Opintoja pidetään investointina, joka myöhemmin mahdollistaa hyvän elintason. Pienituloisuutta tarkastellaan Norjassa siis ilman opiskelijoita.

Käytännössä Norjassa mediaanitulo ja siitä johdettava pienituloisuusraja lasketaan koko väestölle, jossa opiskelijat ovat mukana. Pienituloisten lukumääriä ja pienituloisuusastetta laskettaessa väestöstä kuitenkin poistetaan kokonaan yksinasuvat opiskelijat sekä kaikki ne henkilöt, jotka asuvat kotitaloudessa, jossa pääasiainen tulonsaaja ei ole palkansaaja tai eläkeläinen ja jossa nostetaan korkeakouluopiskelijoille tarkoitettua opintolainaa¹.

Väestöryhmien rajaaminen tilastojen ulkopuolelle on melko poikkeuksellista, mutta Norjan esimerkkiä noudattaen voidaan kokeilla Suomen tulonjakotilaston aineistolla, millä tavalla kuva pienituloisuudesta muuttuisi, jos opiskelijat rajattaisiin laskuista ulkopuolelle. Koska otosaineistossa kotitalouksien tunnistaminen on helpompaa kuin täysin rekisteripohjaisessa tilastossa, joissa vastaava käsite on asuntokunta, ja henkilön opiskelijastatuksen päättelemisen poikkeaa Norjan mallista², voidaan Suomen aineistosta rajata

¹ Rekisterilähteistä johtuen suuri osa opiskelijoista Norjassa on kirjoilla vanhempiensa luona, vaikka tosiasiaa suuri osa heistä asuukin itsenäisesti. Heidät voidaan kuitenkin erottaa omiin kotitalouksiinsa erilaisilla rekisteripäätelyillä, joiden lopputuloksena 85 prosenttia opiskelijoista asuu yksin ja 13 prosenttia pariskuntina.

² Sekä Norjassa että Suomessa tuloja tilastoidaan rekisteripohjaisesti, ja Norjassa kansallisia pienituloisuustietoja myös julkaistaan täysin rekistereihin nojaten. Suomessa on täysin rekisteripohjainen tulotilasto, mutta pienituloisuustietoja julkaistaan pääasiassa vain otospohjaisesta tulonjakotilastosta, jossa voidaan käyttää kansainvälisesti vertailukelpoista tulokäsitettä. Suurin osa tulotiedoista kuitenkin on peräisin rekistereistä. Suomen otospohjaisessa tulonjakotilastossa tieto opiskelusta saadaan haastattelemalla. Jos opiskelu on ollut päätoiminta vuoden aikana (vähintään 6 kuukautta viitevuodesta), henkilö määritellään sosioekonomiselta asemaltaan opiskelijaksi. Suomen rekisteripohjaisessa tulotilastossa opiskelijoiden tunnistaminen on hankalaa, sillä tietoa todellisesta koko vuoden aikaisesta panoksesta opiskeluun ei voida päätellä tuloista runsaan työssäkäynnin vuoksi.

ulkopuolelle kaikki täysi-ikäiset opiskelijat ja laskea sekä kotitalouksien tulot, väestön mediaanitulo, pienituloisuusraja että pienituloisten lukumäärä ja osuus väestöstä uudelleen. Tässä laskelmassa siis opiskelijat ja heidän henkilökohtaiset tulonsa on poistettu kotitalouksista kokonaan jo ennen pienituloisuusrajan määrittämistä.

Tällä rajauksella koko väestön mediaanitulo pienenee 23 380 euroon kun opiskelijat mukaan lukien se on 23 830 vuonna 2014. Pienituloisuusraja laskee myös 14 300 eurosta 14 030 euroon. Koska väestöstä on poistettu opiskelijat ja heidän henkilökohtaiset tulonsa kokonaan, pienenee koko väestön määrä hieman yli 310 000:lla ja pienituloisten määrä 53 000 henkilöllä. Pienituloisia näin laskettuna oli 620 000 vuonna 2014. Pienituloisuusaste laskee 12,5 prosentista 12,2 prosenttiin.

Väestöryhmittäin katsottuna pienituloisuusasteen muutoksia tapahtuu tällä laskentatavalla kaikissa sosioekonomisissa ryhmissä ja ikäluokissa. Koska opiskelijoista on poistettu kaikki täysi-ikäiset, jäävät opiskelijaryhmään jäljelle 15–17-vuotiaat koululaiset, joiden pienituloisuusaste on hieman yli väestön keskiarvon. – Alle 15-vuotiaat sisältyvät muut-ryhmään. Kaikissa muissa sosioekonomisissa ryhmissä pienituloisuusaste nousee, kaikkein eniten työttömillä ja omaa kotitaloutta hoitavilla.

Myös iän mukaan tarkasteltuna pienituloisuusasteet kasvavat kaikkein eniten lapsilla sekä 75 vuotta täyttäneillä, ja pienituloisuus vähenee eniten 18–24-vuotiailla. Pienituloisimman väestöryhmän paikan nuorilta ottaa kaikkein vanhin väestönosa, mutta muuten väestöryhmittäiset suhteet eivät muutu. (Kuvio 3 ja 4.)

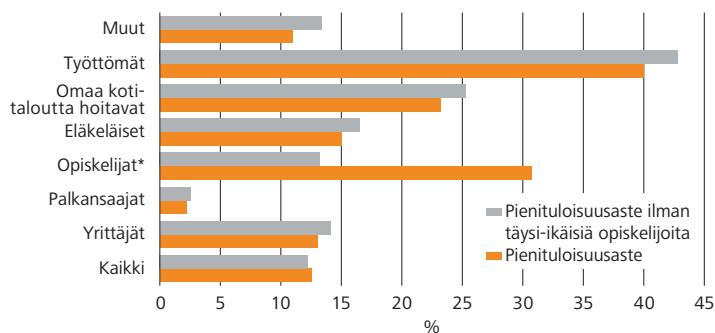
Mahdollinen opintotuki uudistus pakottaisi pohtimaan tilastokäytäntöjä

Opiskelijoiden tai ylipäättään minkään väestöryhmän rajaaminen pois tilastosta vaatii vankat perustelut. Ylläoleva, melko karkea laskelma kuitenkin osoittaa sen, ettei opiskelijoiden mukanaolo pienituloisuustilastossa merkittävästi muuta pienituloisuudesta syntyvää kuvaa.

Opintolainan käyttäminen on tällä hetkellä sen verran vähäistä, ettei sen laskeminen mukaan tuloihin vaikuta suuresti pienituloisuusasteisiin. Mahdollinen opintotuki uudistus kuitenkin pakottaisi miettimään, millä tavalla opintolaina ja opiskelijat ovat mukana tilastoinnissa, jotta eri väestöryhmien toimeentulosta saataisiin mahdollisimman todenmukainen ja vertailukelpoinen kuva. ■

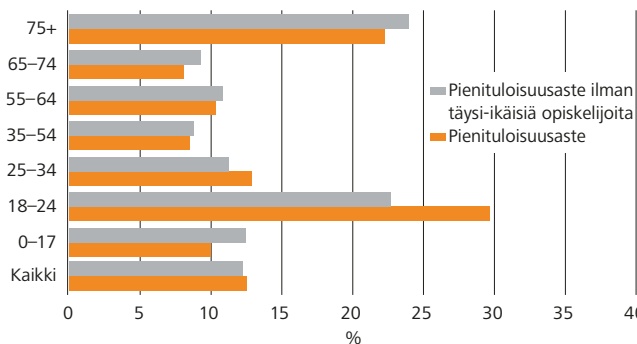
Kirjoittaja on yliaktuaari Tilastokeskuksen väestö- ja elinolo-tilastot yksikössä.

KUVIO 3. Pienituloisuusasteet sosioekonomisen aseman mukaan laskettuna perinteisesti ja ilman täysi-ikäisiä opiskelijoita vuonna 2014

* Pylväät ilman täysi-ikäisiä opiskelijoita sisältävät 15–17-vuotiaat opiskelijat ja koululaiset. Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

KUVIO 4. Pienituloisuusasteet iän mukaan laskettuna perinteisesti ja ilman täysi-ikäisiä opiskelijoita vuonna 2014

Lähde: Tilastokeskus, tulonjakotilasto

Lähteet:

Tilastokeskus. Tulonjakotilasto.
<http://tilastokeskus.fi/til/tjt/index.html>.

Velkaantumistilasto.
<http://tilastokeskus.fi/til/velk/index.html>.

Uusitalo, Roope (2016) Opintotuen uudistaminen Selvitysmiehen raportti
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2016/liitteet/okm7.pdf?lang=fi>.

Norjan tilastointikäytännöistä on saatu artikkelia varten tietoja Jon Eplandilta Norjan tilastovirastosta SBB:stä.

Kommentoi verkossa
tietotrendit.stat.fi

Shutterstock/Pressmaster

Väestön ikärakenne on kehittynyt suuntaan, jossa vuonna 2015 joka viides suomalainen oli vähintään 65-vuotias. Tämän ikäisiä oli Suomessa vuoden 2015 lopussa yli miljoona, ja heistä 75 vuotta täyttäneitä oli vajaa puoli miljoonaa. Väestön ikääntymisessä keskustelua on herättänyt hoidon järjestäminen jatkuvasti kasvavalle vanhemmalle väelle.

Vanhusten laitonasumisesta on keskusteltu mediassa viime vuosina yleensä ongelmakeskeisesti eikä laitonasumista koeta houkuttelevana vaihtoehtona edes silloin, kun asumiseen ja elämiseen tarvitaan tukea. Vanhusten asumista omassa kodissaan on pyritty tukemaan lain voimin.

Asuivat vanhuskeskukset omassa kodissaan tai palvelutalossa, ikääntyneiden määrän kasvaessa elämistä tukevia palveluita tarvitaan yhä enenevässä määrin.

Tilastokeskuksen asunnot ja asuinolot -tilasto kuvaa tavanomaisissa asunnoissa asuvia henkilöitä ja mm. laitospäästä jää tilaston kuvausalueen ulkopuolelle. Asuntoväestön ulkopuolelle jäävät laitoksissa vakinaisesti kirjoilla olevat, ne asuntoloissa asuvat, joiden asunnot eivät täytä asunnon määrittelyä ja ulkomailla asuvat sekä asunnottomat henkilöt. Edellä mainituilla tarkoitetaan ei-kotioloissa asuvia henkilöitä.

Koko väestöstä ns. asuntoväestön ulkopuolelle jäi vuoden 2015 lopulla runsaat 120 000 henkilöä, joista 46 000 oli 65 vuotta täyttäneitä. Yli 85 prosenttia heistä asui laitosrakennuksissa ja lopuille 65 vuotta täyttäneille ei saada tunnistetietoja, tai he asuivat tilapäisesti ulkomailla.

Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitoksen, THL:n (2016) mukaan laitosväestössä olevien, 65 vuotta täyttäneiden määrä oli vuoden 2014 lopulla noin 47 000. Tällä laitosväestöllä tarkoitetaan vanhainkodeissa ja tehostetun palveluasumisen piirissä olevia. Tehostetulla palveluasumisella THL:n tilastoissa viitataan ympärivuorokautiseen palveluasumiseen. Tilastokeskuksen asuntoväestön ulkopuolelle jäävien 65 vuotta täyttäneiden määrä vastaa suhteellisen hyvin THL:n lukuja.

Laitonasuminen harvinaistuu

Kaikista 65 vuotta täyttäneistä neljä prosenttia asui muualla kuin kotona. Vuoden 2015 lopulla muualla kuin kotiolois-

NETTA HIITOLA

Yhä useampi ikääntynyt asuu kotona

Laitoshoidossa olevien määrä ei ole lisääntynyt väestön vanhenemisen tahdissa. Yhtenä syynä tähän on yleistynyt kotihoito.

sa asui 65–74-vuotiaista ainoastaan 1,6 prosenttia, 75–84-vuotiaista noin 4,2 prosenttia ja iäkkäimmistä eli 85 vuotta täyttäneistä puolestaan noin 16 prosenttia. (Taulukko.)

Asuntoväestön ulkopuolella olevien 65 vuotta täyttäneiden määrä ei ole kasvanut samassa tahdissa vastaavan ikäisen väestön määrän kanssa. Ikääntyneiden määrä asuntoväestön ulkopuolella on pysynyt suhteellisen tasaisena viime vuosina, kun taas vastaavan ikäryhmän koko on selkeästi kasvanut vuosi vuodelta.

Ei-kotiloissa asuvien 65 vuotta täyttäneiden määrä on viimeisen vuoden aikana kasvanut noin tuhannella. Vuosien 2011–2014 välillä määrässä on ollut vaihtelua ainoastaan muutamalla sadalla henkilöllä. Osasyynä tähän voi olla se, että vanhainkoteja muutetaan palvelutaloiksi ja samassa yhteydessä asuinhuoneita mahdollisesti merkitään rekisteritietoihin yksinäinä. Tällöin henkilöt kirjautuvat asuntoväestöön, eikä asuntoväestön ulkopuolisten henkilöiden määrä kasva.

Vanhusten määrä Suomessa on kasvanut vuosittain, mutta kasvu ei näy tilastoissa asuntoväestön ulkopuolisten 65 vuotta täyttäneiden määrän kasvuna. Tästä voidaan päätellä, että mahdollisesti ikääntyneet henkilöt haluavat asua omassa kodissaan entistä pidempään ja että he ovat siihen riittävän hyväkuntoisia. Toisaalta kunnat tarjoavat nykyisin enemmän palveluita ikääntyneille kotiin ja laitoksiin siirtämistä välttellen.

Osa kotona asuvista ikääntyneistä tarvitsee kotihoitoa

Kotona asuvia vähintään 65-vuotiaita on yli miljoona, joista 75 vuotta täyttäneitä on vajaa puoli miljoonaa.

Vanhusasuntokuntia, eli asuntokuntia, jossa on vähintään yksi 65 vuotta täyttänyt henkilö, oli noin 803 000. Näistä yksinasuvia oli noin 403 000. Kahden 65 vuotta täyttäneen asuntokuntia oli noin 249 000, joissa asui siis noin puoli miljoonaa henkilöä.

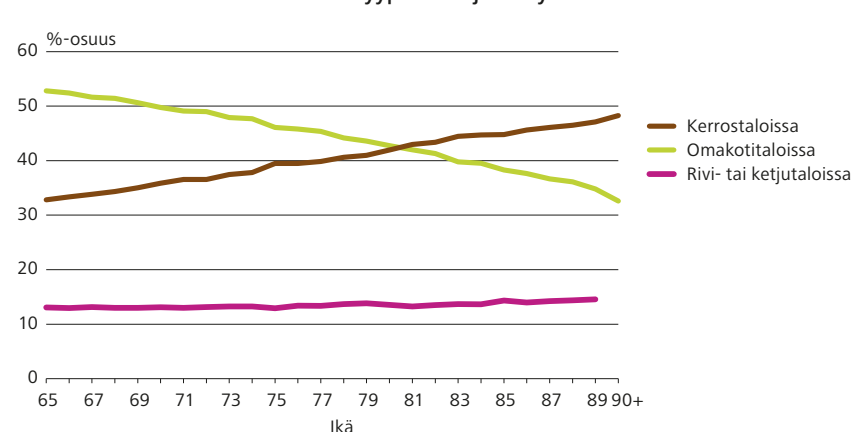
THL:n tilastojen mukaan 65 vuotta täyttäneitä oli säännöllisen kotihoidon piirissä vuoden 2014 marraskuussa 66 000, mikä on kuusi prosenttia kaikista kotona asuvista. Suurin osa kotihoidon piirissä olevista on vähintään 75 vuotta täyttäneitä. Noin puolesta miljoonasta 75 vuot-

TAULUKKO. 65-vuotta täyttäneiden määrä ikäryhmittäin vuoden 2015 lopussa

IKÄ	KOKO VÄESTÖ	ASUNTOVÄESTÖ	ASUNTOVÄESTÖN ULKOPUOLELLA	ASUNTOVÄESTÖN ULKOPUOLELLA, %-OSUUS
65–74 v.	642 428	632 386	10 042	1,60
75–84 v.	341 429	327 211	14 218	4,20
85– v.	139 246	117 546	21 700	15,60
Yht. 65 vuotta täyttäneitä	1 123 103	1 077 143	45 960	4,10 %

Lähde: Tilastokeskus, asunnot- ja asuinolot ja väestörakenne

KUVIO. Asuntoväestön osuus talotyypeittäin ja ikäryhmittäin 2015

Lähde: Tilastokeskus, asunnot ja asuinolot

ta täyttäneestä kotihoidon piirissä THL:n lukujen mukaan oli 56 000 henkilöä. (Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos 2016.)

Omakotitaloasuminen ei menetä suosiotaan myöhemmälläkään iällä

Omakotitaloissa asuu reilut 500 000 yli 64-vuotiaista ja kerrostaloissa noin 412 000. Ikäryhmittäin tarkasteluna omakotitaloissa asuvia on suhteellisesti kerrostaloissa asuvia enemmän aina 80 ikävuoteen saakka. Suhde muuttuu 81-vuotiailla.

Omakotitaloissa asuvien pysyvyys on suhteellisen suurta. Vuoden 2005 aineistosta tarkasteltiin niiden 65 vuotta täyttäneiden omakotitaloasujien määrää, jotka asuivat myös vuonna 2015 omakotitalossa. Vuonna 2015 henkilöt olivat vähintään 75-vuotiaita ja kaikkiaan 81 prosenttia heistä asui edelleen omakotitalossa. Aineisto ei kuitenkaan anna tietoa nykyisten omakotitaloasujien pysyvyydestä. ■

Kirjoittaja on valtio-opin opiskelija Jyväskylän yliopistossa ja toimi kesän 2016 korkeakouluharjoittelijana Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot -yksikössä.

Lähteet:

Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos 2016. Sosiaali- ja terveysalan tilastollinen vuosikirja 2015. <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/129792/Sosiaali-%20ja%20terveysalan%20tilastollinen%20vuosikirja%202015%20web.pdf?sequence=5>.

Tilastokeskus. Asunnot ja asuinolot. <http://www.stat.fi/til/ajas/index.html>. Väestörakenne. <http://tilastokeskus.fi/til/vaerak/index.html>.

MARJUT PIETILÄINEN JA LAURA ASIKAINEN

Yksin asuvat ikääntyneet eivät mahdu yhteen muottiin

Yksin asuminen on Suomessa varsin yleistä. Tämä ei kuitenkaan aina tarkoita perheettömyyttä. Esimerkiksi lapset asuvat usein melko lähellä ikääntyneitä vanhempiaan. Maaseudun iäkkäät miehet ovat kuitenkin usein lapsettomia.

Yksin asutaan elämänkaaren eri vaiheissa. Lapsuudenkodista muuteen aikaisempaa nuorempana – ja silloin asutaan useimmiten yksin. Eliniän vallankumous on johtanut siihen, että elämän loppupuolellakin asutaan yksin. Elämänkaaren varrella yksinasumista rytmittävät tyypillisesti avo- ja avioerot. Erityisesti miehet asuvat myös keski-ikäisenä yksin eron seurauksena. Ikääntyneinä naiset asuvat puolestaan miehiä useammin yksin. (Nikander & Pietiläinen 2015.)

Yksin asuvia oli vuoden 2015 lopussa 1 112 000. Asuntokunnista 42 prosenttia oli yhden henkilön asuntokuntia. Ikääntyneiden yksin asuvien osuus kasvoi edellisvuosiin verrattuna eniten: yksin asuvia 65 vuotta täyttäneitä oli vuoden 2015 lopussa 403 000. (Tilastokeskus 2015 a.)

Yksin asuminen, yksinäisyyden kokeminen ja yksin oleminen ovat eri asioita, vaikka ne voivatkin liittyä toisiinsa. Yksin asuminen ja yksin olemiseen käytetty aika ovat objektiivisesti mitattavissa olevia asioita, kun taas yksinäisyyden kokeminen on subjektiivista ja kokemus vaihtelee yksilöstä toiseen. Yksin asuminen tai oleminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita emotionaalista yksinäisyyttä – tai toisin päin.

Ajankäyttötutkimuksen mukaan yksin oleminen on lisääntynyt kymmenesä vuodessa niin naisilla kuin miehilläkin kaikissa ikäryhmissä. Yksin asuvat viettivät valvellaoloajastaan lähes kolmasosan tuttaviensa seurassa, mikä tarkoittaa, että reilu kaksi kolmasosaa valvellaoloajasta vietettiin yksin. 65 vuotta täyttäneet naiset viettivät keskimäärin 64 prosenttia ja miehet 52 prosenttia valvellaoloajastaan yksin. Etenkin yli 65-vuotiaat yksin asuvat miehet viettivät enemmän aikaansa yksin kuin saman ikäiset miehet keskimäärin. (Tilastokeskus 2014.)

Yksinolo voi olla hyvinkin positiivinen kokemus ja itse valittu olotila. Sen sijaan yksinäisyyden kokeminen on subjektiivista ja negatiivista, ja siihen liittyy usein sosiaalisten suhteiden puute. Tutkimusten mukaan leskeksi jääminen tai tärkeän ihmissuhteen katkeaminen ovat merkittäviä syitä yksinäisyyden kokemukselle (ks esim. Berg ym. 1981; Tijhuis ym. 1999; McInnis & White 2001). Läheisen ihmissuhteen on puolestaan havaittu ehkäisevän yksinäisyyttä (Essex & Nam 1987). Yksinäisyyden kokemiseen voivat vaikuttaa myös oman toimintakyvyn rajoitteet. Yksinäisyys voi puolestaan heikentää terveydentilaa ja edesauttaa syrjäytymistä.

(Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tietojen mukaan joka kymmenes 65 vuotta täyttänyt nainen koki itsensä melko usein tai jatkuvasti yksinäiseksi vuonna 2015. Miehistä itsensä yksinäiseksi koki vajaa seitsemän prosenttia. Maakuntien välillä on jonkin verran eroa yksinäisyyden kokemisessa. Miehillä yksinäisyyden kokemuksia oli eniten Kymenlaaksossa (11 %), naisilla Kanta-Hämeessä (15,9 %). Vähiten yksinäisyyttä koettiin Etelä-Pohjanmaalla (miehet 2,3 %) ja Pohjanmaalla (naiset 6 %). Yli 65-vuotiaat naiset kokivat itsensä miehiä useammin yksinäiseksi lähes koko maassa. (Kuvio 1.)

Yksinoloa ja yksinäisyyden kokemista ei ole mahdollista tutkia tarkemmin tämän artikkelin lähteenä olevan rekisteriaineiston pohjalta. Tarkasteleminen ikääntyneiden yksin asumista siviilisäädyn, lasten lukumäärän ja lähimpänä asuvan lapsen etäisyyden mukaan. Lasten olemassaolo ja fyysinen läheisyys (etäisyys) tarjoavat ainakin potentiaalisen tukiverkoston ikääntyneelle. Toki verkostoja voi olla muitakin, mutta niihin ei rekisteritietojen avulla päästä kiinni. Niiden tarkastelu jää muiden tutkimusten selvittäväksi.

LAPSETTOMUUS ON TYYPILLISTÄ YKSIIN ASUVILLE ELÄKEIKÄISILLE MIEHILLE.

U. Östlund

Vaikka siviilisäätty ei nykyisin kovin hyvin kuvaakaan ihmisten perhesuhteita, kertoo se kuitenkin jotain ihmisten elämäntilanteista, kun se yhdistetään tietoon siitä, asuuko henkilö yksin vai ei. Kun tarkastellaan yksin asuvia, saadaan siviilisäättytiedon avulla jonkinlainen käsitys aiemmasta asumisesta. Siviilisäätty ei kuitenkaan kerro, onko henkilö ollut joskus avoliitossa tai asunut esimerkiksi ns. kimppakämpässä.

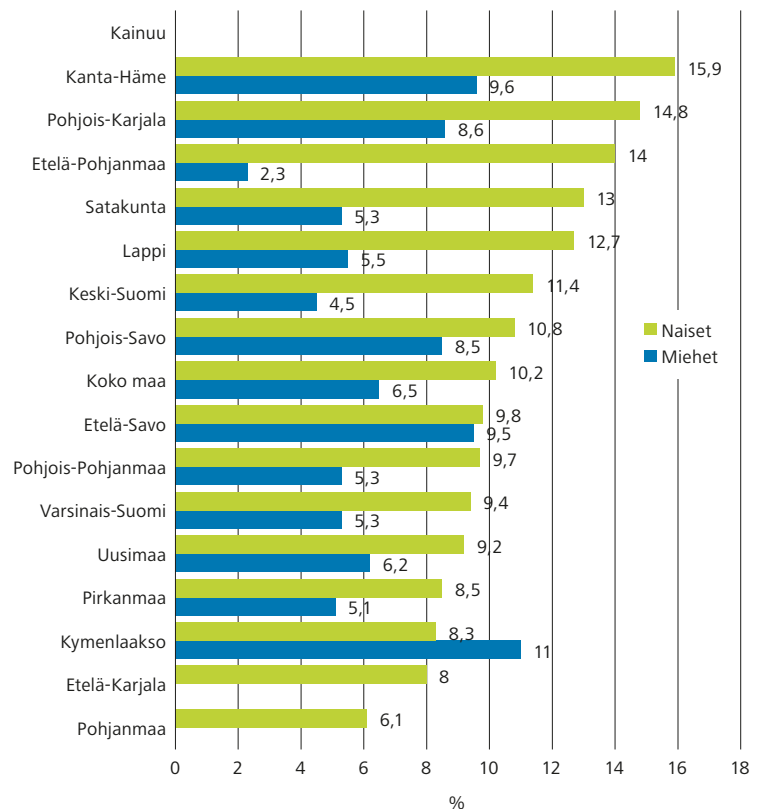
Tärkeää on myös huomata, etteivät yksin asuminen ja siviilisäätynä esimerkiksi naimattomuus tai leskeys välttämättä tarkoita sitä, etteikö henkilö voisi elää parisuhteessa eli ns. erillisuhteessa (ks esim. Borg & Keskinen 2016).

Yksin asuvat miehet eronneita – naiset leskiä

Suurin osa eläkeikäisistä on naimisissa: naisista 44 prosenttia ja miehistä jopa 67 prosenttia. Miehistä keskimäärin vain joka kymmenes on leski. Eronneita on naisten joukossa keskimäärin enemmän kuin miesten joukossa, vaikkakaan ero ei ole suuri. (Kuvio 2.)

Yksin asuvien yli 65-vuotiaiden naisten yleisin siviilisäätty on leski, kun taas

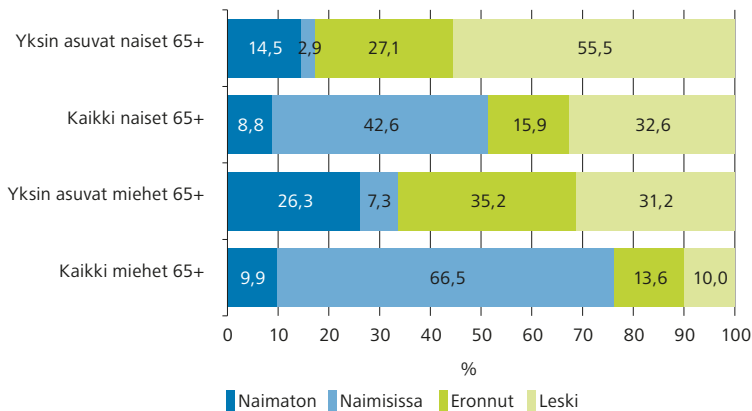
KUVIO 1. Itsensä yksinäiseksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet, 2015

Tuloksia ei esitetä, mikäli ryhmässä on alle 100 havaintoa.

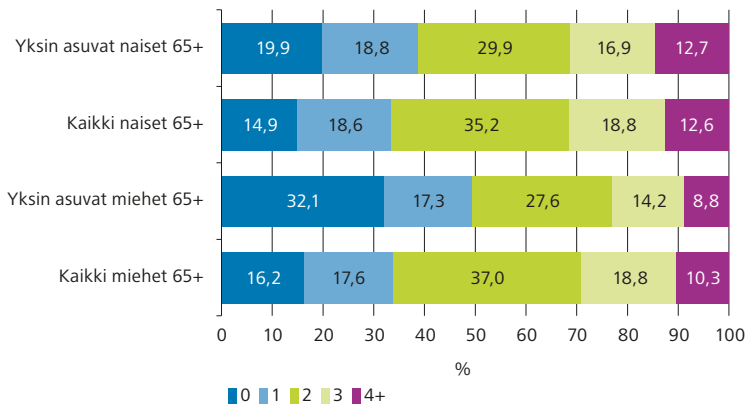
Lähde: Terveystietokeskus ja hyvinvoinnin laitos, tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi

KUVIO 2. 65 vuotta täyttäneiden siviilisäätö 2014

Sisältää myös rekisteröidyt parisuhteet, niistä eronneet ja leskeytyneet.
Lähde: Tilastokeskus, väestötilastot

KUVIO 3. 65 vuotta täyttäneiden lapsiluku 2014

Lähde: Tilastokeskus, väestötilastot

miesten joukossa on tasaisemmin eronneita, leskiä ja naimattomia. Miehistä naimattomia on 26 prosenttia, naisista 15 prosenttia. Naimattomat ovat toki voineet asua aiemmin myös avoliitossa, mikä ei ilmene siviilisäätötiedossa.

Yksin asumiseen on todennäköisimmin johtanut puolison kuolema tai ero puolisoista. Naimisissa oleva yli 65-vuotias yksin asuva on lähes kolme kertaa todennäköisemmin mies kuin nainen. Naimisissa olevat yksin asuvat ovat todennäköisesti asumuserossa olevia (tai ero viereillä), käytännön syistä puolisoistaan erillään asuvia, tai kuten ikääntyvien kohdalla yleistä, puoliso voi olla laitoshoidossa. Leskiä on yksin asuvista 65 vuotta täyttäneistä naisista yli puolet ja miehistä 31

prosenttia. Yli kolmannes yksin asuvista 65 vuotta täyttäneistä miehistä on siviilisäädyltään eronnut. Naisissa eronneita on reilu viidennes. (Kuvio 2.)

Yksin asuvat miehet naisia useammin lapsettomia

Yksin asuvien naisten ja miesten välillä on eroja lasten lukumäärissä (kuvio 3). Selvin ero on lapsettomien osuuksissa. Kaiken kaikkiaan yksin asuvista miehistä 60 prosenttia oli lapseton vuonna 2014. Lapsettomien naisten osuus oli selvästi miehiä pienempi (43 %).

Yksin asuva eläkeikäinen on useammin lapseton kuin kaikki eläkeikäiset keskimäärin. Yksin asuvista 65 vuotta

täyttäneistä naisista viidennes oli lapseton, miehistä kolmannes. Kaikista yli 65-vuotiaista lapsettomia oli 15 prosenttia naisista ja 16 prosenttia miehistä. Ero on huomattava etenkin miesten kohdalla: yksin asuva yli 65-vuotias mies oli kaksi kertaa todennäköisemmin lapseton kuin saman ikäinen mies keskimäärin.

Elisa Tiilikainen (2016) toteaa tutkimuksessaan, että ikääntyvällä lapsettomalla on tapana kohdata enemmän menetyksiä kuin uusia ihmissuhteita, sillä hänellä ei ole lapsenlapsiakaan. Lapsettoman ikääntyvän voi olla vaikea sopeutua ikääntymisen mukanaan tuomiin muutoksiin sukupolvien välisten siltojen puuttuessa.

Yksin asuvalla naisella on miestä todennäköisemmin enemmän lapsia. Yli 65-vuotiaista naisista 30 prosentilla oli vähintään kolme lasta, kun miehistä 23 prosentilla oli vastaava lapsiluku. Sukupuolella ei ole juuri merkitystä tarkasteltaessa lapsilukua kaikkien 65 vuotta täyttäneiden kohdalla.

Lapsettomat naiset asuvat Uudella maalla ja miehet Itä-Suomessa

Koko maan tasolla yksin asuvista eläkeikäisistä noin neljännes (24 %) oli lapseton vuonna 2014. Pohjois-Karjalassa lapsettomien eläkeikäisten osuus oli suurin (26 %) ja Lapissa pienin (21 %). Uudella maalla neljännes eläkeikäisistä yksin asuvista oli lapseton. Maakuntien välillä ei siis ole kovin suurta eroa lapsettomien vähintään 65-vuotiaiden yksin asuvien osuuksissa, mutta sukupuolten välillä on eroa.

MAASEUDULLA
YKSIN ASUVISTA NAISISTA
KOLMANNES ON LESKIÄ,
MIEHISTÄ ALLE
10 PROSENTTIA.

Ikääntyvillä on eniten lapsia ”turvanaan” Keski-Pohjanmaalla ja Kainuussa, jossa 39 prosentilla yksin asuvista eläkeikäisistä oli vähintään kolme lasta. Myös Lapissa (38,4 %) ja Pohjois-Pohjanmaalla (37,7 %) lähes yhtä usea ikääntynyt yksin asuva oli kolmilapsinen. Osuus ei kuitenkaan kerro sitä, missä jälkeläiset asuivat eli olivatko he oikeasti lähellä ikääntyneen tukiverkkoa.

Pohjois-Karjala on siitä mielenkiintoinen maakunta, että siellä oli suhteellisesti eniten lapsettomia, mutta myös melko suuri kolmi- tai useampilapsisten osuus, 37 prosenttia.

Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa oli suhteellisesti eniten yksilapsisia (22 %) yksin asuvia eläkeikäisiä. Yksin asuvin eläkeikäisten lapsiluku on eri alueilla samankaltainen kuin perheiden lapsiluku ylipäätään. Pohjanmaalla lapsiluku on suurin, Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa pienin.

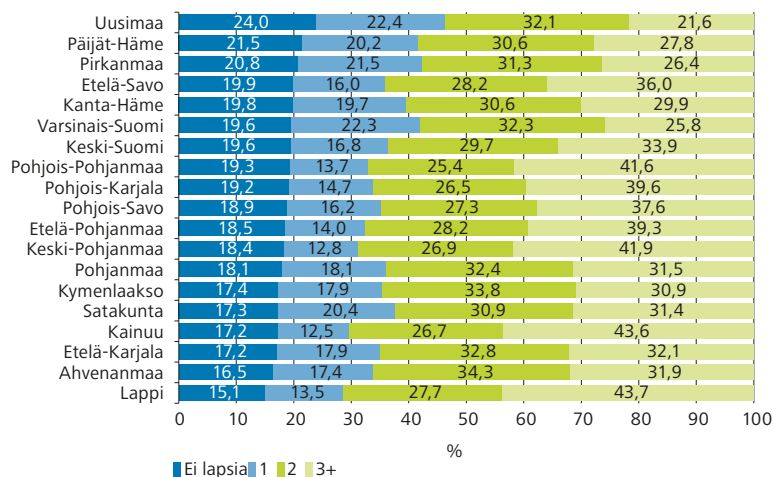
Sukupuolen mukaan tarkasteltuna erot maakuntien välillä käyvät kuitenkin ilmi. Yksin asuvista vähintään 65-vuotiaista naisista lapsettomien osuus oli Uudellamaalla suurin (24 %) ja Lapissa pienin (15 %). Lapsiluku oli suurin Lapissa (44 %), Kainuussa (44 %), Keski-Pohjanmaalla (42 %) ja Pohjois-Pohjanmaalla (42 %). (Kuvio 4.)

Miesten tilanne näyttää selvästi erilaiselta kuin naisten (kuvio 5). Lapsettomuus on tyypillistä yksin asuville eläkeikäisille miehille. Pohjois-Karjalassa ja Ahvenanmaalla yksin asuvista eläkeikäisistä miehistä peräti 40 prosenttia oli lapsettomia vuonna 2014. Kainuussa lapsettomien yksin asuvin eläkeikäisten miesten osuus oli 39 prosenttia. Uudellamaalla, jossa lapsettomien naisten osuus oli suurin, oli lapsettomia yksin asuvia yli 65-vuotiaita miehiä vähiten (29 %). Merkille pantavaa on, että lähes kauttaaltaan niissä maakunnissa, joissa on eniten lapsettomia naisia, on vähiten lapsettomia miehiä – ja päinvastoin.

Yksin asuvin eläkeikäisten naisten ja miesten siviilisäädty poikkeavat toisistaan erityisesti maaseutualueilla. Maaseudulla lapsettomista yksin asuvista miehistä yli 80 prosenttia on siviilisäädyltään naimattomia. Naisilla vastaava osuus on alle 60 prosenttia.

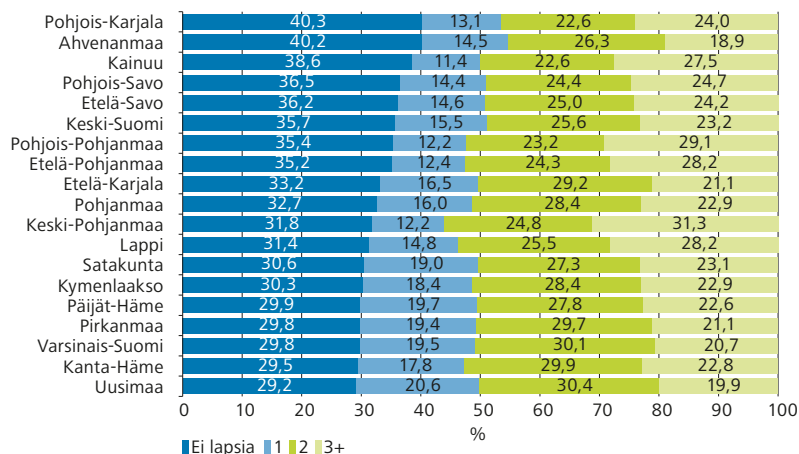
Maaseudulla yksin asuvista naisista noin kolmannes on leskiä, miehistä al-

KUVIO 4. Yksin asuvat 65 vuotta täyttäneet naiset maakunnan ja lasten lukumäärän mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, väestötilastot

KUVIO 5. Yksin asuvat 65 vuotta täyttäneet miehet maakunnan ja lasten lukumäärän mukaan 2014

Lähde: Tilastokeskus, väestötilastot

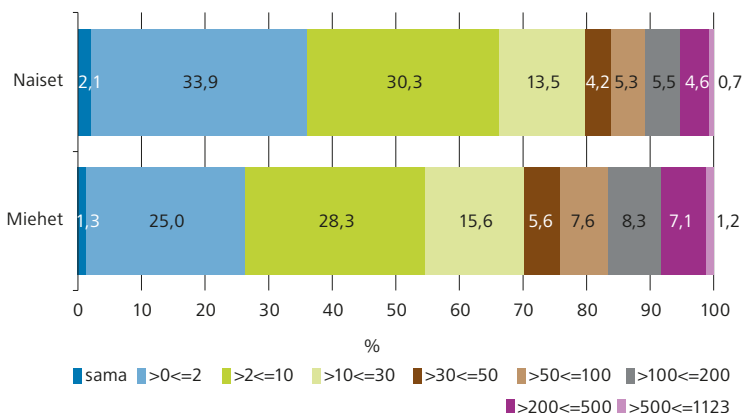
le 10 prosenttia. Kaupunkialueilla ero on samansuuntainen, mutta esimerkiksi sisemmällä kaupunkialueella naisten ja miesten osuudet ovat lähellä toisiaan. Naimisissa olevien ja eronneiden osuuksissa ei ole eroa sukupuolten välillä.

Naisten lapset asuvat lähempänä kuin miesten lapset

Vaikka yksin asuvalla ikääntyneellä olisi-kin lapsia ”turvanaan”, saattavat lapset kuitenkin asua kaukana ja olla fyysisesti ikääntyneen tavoittamattomissa. Toisaalta lasten lähellä asuminen ei ole ta-

siitä, ettei ikääntynyt isä tai äiti koe itseään yksinäiseksi (Girardin & Widmer 2015). Elisa Tiilikaisen (2016) tutkimuksen mukaan erityisesti iäkkäät ja leskeksi jääneet yksin asuvat naiset kokevat itsensä yksinäisiksi. Kuten edellä mainittiin, rekisteritiedoilla ei ole mahdollista pureutua yksinäisyyden kokemukseen, mutta niiden avulla voidaan tarkastella yksin asuvin ikääntyneiden asuinpaikkojen etäisyyttä heidän lähimpänä asuvan lapsensa asuinpaikkaan. Tutkimusten mukaan esimerkiksi lasten ikääntyneille vanhemmille tarjoama käytännön apu vähenee melko lineaarisesti asu-

KUVIO 6. Yksin asuvien 65 vuotta täyttäneiden etäisyys lähimpänä asuvaan lapseen 2014, km

Lähteet: Tilastokeskus, väestötilastot ja asuntokuntatilastot

misetäisyyden kasvaessa (Haavio-Manila ym. 2009).

Eläkeikäiset yksin asuvat naiset asuvat jonkin verran lähempänä lapsiaan kuin miehet, kun tarkastelussa on otettu huomioon etäisyys vain lähimpänä asuvaan lapseen. Ulkomailta asuvia lapsia ei tarkastelussa ole mukana.

Kolmen sukupolven yhteisasuminen on Suomessa nykyään harvinaista. Kaksi prosenttia yksin asuvista vähintään 65-vuotiaista naisista asui samassa osoitteessa eli käytännössä samassa rakennuksessa kuin heidän lähimpänä asuva lapsensa. Kyseessä voi siis olla sama kerrostalo, omakotitalo tai rivitalo. Miehillä lapsensa kanssa samassa osoitteessa asuvin osuus oli noin prosentin.

Ainakin yksi lapsista asuu useimmiten kohtalaisen lähellä ikääntynyttä, yksin asuvaa vanhempaansa. Korkeintaan kahden kilometrin päässä lähimpänä asuvasta lapsestaan asui 36 prosenttia yksin asuvista eläkeikäisistä naisista ja 26 prosenttia miehistä. Kymmenen kilometrin säteellä lapsistaan asuvin osuus oli naisilla (66 %) suurempi kuin miehillä (54 %). Tätä kauempana lapsista asuvin osuus oli miehillä naisia suurempi. Noin 15 prosenttia yksin asuvista eläkeikäisistä miehistä asui vähintään sadan kilometrin päässä lähimpänä asuvas-

ta lapsestaan, naisista noin 10 prosenttia.

Etäisyyden tarkasteleminen voi joutaa harhaan, koska välimatkat koetaan erilailla eri puolilla Suomea. Pohjois-Suomessa muutaman sadan kilometrin etäisyys ei ole matka eikä mikään, mutta etelässä se ylittää monta kuntarajaa ja koetaan jo varsin pitkäksi.

lakkäät eivät vielä hyödynnä kaikkia viestintäteknologian mahdollisuuksia

Vaikka lapset asuisivatkin fyysisesti kaukana, voivat he olla henkisesti lähellä ja läheisissä väleissä vanhempiensa kanssa. Nykyisin Skype ja muut sähköiset viestintävälineet helpottavat yhteydenpitoa etäisyydestä huolimatta, mikäli ne ovat käytettävissä ja niitä kyetään käyttämään.

Tilastokeskuksen (2015b) väestön tieto- ja viestintäteknologian käyttö -tutkimuksen mukaan vuonna 2015 internetiä oli viimeisen kolmen kuukauden aikana käyttänyt 70 prosenttia 65–74-vuotiaista ja lähes kolmannes 75–89-vuotiaista. Kuitenkin vain 14 prosenttia 65–74-vuotiaista ja 6 prosenttia 75–89-vuotiaista oli käyttänyt internetiä puheluihin tai videopuheluihin. Älypuhelimien pikaviestipalveluita ei ollut käyttänyt lähes kukaan, kun taas sähköpostia oli käyttänyt

yli puolet 65–74-vuotiaista ja lähes neljännes 75–89-vuotiaistakin.

Nuorempien keskuudessa sähköiset viestintätavat ovat huomattavasti aktiivisemmassa käytössä. Etäällä asuviin (iso) vanhempiin voisi mahdollisesti pitää tiiviimmin yhteyttä, mikäli ikääntyneet hyödyntäisivät tai osaisivat hyödyntää viestintä- ja tietotekniikan mahdollisuuksia.

Pekka Borgin (2015) alueelliseen terveys- ja hyvinvointitutkimukseen (ATH) perustuvan selvityksen mukaan ikääntyvät pitävät nuoria vähemmän yhteyttä sukulaisiinsa ja ystäviinsä, ja yhteydenpitovälineenä on etupäässä puhelin. Lähes kolmannes 65–74-vuotiaista ei pitänyt ollenkaan yhteyttä internetin välityksellä ja lähes neljännes harvemmin kuin kerran kuussa. Viikoittain yhteyttä läheisiinsä piti 65–74-vuotiaista puhelimitse kolme neljäsosaa, tapaamalla kasvokkain joka toinen ja internetin välityksellä 28 prosenttia. Yksinasuvista 65–74-vuotiaista 73 prosentilla oli kotona nettiyhteys ja sitä vanhemmistakin joka kolmannella.

NYKYISIN SKYPE JA MUUT SÄHKÖISET VIESTINTÄVÄLINEET HELPOTTAVAT YHTEYDENPITOA.

Yksin asumista syytä tutkia edelleen sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta

Vaikka ikääntyneet yksin asuvat ovat useimmiten menettäneet puolisonsa eron tai kuoleman seurauksena, on naimattomuus yleistä etenkin miehille. Yksin asuva yli 65-vuotias on keskimääräistä useammin lapseton, ja lapsettomuus on huomattavasti yleisempää yksin asuvien miesten kuin naisten joukossa. Sukupuolten välinen ero korostuu etenkin maaseudulla.

Johtopäätösten tekeminen rekisteritietojen pohjalta antaa yksin asuvista yhdenlaisen kuvan. On kuitenkin mahdollista tehdä pitkälle meneviä päätelmiä ihmisten asumisjärjestelyiden, siviilisäätytiedon ja lasten lukumäärän perusteella, vaikka jotain ne toki kertovatkin. Rekisteritietojen rinnalle tarvitaan kyselytutkimuksia, joiden avulla saadaan tietoa ihmisten omista kokemuksista ja käytännön järjestelyistä, jotka saattavat olla kovinkin erilaiset kuin rekisteri näyttää.

Jatkossa on tärkeää tarkastella myös keski-ikäisten yksin asuvien etävanhempien etäisyyttä lapsiinsa. Edellisen kerran tätä tarkasteltiin Suomalainen lapsi -julkaisussa vuonna 2007. Asia on tärkeä sukupuolten tasa-arvon ja erityisesti etäisen näkökulmasta. Tarkastelu toisi tietoa myös vanhemmuuden arjen haasteista eroperheiden osalta. Ainakin tilapäinen yksin asuminen on tyypillistä miehille eron jälkeen. Asiaa on toki hyvä tarkastella laajemminkin kuin vain yksin asuvien etävanhempien osalta, mutta erityisesti yksin asuvien tarkastelu on mielestämme tärkeää, varsinkin, kun mietitään syrjäytymisvaarassa olevia miehiä. Syytä on myös muistaa, että osa etävanhemmista ei ole koskaan asunut lapsensa kanssa. ■

Marjut Pietiläinen on erikoistutkija ja Laura Asikainen on korkeakouluharjoittelija Tilastokeskuksen väestö- ja elinolotilastot-yksikössä.

Lähteet:

Berg, Stig & Mellström, Dan & Persson, Göran & Svanborg, Alvar 1981. Loneliness in the Swedish aged. *Journal of Gerontology* 36:3, 342-349. <http://geronj.oxfordjournals.org/content/36/3/342.abstract>.

Borg, Pekka 2015. Yksinasuvien helsinkiläisten kokema hyvinvointi. *Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia* 2015:3. http://www.hel.fi/hel2/Tietokeskus/julkaisut/pdf/15_06_17_Tutkimuksia_3_Borg.pdf.

Borg, Pekka & Keskinen, Vesa 2016. *Yksin, yksilö, yksinelävä? Teoksessa: Jenni Väliniemi-Laurson & Pekka Borg & Vesa Keskinen (toim.) Yksin kaupungissa. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.* http://www.hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/16_04_25_Yksin_kaupungissa_ValiniemiLaurson_Borg_Keskinen.pdf.

Essex, Marilyn & Nam, Sunghie (1987) Marital status and loneliness among elderly women: the differential importance of close family and friends. *Journal of Marriage and Family* 49: 93–106.

Girardin, Myriam & Widmer, Eric 2015. Lay definitions of family and social capital in later life. *Journal of Personal Relationships* 22(4).

Haavio-Mannila, Elina & Majamaa, Karoliina & Tanskanen, Antti & Hämäläinen, Hans & Karisto, Antti & Rotkirch, Anna & Roos, JP 2009. Sukupolvien ketju. Suuret ikäluokat ja sukupolvien välinen vuorovaikutus Suomessa. *Sosiaali- ja terveysturvan tutkimuksia* 107. Helsinki: Kela. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/14965/Tutkimuksia107.pdf?sequence=3>.

McInnis, Gloria & White, Jane 2001. A Phenomenological exploration of Loneliness in the older adult. *Archives of psychiatric nursing* 15:3. [http://www.psychiatricnursing.org/article/S0883-9417\(01\)48096-4/fulltext](http://www.psychiatricnursing.org/article/S0883-9417(01)48096-4/fulltext).

Nikander, Timo & Pietiläinen, Marjut 2015. Kaupunkialueet vetävät nuoria asumaan yksin. *Tieto&trendit – talous ja hyvinvointikatsaus* 5/2015. <http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/149/>.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilastotietoja suomalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista. Sotkanet. <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko?indicator=szY00gcA&region=szZ3tTbRM4w3sjYHk8Z6htZG-QA=&year=sy4rAwA=&gender=m;f;t>.

Tiilikainen, Elisa 2016. Yksinäisyys ja elämänkulku: Laadullinen seurantatutkimus ikääntyvien yksinäisyydestä. *Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja* 4. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Tijhuis, Marja & de Jong Gierveld, Jenny & Feskens, Edith & Kromhout, Daan 1999. Changes in and factors related to loneliness in older men. *The Zutphen Elderly Study. Age and Ageing* 28. <http://ageing.oxfordjournals.org/content/28/5/491.full.pdf>.

Tilastokeskus 2014. Ajankäyttötutkimus 2009. Yhdessäoloaika. http://www.stat.fi/til/akay/2009/06/akay_2009_06_2014-02-06_tie_001_fi.html

Tilastokeskus 2015a Asunnot ja asuinolot. http://www.stat.fi/til/asas/2015/asas_2015_2016-05-24_tie_001_fi.html.

Tilastokeskus 2015b. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2015. *Tiede, teknologia ja tietoyhteiskunta* 2015. http://tilastokeskus.fi/til/sutivi/2015/sutivi_2015_2015-11-26_fi.pdf.

Kirja *Talous kasvun jälkeen* kyseenalaistaa vallitsevan näkemyksen, jonka mukaan talouskasvu aikaansaa ihmisille nykyistä parempaa elämää ja todellista hyvinvointia. Kirjassa esitellään vaihtoehtoisia toiminta- ja ajattelumalleja talouden ja yhteiskunnan järjestämiselle, jossa hyvinvointia voitaisiin tuottaa ilman talouskasvua. Kirjoittajat peräänkuuluttavat myös politiikan lähtökohdaksi bruttokansantuotteen (bkt) kasvun sijasta kestäväää hyvinvointia, joka olisi kytköksissä ihmisten arkeen ja luontoon.

Kirjoittajat muistuttavat, että monella taholla, myös taloustieteilijöiden keskuudessa, on tunnustettu bkt:n rajoittuneisuus mitata hyvinvointia. Bkt-laskelmiin otetaan mukaan tietyn maan talousalueella tapahtuva tavaroiden, palveluiden ja niiden yhdistelmien tuotanto. Tuloa luodaan tuotannon tekijöiden luovutuksesta tuotannon käyttöön.

Bkt:hen ei sisälly palkatonta kotityötä, vapaaehtoistyön palveluita tai muuta rahatalouden ulkopuolista lahjataloutta, luonnon tai omaisuuden kulumisen menetystä eikä luonnon ilmaishyödykkeitä (ilma, vesi, maa). Se ei kerro mitään tulonjaosta eikä mittaa varallisuutta. Bkt ei myöskään erottele hyödyllistä ja haitallista tuotantoa. Bkt:n rinnalle onkin viime aikoina kehitetty vaihtoehtoisia, esimerkiksi tuloeroja, kotitaloustuotantoa tai ympäristön tilaa huomioon ottavia mittareita.

Kirjan kirjoittajat ovat liiketalous- ja yhteiskuntatieteilijöitä, jotka ovat tutkineet kestäväää taloutta, vastuullista ja kestäväää liiketoimintaa sekä hyvinvointia. Talouskasvua vastaan he argumentoivat ekologisin, sosiaalisin ja kulttuurisin perustein. Kirjan vaihtoehtoisia ajattelutapoja edustavat degrowth-filosofia, jälkekeynesiläisyys sekä ekologinen, institutionaalinen ja feministinen taloustiede. Lukijaa ei rasiteta taloustieteellisillä kaavoilla eikä kansantalouden tilinpidon laskelmissa, vaan kirjoittajat esittelevät sanallisesti vaihtoehtoisen talouden perusteita ja erilaisia toimintatapoja.

Kirjassa talous halutaan nähdä ekologisesti kestäväänä ja sosiaalisesti oikeudenmukaisena systeeminä. Talouden kokonaiskuva visualisoidaan Riane Eislerin ajatteluun tukeutuen palapelinä, jonka yläreunassa ovat toisiinsa liittyneinä markkinatalous ja julkinen talous. Niiden alle kiinnittyneinä ovat palkaton yhteisötalous ja laitton talous, joiden alapuolella ovat kotitalous ja luonnontalous.

Kirjoittajien itse kehittämässä jäsenyyksessä talous jaetaan hyvinvointia tuottaviin ydintalouteen, paikallistalouteen ja globaalitalouteen, joita erottelevat toisistaan poikkeavat toimintaperiaatteet, tavoitteet ja toimijat. Ydintalous perustuu kotitalouksissa ja lähiyhteisöissä tuotetulle hoi-valle ja ihmisten väliselle avunannolle. Paikallistalouksissa lähiyhteisön tarpeita tyydyttävät puolestaan kunnat ja kolmannen sektorin toimijat. Globaalitalous perustuu kirjoittajien mukaan kilpailulle ja voitontavoittelulle, jossa pörssiyritykset tuottavat massakulutustavaroita ja ylellisyshyödykkeitä. Kasvua tuottava globaalitalous kuvataan dominoivana, tilaa muilta talouden muodoilta vievänä. Ydintalous ja paikallistalous tuottaisivat kirjoittajien mukaan varmimmin todellista hyvinvointia ihmisille. Näiden osana on kuitenkin jäädä näkymättömiksi ja kärsiä heikosta yhteiskunnallisesta tunnustuksesta.

Talouksien erittelyä lukiessa ärsyyntynin jonkin verran kaksijakoisesta hyvä – paha-asetelmas-ta. Globaalitalouden myönteiset vaikutukset kuitataan yhdellä kappaleella. Paikallistaloudet sen sijaan kuvataan ideaalina, jossa ihmiset ovat onnellisia. Ydintalouden perinteistä toimintaa on siirtynyt globaalitalouden hoidettavaksi siirryttäessä omavaraistuotannosta markkinahyödykkeiden hankintaan julkiselta sektorilta tai yksityisiltä yrityksiltä. Tässä kirjoittajat olisivat voineet viitata Kuluttajatutkimuskeskuksen ja Tilastokeskuksen kotitaloustuotantoa koskevaan selvitykseen, jolla olisi voitu osoittaa tämän toiminnan rahallinen arvo.

Kirjoittajat käyvät läpi talouden keskeiset käsitteet – talous, työ, raha, arvo, vauraus, tuottaja, kuluttaja, tuotannon tekijä, tuottavuus, tehokkuus, taloudellisuus, teknologia – ja niiden väliset riippuvuudet perinteistä tulkintaa laaja-alaisemmin kes-

MARIA JOUTSENVIRTA, TUULI HIRVILAMMI, MARKO ULVILA & KRISTOFFER WILÉN. TALOUS KASVUN JÄLKEEN. HELSINKI: GAUDEAMUS 2016.

Muutosta talousajatteluun

tävän hyvinvoinnin viitekehyksessä. Kuitenkaan talouskasvu-käsitettä kirjassa ei määritellä uudelleen.

Kirja purkaa kahdeksan kasvutalouden myyttiä, joille kirjoittajien mukaan ei löydy ekologia, sosiaalisia eikä taloudellisia perusteluita kriittisestä tutkimustiedosta. Näiden myyttien esitetään olevan osa kulttuuriamme ja ohjaavan käytännön politiikkaa, päättäjiä ja asiantuntijoita. Tämän näkemyksen mukaan muutoksen aikaansaamisessa paljon julkisuudessaakin esiintyvistä talousviisaista ei ole apua, ja heitä kirjassa jonkin verran kritisoidaan.

Kirjoittajat hyökkäävät myyttejä vastaan tarkastelemalla talouden, hyvinvoinnin ja ympäristön moniulotteisia ja -mutkaisia kytköksiä. Tässä tarkastelussa ei ole sinänsä mitään uutta luettavaa. Myyttien alas ampumisessa esiintyy jonkin verran moralisointia. Esimerkiksi velkavetoinen talouskasvu nähdään kerskakulutuksena ja sosiaalisen statuksen kohottamiseen tähtäävänä kulutuksena, joka ei edistä hyvinvointia. Kuten hyvin tiedetään, kotitalouksien velkaantuminen johtuu pääosin suurista asuntolainoista, jotka ovat seurausta vuokra-asuntojen vähäisestä tarjonnasta ja asumisen kalleudesta erityisesti suurissa kaupungeissa.

Kirjassa määritellään valtavirtatalouspolitiikka poikkeavasti ekologisen kestävyuden, kestävästi hyvinvoinnin ja talouden kokonaiskuvan näkökulmista talouden keskeiset tuotannontekijät: energia ja luonnonvarat, teknologia, työ, aika sekä raha. Kirjoittajat näkevät tuotannontekijöiden perinteistä tapaa monipuolisemman määrittelyn auttavan kehittämään nykyistä parempia taloudellisen menestyksen mittareita. Tässä ehdotettuja toimenpiteitä ovat mm. ekologisesti kestävä talo-

uteen siirtyminen, palkkatyöajan lyhentäminen, työn monimuotoistuminen, ydin- ja paikallistalouksien toiminnan kehittäminen, kumppanuuteen perustuva palvelutoiminta sekä perustulo.

Kirjan neljäs luku esittelee konkreettisia ratkaisuja ekologisesti kestävä talouden toteuttamiseen. Näitä ratkaisuja ovat päästöjen rajoittaminen, energiankäytön vähentäminen, materiaalijalanjäljen pienentäminen ja luonnon itseisarvon turvaaminen. Luvussa 5 esitellään puolestaan uudenlaisia työn ja toimeentulon muotoja ja luvussa 6 kestäväällä tavalla organisoitua ihmisten välistä vaihdantaa. Koska jakamistalous on tänä päivänä jo niin yleistä, olisi sen esittelyä odottanut olevan kirjassa monipuolisemminkin ja laajemmin. Luvussa 7 esitellään uudenlaisia talouden käytäntöjä käyttäytymisen muuttamiseksi ja talouskasvusta riippuvuuden vähentämiseksi. Muutoksen mahdollistajana nähdään politiikan muuttuminen ja mielikuvituksen vapauttaminen.

Itse uskon talouskasvun tuottamaan hyvään, vaikka toki ymmärrän myös sen kielteiset seuraukset. Nythän olemme kehittyneissä maissa eläneet jo jonkin aikaa hitaan talouskasvun aikaa, ja tästä on ennustettu tulevan kenties pysyvä olotila. Johtuuko tämä kehitys suhdanteista vai poliittisista valinnoista? Talous ilman kasvua on mielestäni idealistinen utopia, jossa ihmisten ajatellaan voivan nauttia hyvästä elämästä. En voi uskoa siihen, että hyvinvointi, työllisyys ja ekologisesti kestävä yhteiskunta olisi mahdollista ilman talouskasvua. Jos muutosta halutaan, niin miten se saadaan aikaiseksi ja koskemaan kaikkia kansakuntia, talouksia, päättäjiä, yrityksiä ja kansalaisia? Kirjassa tuotiin hyvin esille erilaisten ilmiöiden väliset riippuvuudet, mutta nämä vaikeuttavat muutoksen mahdollisuutta.

Koska toimintaympäristö muuttuu, on selvää, että yhteiskunnallisten ilmiöiden tarkasteluun tarvitaan rakentavaa kritiikkiä sekä uudenlaisia lähestymis- ja ajattelutapoja. En kuitenkaan hyväksy joko-tai -asetelmia, vaan mieluummin sekä-että. Monet kirjassa esitetyistä käytännöistä paikallisella tasolla voitaisiin hyvin saada toimimaan, ja niihin voitaisiin kenties valjastaa mukaan myös liiketoimintaa, joka aikaansaisi talouskasvua. Kirjassa esitetyt muutokset, kuten jakamistalous, kohutuullistaminen, työn osa-aikaistaminen, mainonnan sääntely, etenevät vähittäin alhaalta ylöspäin. Kirjan kirjoittajat peräänkuuluttavat mielenkumousta, jossa vapaudutaan vanhoista uskomuksista ja sisäistetään uutta tietoa. Siitä muutos alkaa. ■

ANU RAIJAS

Kirjoittaja on tutkimuspäällikkö Kilpailu- ja kuluttajavirastossa.

TUOTANNONTEKIJÖIDEN
MONIPUOLISEMPI MÄÄRITTELY
AUTTAA KEHITTÄMÄÄN
NYKYISTÄ PAREMPIA
TALOUDELLISEN MENESTYKSEN
MITTAREITA.

JUKKA KORTTI. MEDIAHISTORIA. VIESTINNÄN MERKITYKSIÄ JA MUODONMUUTOKSIA PUHEESTA BITTEIHIN
TIETOLIPAS 250. HELSINKI: SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURA 2016. 385 S.

Hyvä kirja median historiasta

Jukka Kortin kirja mediahistoriasta on kattava ja runsas katsaus viestinnän ja median kehitykseen ja sen tiimoilta käytyyn keskusteluun. Kirja soveltuu parhaiten oppikirjaksi, mutta sitä voi käyttää myös esimerkiksi hakuteoksena, sillä kirjan lähdeluettelo on 31 sivua pitkä ja henkilöindeksissä nelisensataa nimeä.

Kirjan rakenneidea on miellyttävä: varsinaisten historiallukujen väliin on sijoitettu teemalukuja, joissa käydään läpi viimeaikaisia yhteiskuntatieteellisiä keskusteluja viestinnän ja median merkityksestä. Jos on kiinnostunut historiasta, voi käydä läpi vain historialuvut. Jos taas on kiinnostunut ajankohtaisista keskusteluteemoista tai joistakin tietyistä teemoista, voi valita luettavakseen mieluisat teemaluvut.

Kussakin historialluvussa on lisäksi oma Suomea käsittelevä jaksansa.

Historian ja teemojen lisäksi teoksessa on kaksi lähinnä metodologiseksi luonnehdittavaa lukua: esipuhe "Lähestymistapoja mediahistoriaan" ja epilogi "Media ja historia". Lisäksi historia ja teemaluvut kootaan yhteen luvussa "Median kulttuurisia merkityksiä historiassa".

Hahmottaessaan johdannossa mediahistorian lähestymistapoja, Kortti nostaa esille kaksi erilaista tapaa analysoida median kehitystä. Kysymys kuuluu, onko media kehittynyt evoluution vai revolutioiden kautta. Kirjoittajan mielestä puhe revolutioista kaipaava kontekstointia: liian usein median päiväkohtaiset muodit tai uudistukset julistetaan vallankumouksiksi.

Kyse on kuitenkin vain siitä, minkä nimen annamme muutokselle. Kortti osoittaa että kyseessä on teoreettinen valinta, joka suuntaa tutkijan ja lukijan katsetta. Oman valintansa mukaisesti hän kaivaa kirjan historiaosuudessa esiin todistusaineistoa siitä, että monet uusina koetut ilmiöt ovatkin vain jo aiemmin tehdyn uusia, toki näytävämpiä ja mittavampia, versioita. Kirjan esitys-

tä pelkistäen median ratkaiseva vallankumous tapahtui, kun otettiin käyttöön lennätin ja puhelin ja miksei myös elokuva ja radio. Sen jälkeen kehitys on toistanut jo aiemmin esiintyneitä ratkaisuja aina vain laajemmassa mitassa tai yhdistellen eri muotoja. Tällainen "ei uutta auringon alla"-näkemys sopii hyvin historian kirjoitukseen.

Samalla kuitenkin lukija jää pohtimaan, eikö tuollaisella ajattelutavalla jää huomaamatta esimerkiksi internetin aikaansaamat median tuotantotapaa, kulutustapaa ja instituutiorakennetta samanaikaisesti mullistavat muutokset, joissa määrä muuttuu laaduksi. Tätä kirjoitettaessa on maailmalle juuri levinnyt Pokemon Go -peli, joka ei tarvinnut huippusuosiotaan kuin muutaman viikon. Jos tämä ei ole median vallankumouksellista muutosta, niin mitä sitten?

Historian kuvaus on saatu tiivistettyä mukavan mittaiseksi, mikä ei ole aivan helppoa kun kohteena on niinkin paljon kytkentöjä omaava asia kuin media ja viestintä. Myös kuvauksen rajauskriteerit vaikuttavat onnistuneilta, sillä kehityksestä saa hyvän kuvan.

Historiaa kuvaavia lukuja on neljä. Ensimmäinen kuvaa viestintää sähköisen viestinnän ensiaskeleihin saakka eli 1800-luvun puoliväliin saakka. Mukana on havaintoja puheeseen, käsin kirjoittamiseen ja kirjapainotaitoon pohjautuneesta viestintäkulttuurista. Pääpaino on tietenkin lehdistön kehityksen käsittelyssä.

Toisen luvun otsikko on "Uuden median syntä". Kortin käsittelyssä uutta mediaa edustavat lennätin, puhelin, äänilevy ja elokuva teknisinä ratkaisuuina. Kolmas luku omistautuu massamedian kehitykselle, kun alun perin suppeita ryhmiä palvelleet mediat saavat yhä laajemman seuraajakunnan. Lehdistö kehittyi suurten joukkojen mediaksi jo 1800-luvulla. Sen rinnalle nousevat 1900-luvun alussa radio ja elokuva. Lukijoiden, kuuntelijoiden ja katselijoiden hankinnasta tulee

toiminnan keskeinen tavoite. Näin syntynyt yleisö oli pian myös houkutteleva kohde mainonnalle ja poliittiselle vaikuttamiselle.

Viimeinen historialuku kohdistaa huomionsa televisioon ja internetiin. Luvun otsikko on ”Maailmankylässä”, mikä viittaa siihen, että viestintä on 1900-luvun lopulta lähtien muokkautunut koko maailman kattavaksi rakenteeksi, jossa kansainväliset suuryritykset hallitsevat kenttää. Luku jää hienan ohueksi median viimeisten vuosikymmenten kehityksen osalta. Se on tietenkin ymmärrettävää ja hyväksyttävää, koska tekninen kehitys seurannaisvaikutuksineen etenee hyvin odottamattomasti.

LEHDISTÖN ON SANOTTU KEHITTÄNEEN KAHVILOISSA TAPAHTUNEEN JULKISEN KESKUSTELUN KOKO YHTEISKUNNAN KATTAVAKSI JULKISUUDEKSI.

Historialliset jaksotukset ovat aina sopimuksenvaraisia luokituksia, joiden arvo määrittynyt siitä, mitä halutaan kertoa. Minusta Kortin jaksotus tuo esiin median kehityslogiikan kannalta olennaisia siirtymiä. Kun kehityksen alussa teknisten välineiden kehittyminen oli keskeistä, niin ajan myötä painopiste siirtyi ensin yleisöjen maksimointiin ja sitten yritys- ja jakeluverkostojen hallintaan monopolististen julkisten ja yksityisten suuryritysten kilpailussa.

Kortti korostaa, että median kehitys on aina ollut riippuvaista sekä poliittisista että taloudellisista tekijöistä. Tekniset keksinnöt sinänsä eivät ole luoneet viestintäinstituutioita. Aina on tarvittu poliittisia mahdollisuuksia toiminnan pyörittämiseen ja ajan saatossa aina vaan enemmän on merkinnyt myös se, miten median toimintaa voidaan rahoittaa.

Poliittiset mahdollisuudet median kehitykselle alkoivat toteutua porvariston saadessa vaikutusvaltaa kansallisvaltioissa. Taloudellinen kehitys taas on korostunut median kehittyessä kapitalistiseksi yrityssektoriksi, jossa ansaintalogiikka pohjautuu yleisöltä ja mainostajilta saataviin tuloihin ja jossa yritykset vaihtavat sujuvasti omistajaa ilman, että tuotteiden sisältö sanottavasti hidastaa rakennemuutoksia.

Ensimmäisessä teemaluvussa, lehdistön kehitymisestä kertovan historian jälkeen, Kortti käsittelee median suhdetta demokratiaan ja julkisuuteen. Juuri lehdistön on sanottu kehittäneen kahviloissa tapahtuneen julkisen keskustelun ko-

ko yhteiskunnan kattavaksi julkisuudeksi, jossa politiikkaa arvioitiin ja arvosteltiin. Luku selvittää onnistuneesti median alkuaikojen kehityksen olennaisia piirteitä ja poliittisia reunaehjoja.

Toinen teemaluku käsittelee median suhdetta modernisaatioon, nationalismiin ja globalisaatioon. Luku kertoo eri tahoilla käytyä keskustelua em. asioista. Laveat käsitteet ovat synnyttäneet laveaa keskustelua, eikä Kortti oikein saa siitä tiivistettyä oivalluksia, jotka avaisivat nimenomaan median roolia näissä prosesseissa. Tarkastelun kohteen rajaaminen ja tarkastelun syventäminen olisi tehnyt luvulle hyvää.

Massamedian syntymiseen liittyvä teemaluku on otsikoitu ”Media, talous ja politiikka”. Tämä erittely liittyy selkeästi edeltäneen historian kuvauksen aihepiiriin ja kaiken kaikkiaan Kortti täyttää lavean otsikon luomat odotukset hyvin. Olisin tosin toivonut joidenkin asioiden tulleen jo käsitelyyn varsinaisen historiikin puolella. Natsien ja Neuvostoliiton propagandakäytännöistä puhutaan vasta tässä teemaluvussa, vaikka ne ovat olennainen osa massaviestinnän historiaa. Hyvä kuitenkin, että tulevat esille. Niillä on ajankohtaisuutta taas.

Viimeinen teemaluvusta, otsikolla ”Media ja arki”, käy läpi yhteiskuntatutkimuksen viimeaikaisia muotiteemoja. Arjen ja siihen liittyvien elämäntapojen käsittely on sosiologisessa tutkimuksessa ollut todella laajaa ja medioituminen on ollut yksi keskeinen elementti tässä genressä. Lavean keskustelun tiivistäminen on kovin hankalaa, mutta olin silti vähän pettynyt luvun antiin. Kirjoittaja tuo kyllä esille mielenkiintoisia yksityiskohtia, mutta juoni jää hahmottomatta. Jälleen kerran näkökulman voimakkaampi rajaaminen olisi varmasti parantanut tulosta.

Yhteenvetoluvussa Kortti käsittelee median ja historian suhdetta – toisaalta historiaa median sisällön lähteenä, toisaalta mediaa historian tekijänä. Media on muistiväline ja siksi myös maailmankuvan muokkaaja. Lukuun sisältyy myös kiinnostava jakso mediaan liitettyistä utopioista ja dystopioista.

Epilogi mediasta ja historiasta kertoo lyhyesti median kehitykseen vaikuttavia tekijöitä ja median vaikutuksia muuhun yhteiskuntaan. Esillä on mm. termi medioituminen, jonka käsittely olisi ollut perusteltua jo siinä luvussa, jossa käsiteltiin median ja arjen suhteita. Siitä olisi ehkä saanut aikaiseksi sen lukuun kaipaamani juonen.

Kaiken kaikkiaan kirjan tekijä osoittaa vakuuttavasti laajan lukeneisuutensa ja osaamisensa. Kirja on yksityiskohdissaan rikas ja ajatuksissaan antoisa. ■

JUSSI MELKAS

Kirjoittaja on Tilastokeskuksen entinen tiedotuspäällikkö ja tietopalvelujohtaja.

Teollisuus on pirstynyt

Koko teollisuuden työpäiväkorjattu tuotanto oli heinäkuussa 6,6 prosenttia suurempi kuin vuoden 2015 heinäkuussa. Tammi–heinäkuussa työpäiväkorjattu teollisuustuotanto kasvoi 1,8 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna. Teollisuustuotanto on kasvanut huhtikuusta alkaen.

Kausitasoitettu tuotanto kasvoi heinä- ja kesäkuussa 1,3 prosenttia edellisiin kuukausiin verrattuna. Toukokuussa kausitasoitettu tuotanto kasvoi 0,1 prosenttia huhtikuuhun verrattuna.

Päätoimialoista tuotanto kasvoi heinäkuussa eniten kaivostoiminnassa, 115,3 prosenttia. Kasvu tulee suurelta osin turvetuotannosta, jota vauhdittivat suotuisat sääolot. Metalliteollisuuden tuotanto kasvoi heinäkuussa 9,9 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna.

Kemianteollisuuden tuotanto kasvoi 4,8 prosenttia vuoden takaiseen verrattuna, elintarvi-

keteollisuuden tuotanto 3,8 prosenttia. Heinäkuussa päätoimialoista tuotanto väheni ainoastaan sähkön tuotannossa, 6,2 prosenttia.

Tilaukset edelleen laskussa

Teollisuuden uusien tilausten arvo oli heinäkuussa 4,3 prosenttia pienempi kuin vuotta aikaisemmin. Tilaukset ovat laskeneet yhtäjaksoisesti yksitoista kuukautta. Tammi–heinäkuun aikana tilaukset laskivat 11,5 prosenttia vuodentakaisesta.

Yritykset saivat heinäkuussa uusia tilauksia vuodentakaisesta vähemmän kaikilla teollisuuden toimialoilla. Metalliteollisuudessa tilaukset laskivat vuodentakaisesta 1,3 prosenttia ja kemianteollisuudessa 7,3 prosenttia. Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistuksen toimialalla tilaukset laskivat edellisestä vuodesta 8,3 prosenttia ja tekstiiliteollisuudessa 13,0 prosenttia.

Lähteet: Tilastokeskus, teollisuustuotannon volyyymi-indeksi 2016, heinäkuu; teollisuuden uudet tilaukset 2016, heinäkuu

Palveluiden vienti väheni

Palveluiden vienti väheni vuoden 2016 toisella neljänneksellä. Palveluita vietiin 5,2 miljardin euron arvosta palveluiden tuonin ollessa 6,0 miljardia euroa. Palveluiden vienti väheni toisella neljänneksellä 3,5 prosenttia vuodentakaiseen verrattuna, tuonti väheni 1,4 prosenttia.

Vuonna 2015 palvelujen vienti kasvoi yli kahdella miljardilla eurolla edellisvuoteen verrattuna.

Palveluiden viennin arvosta suurin osa tulee edelleen televiestintä-, tietotekniikka- ja tietopalveluista. Niiden vienti laski yli 14 prosenttia vuoden 2016 toisella neljänneksellä edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Samalla niiden osuus palveluviennistä laski lähes neljä prosenttiyksikköä.

Palveluiden viennin laskua kuitenkin pienensi muualla luokittelemattomien rojaltien ja lisenssimaksujen viennin arvon nousu kolmanneksella vastaavalla ajanjaksolla. Niiden osuus palveluviennistä kasvoi lähes kolme prosenttiyksikköä.

Tuotannon suhdannekuvaaja*

	Helmik.	Maalisk.	Huhtik.	Toukok.	Kesäk.	Heinä.
2016						
Muutos edell. kk-sta, kausitasoitettu, ja työpäiväkorjattu, %	0,3	0,1	-0,3	0,1	0,6	0,5
Muutos edell. kk-sta, trendi, %	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1
Vuosi muutos, alkuperäinen, %	1,5	-0,8	0,7	1,8	0,2	-1,2
Vuosi muutos, työpäiväkorjattu, %	0,6	0,2	-0,5	0,0	0,7	1,5

* Tilaston nimi oli aikaisemmin Kokonaistuotannon kuukausikuvaaja.

Kansantalous

TOL 2008	Volyymin muutos edellisestä vuodesta, %					
	2015*		2016*			
	2. nelj.	3. nelj.	4. nelj.	1. nelj.	2. nelj.	
Huoltotase						
Bkt markkinahintaan	0,6	0,1	0,6	1,2	0,4	
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	-3,6	0,8	5,3	-1,9	7,1	
Kokonaistarjonta	-0,6	0,1	1,9	0,1	2,7	
Tavaroiden ja palvelujen vienti	-0,2	-3,5	1,6	-1,3	1,6	
Kulutusmenot	0,7	0,8	2,0	0,9	1,8	
julkiset	-0,2	-0,3	1,6	-0,3	0,5	
yksityiset	1,2	1,3	2,0	1,5	2,4	
Investoinnit	0,0	-0,7	2,3	1,4	6,4	
julkiset	-6,7	-6,1	-3,6	-0,1	3,1	
yksityiset	1,8	0,5	3,9	1,9	7,1	
Kokonaiskysyntä **	0,4	-0,4	2,5	-0,2	1,8	
Toimialojen arvonlisäykset						
Maa-, metsä- ja kalatalous	1,2	0,5	1,8	-0,6	1,5	
Koko teollisuus	-1,5	-3,8	-2,6	-1,1	-0,2	
Rakentaminen	0,2	2,4	3,7	5,8	4,3	
Kauppa	-0,7	1,1	2,9	3,7	3,8	
Kuljetus ja varastointi	-2,4	-2,3	-1,8	-4,2	-3,0	
Kiinteistöalan toiminta	1,2	2,1	2,2	0,8	0,1	

* Ennakkotieto (kausitasoitettu ja työpäiväkorj. sarja)

** Pl. tilastollinen ero

Teollisuustuotannon volyyymi-indeksi

TOL 2008	Kausitasoitettu Heinäk. 2016/ Kesäk. 2016*	Työpäiväkorjattu Heinäkuu 2016/ Heinäkuu 2015
<i>Volyymin muutos, %</i>		
Koko teollisuus (B,C,D,E)	1,3	6,6
Kaivostoiminta ja louhinta (B)	-24,5	115,3
Teollisuus (C)	1,5	7,0
Elintarvikkeiden valmistus	-0,2	2,9
Juomien valmistus	4,6	7,8
Sahatavaran ja puu- ja korkkituotteiden valmistus	1,6	1,9
Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	0,2	-0,6
Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	2,4	2,7
Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	0,5	4,1
Metallien jalostus	4,3	13,2
Metallituotteiden valmistus (pl. koneet ja laitteet)	7,4	18,5
Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	-5,9	5,4
Huonekalujen valmistus	3,6	16,0
Sähkö-, kaasu- ja lämpö- ja ilmastointihuolto (D)	3,3	-6,2
Vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto (E)	2,3	-6,5
Käyttötarkoituserät		
Raaka-aineet ja tuotantohyödykkeet	0,4	5,1
Investointitavarat	1,2	11,7
Kestokulutustavarat	3,1	10,6
Muut kulutustavarat	3,9	11,5
Erikoisindeksi		
Elintarviketeollisuus	0,4	3,8
Metsäteollisuus	0,8	0,7
Kemianteollisuus	0,5	4,8
Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	4,9	10,4
Kone- ja metallituoteteollisuus	0,0	8,5

* Ennakkotieto

Myös yritysten ja liikkeenjohdon konsultointipalvelut sekä kuljetusten vienti kasvoivat rakentamisen ja projektitoimitusten laskiessa.

Myös tavaravienti laskussa

Tavaroiden ja palveluiden yhteenlaskettu tuonti kasvoi ja vienti laski kolme prosenttia vuoden 2016 toisella neljänneksellä edellisvuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Kokonaistuonnin kasvun selittää Tullin mukaisen tavaratuonnin viiden prosentin kasvu.

Tullin mukainen tavaravienti laski samankaltaisesti palveluiden kanssa, eli neljä prosenttia. Väilykaupan ja valmistuttamisen huomattava kasvu kuitenkin pienensi tavaroiden ja palveluiden kokonaisviennin laskun mainittuun kolmeen prosenttiin.

Lähde: Tilastokeskus, tavaroiden ja palveluiden ulkomaankauppa 2016

Rakentamista luvassa

Rakennuslupia myönnettiin huhti-kesäkuussa 12,9 miljoonalle kuutiometrille, mikä on lähes viidenneksena enemmän kuin vuotta aiemmin. Kasvuun vaikutti eniten asuinrakennuksille ja julkisille palvelurakennuksille myönnetty rakennusluvat. Asuinrakennuksille myönnetty lupakuutioiden määrä kasvoi 15,1 prosenttia ja julkisten palvelurakennusten kuutiomäärä 29,9 prosenttia.

Asuinrakennuksille huhti-kesäkuussa myönnetty rakennuslupien kuutiomäärä oli 3,8 miljoonaa. Kasvu edellisen vuoden vastaavasta ajankohdasta kertyi 0,5 miljoonaa kuutiometriä. Kasvu selittyy lähes täysin asuinrakentamisen rakennuslupia myönnettiin huhti-kesäkuussa yli 11 300 asunnolle, mikä on 23,1 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin.

Myös käynnissä olevan rakennustuotannon kiinteähintainen arvo eli volyyymi kasvoi huhti-kesäkuussa kaikkiaan lähes viidenneksen vuodentakaisesta. Asuinrakentamisen volyyymi kasvoi ajanjaksolla 23,2 prosenttia ja muun kuin asuinrakentamisen volyyymi 16,7 prosenttia. Samalla ajanjaksolla rakennushankkeita aloitettiin kaikkiaan tilavuudella mitattuna 32,5 prosenttia ja asuinrakennushankkeita 13,4 prosenttia enemmän kuin vuotta aiemmin.

Lähde: Tilastokeskus, rakennus- ja asuntotuotanto

Vähemmän konkurssseja, enemmän työpaikkoja vaarassa

Tammi-heinäkuussa pantiin vireille 1 466 konkurssia, mikä on 107 konkurssia (6,8 prosenttia) vähemmän kuin vastaavana ajankohdana vuotta aiemmin. Henkilökunnan määrä

konkurssiin haetuissa yrityksissä oli kaikkiaan 8 033, mikä on 1 418 henkilöä (21,4 prosenttia) enemmän kuin edellisvuonna.

Konkurssien määrä väheni teollisuuden ja kaivostoiminnan, rakentamisen, kaupan, kuljetuksen ja varastoinnin sekä muiden palveluiden päätoimialoilla.

Kaupan päätoimialalla pantiin tammi-heinäkuussa vireille 309 konkurssia, kolme vähemmän kuin edellisvuonna. Henkilöstöä alalla konkurssiin haetuissa yrityksissä oli kuitenkin yli tuhat edellisvuotta enemmän.

Vireille pantujen konkurssien määrä kasvoi tammi-heinäkuussa maa-, metsä- ja kalatalouden päätoimialalla. Alalla pantiin vireille 40 konkurssia, mikä on kaksi enemmän kuin edellisvuonna.

Vireille pannuilla konkurseilla tarkoitetaan kalenterivuoden aikana konkurssiin haettuja yrityksiä, yhteisöjä tai luonnollisia henkilöitä. Konkurssin vireilletulo ei läheskään aina merkitse yrityksen tai ammatinharjoittajan "konkurssiin menemistä" ilmaisun varsinaisessa merkityksessä. Konkurssi on mutkikas ja monia vaiheita käsittävä oikeusprosessi, jonka eri vaiheissa menettely voi jäädä kesken.

Lähde: Tilastokeskus, konkurssit 2016, heinäkuu

Liiketoiminnan suhdannekuvaajat

	Liikevaihtokuvaaja		Palkkasummakuvaaja	
	%-muutos	%-muutos	%-muutos	%-muutos
	Maalis-toukok.	Tammi-toukok.	Huhti-kesäk.	Tammi-kesäk.
2010=100 TOL 2008	2016/2015	2016/2015	2016/2015	2016/2015
Teollisuus	-0,6	-1,3	-2,1	-2,0
Rakentaminen	10,6	9,9	6,7	5,5
Kauppa	1,0	0,8	1,8	1,4
Muut palvelut	3,9	3,4	2,7	2,7

Kaupan liikevaihto

	Kesäkuu 2016/2015	Tammi-kesäk. 2016/2015
TOL 2008	%-muutos	%-muutos
Kauppa yhteensä (G)	0,2	0,7
Moottoriajoneuvojen kauppa ja korjaus (45)	11,4	10,6
Tukkukauppa (46)*	-2,6	-1,6
Vähittäiskauppa (47)*	0,8	0,7
tavaratalokauppa	1,8	1,7
päivittäistavarakauppa	1,8	0,7

* Pl. Moottoriajoneuvojen kauppa

Rakennustuotanto

	Kolmen kuukauden summa ja vuosimuutos		
	4-6/2016	3-5/2016	2-4/2016
Myönnetty rakennusluvat 1000 m ³	12 873	12 020	10 530
%	19,5	19,4	13,9
Aloitettut rakennushankkeet 1000 m ³	12 623	10 820	8 629
%	32,5	18,9	17,6
Valmistuneet rakennushankkeet 1000 m ³	7 617	6 504	6 171
%	-9,9	-9,8	-17,5

Konkurssit

TOL 2008	Tammi-heinäk. 2016	Tammi-heinäk. 2015	Vuosi- muutos, %
Vireille pantuja konkurssseja yht.¹⁾	1 466	1 573	-6,8
Maa-, metsä- ja kalatalous	40	38	5,3
Teollisuus, kaivostoiminta, energia- ja vesihuolto	145	171	-15,2
Rakentaminen	293	328	-10,7
Kauppa	309	312	-1,0
Kuljetus ja varastointi	112	117	-4,3
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	128	128	0,0
Muut palvelut	409	454	-9,9
Toimiala tuntematon	30	25	20,0
Henkilökunta yhteensä¹⁾	8 033	6 615	21,4

1) Sisältää yhtiöt, yhteisöt ja yrittäjät

Työttömyys väheni

Työttömiä oli työvoimatutkimuksen mukaan elokuussa 195 000, mikä oli 28 000 vähemmän kuin vuosi sitten. Työttömyysaste oli 7,2 prosenttia, kun se edellisvuoden elokuussa oli 8,3 prosenttia.

Työllisiä oli 27 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Työllisiä miehiä oli 29 000 enemmän ja naisia 3 000 vähemmän kuin vuoden 2015 elokuussa.

Työvoiman ulkopuolella olevia oli 8 000 enemmän kuin vuotta aiemmin.

Enemmän avoimia työpaikkoja

Avoimia työpaikkoja oli vuoden toisella neljänneksellä 30 600, kun vuotta aiemmin määrä oli 28 800. Osa-aikaisten työpaikkojen osuus avoimista työpaikoista oli 27 prosenttia, kun vuotta aiemmin vastaava osuus oli 21 prosenttia.

Avoimista työpaikoista 77 prosenttia eli 23 400 oli yksityisten yritysten omistamien toimipaikkojen tarjoamia. Suurissa, vähintään 50 työntekijän toimipaikoissa avoimien työpaikkojen määrä lisääntyi vuoden takaiseen neljännekseen verrattuna yli kahdelta tuhannella.

Työnantajien oman arvion mukaan avoimista työpaikoista 50 prosenttia oli toisella vuosineljänneksellä vaikeasti täytettäviä, kun vuotta aiemmin vastaava osuus oli 43 prosenttia. Vaikeasti täytettäviksi koettuja työpaikkoja oli paljon esimerkiksi rakennusalan toimipaikoissa.

Lähteet: Tilastokeskus, työvoimatutkimus 2016, elokuu; avoimet työpaikat 2016, 2. neljännes

Kulttuuritoimialojen työllisyys kohentui

Kulttuuritoimialojen työllisyys kasvoi vuonna 2015 noin kolme prosenttia verrattuna edelliseen vuoteen. Vuodesta 2011 vuoteen 2015 toimialojen työllisyys on kuitenkin heikentynyt yli kuusi prosenttia.

Kulttuuritoimialoilla oli työllisiä vuonna 2011 keskimäärin noin 121 000 ja vuonna 2015 lähes 113 600.

Kulttuurin toimialoilla työskentelee myös muita kuin kulttuuriammateissa toimivia henkilöitä.

Lähde: Tilastokeskus, kulttuuritilasto 2015

Ansiot nousussa

Palkansaajien nimellisansiot nousivat huhtikuussa 1,3 prosenttia edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Reaaliansiot nousivat 0,9 prosenttia edellisen vuoden toiseen neljännekseen verrattuna.

Ansiot kohosivat yksityisellä sektorilla 1,3 prosenttia, valtiolla 2,0 prosenttia ja kuntasektorilla 1,2 prosenttia.

Nimellisansioden nousu hidastui ennakkotietojen mukaan heinä–syyskuussa 1,1 prosenttiin edellisen vastaavaan aikaan verrattuna.

Vuonna 2015 ansiot nousivat eniten teollisuuden toimialalla, 2,1 prosenttia. Ansiot lasivat 0,9 prosenttia kiinteistöalan toiminnassa. Teollisuuden ansiokehitykseen vaikutti muun muassa ansioiden nousu sahateollisuuden ja metalliteollisuuden kuukausipalkkaisuilla. Näillä aloilla tulospalkkiot nousivat vuonna 2015.

Ansiotasoindeksi kuvaa palkansaajien säännöllisen työajan keskiansioden kehitystä. Ansiotasoindeksillä mitattuna naisten ansiot ovat 2000-luvulla nousseet hieman nopeammin kuin miesten ansiot.

Lähde: Tilastokeskus, ansiotasoindeksi 2016, 2. neljännes

Työttömyys

	Elokuu		2. nelj.	
	Elokuu 2016	2015/2016 %-muutos	2. nelj. 2016	2015 %-muutos
Työttömät, 1 000 henkeä	195	-12,4	275	-6,6
Miehet	101	-14,9	145	-9,1
Naiset	94	-9,5	131	-3,8
15–24-vuotiaat	38	-12,5	101	-12,3
Työttömyysaste, %	7,2	-1,0 yks.	10,0	-0,7 yks.
Miehet	7,2	-1,3 yks.	10,1	-1,1 yks.
Naiset	7,3	0,7 yks.	9,9	-0,3 yks.
Työttömyysaste ikäryhmittäin, %				
15–24-vuotiaat	11,8	-1,7 yks.	26,3	-2,8 yks.
25–34-vuotiaat	8,7	0,1 yks.	9,4	0,1 yks.
35–44-vuotiaat	6,5	-0,7 yks.	6,5	-0,3 yks.
45–54-vuotiaat	5,5	-1,7 yks.	6,8	-0,1 yks.
55–64-vuotiaat	6,6	-1,6 yks.	7,5	-0,7 yks.
15–64-vuotiaat	7,4	-1,1 yks.	10,2	-0,7 yks.
Työttömyysaste aluehallintovirastojen (AVI) mukaan, %				
Etelä-Suomen AVI	5,7	-1,9 yks.	9,0	-0,6 yks.
Lounais-Suomen AVI	9,5	1,0 yks.	10,1	-1,4 yks.
Itä-Suomen AVI	9,1	2,0 yks.	11,9	-0,3 yks.
Länsi- ja Sisä-Suomen AVI	8,4	-0,7 yks.	10,2	-0,7 yks.
Pohjois-Suomen AVI	6,5	-3,0 yks.	11,6	-0,5 yks.
Lapin AVI	..	.. yks.	12,8	-0,7 yks.

Työllisyys

	Elokuu		2. nelj.	
	Elokuu 2016	2015/2016 %-muutos	2. nelj. 2016	2015 %-muutos
1 000 henkeä				
15–74-vuotias väestö	4 107	0,2	4 108	0,2
Työvoima yhteensä	2 690	0,0	2 752	-0,2
Työvoimaosuus, %	65,5	-0,1 yks.	67,0	-0,3 yks.
Työllisyysaste (15–64-vuotiaat), %	69,9	1,1 yks.	69,5	0,6 yks.
Miehet	71,3	1,9 yks.	71,0	1,6 yks.
Naiset	68,5	0,3 yks.	68,0	-0,4 yks.
Työlliset	2 495	1,1	2 477	0,6
Miehet	1 297	2,3	1 288	2,0
Naiset	1 199	-0,2	1 189	-0,9
Työlliset ammattiaseman mukaan				
Yrittäjät ja yritt. perheenjäsenet	359	5,7	349	-0,3
Palkansaajat	2 137	0,3	2 128	0,7
Palkansaajat työsuhteen mukaan				
Jatkuva työsuhde	1 736	-2,2	1 765	0,4
Määräaikainen työsuhde	400	12,8	363	2,1
Palkansaajat työajan mukaan				
Kokoaikatyölliset	1 826	-0,4	1 808	0,1
Osa-aikatyölliset	310	4,6	319	4,2
Työvoiman ulkopuolella olevat	1 417	0,6	1 357	1,1

Lisätietoja: www.tilastokeskus.fi/tyovoimatutkimus

Inflaatio ennallaan

Kuluttajahintojen vuosimuutos oli elokuussa 0,4 prosenttia. Heinäkuussa inflaatio oli 0,5 prosenttia. Inflaation lievään laskuun vaikutti muun muassa polttonesteiden ja korkojen kuluttajahintojen halpeneminen vuoden takaiseen verrattuna.

Elokuussa kuluttajahintoja nosti vuoden takaiseen verrattuna ajoneuvoveron, sairaalamaksun, hammaslääkäripalkkion ja vuokrien kallistuminen.

Laskua edellisvuoteen verrattuna eniten oli polttonesteiden ja korkojen kuluttajahinnoissa. Lyhyellä aikavälillä tarkasteltuna inflaation laskuun vaikutti eniten omakotitalokiinteistön ja ulkomaan lentoliikenteen halpeneminen.

Lähde: Tilastokeskus, kuluttajahintaindeksi

Tuottajahinnat laskussa

Teollisuuden tuottajahinnat laskivat keskimäärin 3,8 prosenttia vuoden 2015 heinäkuusta vuoden 2016 heinäkuuhun. Kotimaahan myytyjen teollisuustavaroiden tuottajahinnat laskivat 3,1 prosenttia, kun taas vientitavaroiden tuottajahinnat laskivat 4,8 prosenttia.

Teollisuuden tuottajahintojen laskuun vaikutti erityisesti öljytuotteiden, metallien jalostuksen sekä kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden halpeneminen edellisen vuoden heinäkuusta. Tuottajahintojen laskua hillitsi etenkin sähkön sekä paperi- ja kartonkituotteiden kallistuminen.

Vientihintaindeksi laski vuodessa 4,8 ja tuontihintaindeksi 5,0 prosenttia. Vientihintoja laski erityisesti öljytuotteiden ja metallien ja-

lostuksen halpeneminen edellisen vuoden heinäkuusta. Hintojen laskua hillitsi etenkin paperi- ja kartonkituotteiden kallistuminen.

Taustalla öljytuotteiden halpeneminen

Tuontihintojen laskuun puolestaan vaikutti erityisesti öljytuotteiden sekä kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden halpeneminen edellisen vuoden heinäkuusta. Hintojen laskua hillitsi etenkin sähkön kallistuminen.

Lähde: Tilastokeskus, tuottajahintaindeksi 2016, heinäkuu

Vanhon asunon ja omakotitalon hinnat*

Kerrostaloasunon hinta ja hintaindeksi 2010 = 100	2. nelj. 2015	3. nelj. 2015	4. nelj. 2015**	1. nelj. 2016**	2. nelj. 2016**
Koko maa, €/m²	2 414	2 414	2 422	2 442	2 459
Nimellishintaindeksi	107,2	107,4	107,5	107,9	109,3
vuosimuutos, %	-1,1	-0,7	0,6	1,0	2,0
Pääkaupunkiseutu, €/m ²	3 681	3 724	3 750	3 772	3 815
Nimellishintaindeksi	110,8	111,6	112,0	112,4	114,6
vuosimuutos, %	-1,4	0,3	1,4	1,1	3,4
Muu maa, €/m ²	1 707	1 684	1 681	1 700	1 703
Nimellishintaindeksi	103,2	102,7	102,4	103,0	103,5
vuosimuutos, %	-0,8	-1,8	-0,3	0,8	0,3
Omakotitalojen nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa	124,1	120,5	120,6	121,9	123,5
vuosimuutos, %	1,9	-0,3	1,1	1,5	-0,5
Omakotitalotonttien nimellishintaindeksi 2005=100					
Koko maa	139,0	132,1	149,6	140,3	149,5
vuosimuutos, %	-11,1	-9,8	-2,6	1,1	7,6

* Vanhalla asunnolla tarkoitetaan asuntoa, joka ei ole valmistunut tarkasteluvuonna tai sitä edeltävänä vuonna

** Ennakotieto

Kuluttajahintaindeksi (2015 = 100)

	Elok. 2016	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Kokonaisindeksi	100,4	0,0	0,4
Elintarvikkeet ja alkoholittomat juomat	98,1	-0,6	0,4
Alkoholijuomat, tupakka	101,7	0,0	-0,6
Vaatetus ja jalkineet	98,8	5,9	1,5
Asuminen, vesi, sähkö, kaasu ja muut polttoaineet	100,8	0,2	0,4
Kalusteet, kotitalouskoneet ja yleinen kodinhoito	99,4	2,0	0,2
Terveys	108,3	0,0	0,6
Liikenne	99,7	-1,8	7,0
Viestintä	100,5	-0,9	-1,4
Kulttuuri ja vapaa-aika	99,1	-0,2	0,8
Koulutus	102,0	0,0	0,0
Ravintolat ja hotellit	102,2	-0,2	2,5
Muut tavarat ja palvelut	99,7	0,3	1,7
Elinkustannusindeksi 1951:10=100	1 913		

Palkansaajien ansiotasoindeksi ja ansioiden vuosimuutokset

Palkansaajaryhmä / sektori	2010=100 2. nelj. 2016*	Vuosi- muutos %	Kuukausiansiot ¹⁾ , €** 2. nelj. 2016*
Yhteensä	112,5	1,3	3 380
Tuntipalkkaiset	110,4	1,1	2 716
Kuukausipalkkaiset	113,0	1,5	3 516
Miehet	111,6	1,3	3 693
Naiset	113,3	1,5	3 075
Sektori			
Yksityinen ja muut	112,6	1,3	3 467
Kunnat	111,3	1,2	3 033
Valtio	115,8	2,0	3 843
Muut	113,2	1,6	..

¹⁾ Palkansaajien keskimääräiset kuukausiansiot

* Ennakotieto

** Reaaliansioiden vuosimuutos oli ennakotietojen mukaan 2. neljänneksellä 0,9 prosenttia.

Tuottajahintaindeksit (2010 = 100)

	Heinäkuu 2016	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Teollisuuden tuottajahintaindeksi	100,8	-0,3	-3,8
Teollisuuden tuottajahintaindeksi, kotimaiset tavarat	103,4	-0,2	-3,1
Teollisuuden tuottajahintaindeksi, vientitavarat	97,6	-0,5	-4,8
Vientihintaindeksi	97,7	-0,5	-4,8
Tuontihintaindeksi	96,4	-0,3	-5,0
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	103,2	-0,1	-2,4
Verollinen kotimarkkinoiden perushintaindeksi	106,7	-0,1	-1,8

Rakennuskustannusindeksi (2015 = 100)

	Elokuu 2016	Kuukausi- muutos, %	Vuosi- muutos, %
Ammattimainen uudisrakentaminen			
Kokonaisindeksi	100,5	0,0	0,6
Työ	100,8	-0,2	1,2
Tarvikkeet	100,5	0,3	0,3
Palvelut	99,4	0,0	-0,2

KUNTAKATSAUS 2016 – SUOMI-TIETOA ALUEITTAIN

Tunnista alueiden erot ja tilaa uudistunut
Kuntakatsaus 2016 -julkaisu, joka

- on aluetiedon käsikirja päättäjille ja alueellisille toimijoille
- tarjoaa tiiviin alueellisen katsauksen karttoina ja kuvioina
- kokoaa keskeisimmät kunnittaiset ja maakunnittaiset tilastotiedot teemoittain, jolloin alueittaiset erot on helppo nähdä yhdellä silmäyksellä

**TUNNISTA ALUEIDEN EROT –
TILAA KUNTAKATSAUS 2016!**

Hinta 59 e (sis. alv) toimitusmaksu 8,90 euroa.
Soita numeroon 020 450 05 tai lähetä tilaus
sähköpostilla osoitteeseen myynti@tilastokeskus.fi